

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η εφαρμογή των αρχών του Ιστορικού Αστικού Τοπίου σε ιστορικά κέντρα της Ευρώπης. Η περίπτωση της Νάπολης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτρια μου κ. Διμέλλη Δέσποινα για την πολύτιμη υποστήριξη και καθοδήγηση της καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της ερευνητικής μου εργασίας. Η βοήθεια της ήταν ανεκτίμητη.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω επίσης στην οικογένεια μου και στους φίλους μου για την αμέριστη στήριξη τους σε όλη την πορεία μου ως φοιτήτρια και σε αυτή τη σχολή. Είναι ένα όνειρο που γίνεται πραγματικότητα και δεν θα τα είχα καταφέρει χωρίς αυτούς.

«Η Νάπολη [...] είναι η πιο μυστηριώδης πόλη της Ευρώπης, είναι η μόνη πόλη του αρχαίου κόσμου που δεν χάθηκε όπως το Ίλιον, όπως η Νινευή, όπως η Βαβυλώνα. Είναι η μόνη πόλη στον κόσμο που δεν βυθίστηκε στο τεράστιο ναυάγιο των αρχαίων πολιτισμών. Η Νάπολη είναι μια Πομπηία που δεν ενταφιάστηκε ποτέ. Δεν είναι μια πόλη-είναι ένας κόσμος. Ο αρχαίος προχριστιανικός κόσμος, που παρέμεινε άθικτος στην επιφάνεια του σύγχρονου κόσμου».

Curzio Malaparte, Το Δέρμα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	9
Περίληψη	9
Abstract	9
Εισαγωγή	10
Μεθοδολογία	10
ΜΕΡΟΣ Α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	11
1.1 Η έννοια του μνημείου	11
1.1.1 Η εξέλιξη της έννοιας του μνημείου	11
1.2 Ορολογία μνημειακής προστασίας	12
1.3 Θεωρητικές αντιλήψεις επεμβάσεων στην Ευρώπη του 19 ^{ου} και 20 ^{ου} αιώνα	14
1.3.1 Νεοκλασική θεώρηση	14
1.3.2 Ολική στιλιστική αποκατάσταση	15
1.3.3 Κίνημα εναντίον της αποκατάστασης των μνημείων (anti-restoration movement)	16
1.3.4 Άλλες προσεγγίσεις στην Ευρώπη	16
1.3.5 Θεωρία Gustavo Giovannoni	17
1.3.6 Χάρτα των Αθηνών 1931	18
1.3.7 Χάρτα της Βενετίας 1964	18
1.3.8 Η εξέλιξη της προστασίας των ιστορικών συνόλων από το 1975 έως σήμερα	18
1.4 Συμπεράσματα	20
1.5 Ιστορικό Αστικό Τοπίο (Historic Urban Landscape)	21
1.5.1 Γενικά	21
1.5.2 Προκλήσεις και ευκαιρίες	21
1.5.3 Πολιτικές για τη Διαχείριση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου	22
1.5.4 Εργαλεία για τη Διαχείριση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου	23
1.5.5 Τα έξι κρίσιμα βήματα για τη διατήρηση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου	23
ΜΕΡΟΣ Β. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΝΑΠΟΛΗΣ	25
2.1 Γενικά χαρακτηριστικά Νάπολης	25
2.2 Ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη	26
2.3 Πολεοδομικά σχέδια για την πόλη της Νάπολης	28
2.3.1 Γενικό Ρυθμιστικό Σχέδιο (1939)	28
2.3.2 Ανοικοδόμηση μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	31
2.3.3 Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (1972)	32
2.3.4 Σχέδια για τα προάστια	36
2.3.4.1 Σχέδιο Αστικής Ανάκαμψης Προαστίων	36

2.3.4.2 Έκτακτο οικιστικό πρόγραμμα	36
2.3.5 Σχέδιο Ζωνών Προστασίας (1998)	37
2.3.6. Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης (2004)	39
2.3.6.1 Σχέδιο Ακουστικών Ζωνών (PZA-Piano di Zonizzazione Acustica)	43
2.3.7 Συμπεράσματα για τα πολεοδομικά σχέδια της Νάπολης	46
2.4 Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς	47
2.4.1 Κριτήρια	47
2.4.2 Διεύρυνση του αντικειμένου της προστασίας	50
2.4.3 Προστασία και διαχείριση	53
2.5 Το «Μεγάλο Έργο» (Il Grante Progetto UNESCO)	55
2.5.1 Ίδρυση και λειτουργία Παρατηρητηρίου για το Ιστορικό Κέντρο	55
2.5.2 Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Η προσέγγιση του με βάση τις αρχές του Ιστορικού Αστικού Τοπίου	55
2.5.3 Σχέδιο Διαχείρισης	56
2.5.3.1 Άξονες Δράσης	57
2.5.3.2 Στρατηγικές και Στόχοι	62
2.5.4 Συμπεράσματα για το Μεγάλο Έργο «Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, ανάδειξη της έκτασης UNESCO»	70
2.6 Ευρωπαϊκά προγράμματα για την προστασία του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης	71
2.6.1 Πρόγραμμα URBAN I	71
2.6.1.1 Ανάλυση περιοχής	71
2.6.1.2 Μέτρα στήριξης	72
2.6.1.3 Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος	74
2.6.2 Πρόγραμμα URBACT	75
2.6.2.1 URBACT II (2007-2013)	75
A. Θεματικό Δίκτυο HerO (2008-2011)	76
Ανάλυση περιοχής	76
Μέτρα στήριξης	77
B. Θεματικό Δίκτυο CTUR (2009-2011)	78
Ανάλυση περιοχής	78
Μέτρα στήριξης	80
Γ. Θεματικό Δίκτυο USEAct (2013-2015)	81
Ανάλυση περιοχής	81
Μέτρα στήριξης	82
2.6.2.2 URBACT III (2014-2020)	83
A. Θεματικό Δίκτυο 2 nd Chance (2016-2018)	83

Ανάλυση περιοχής	83
Μέτρα Στήριξης-Δράσεις	85
B. Θεματικό Δίκτυο URBinclusion (2016-2019)	86
Ανάλυση περιοχής	86
Μέτρα Στήριξης-Δράσεις	86
Γ. Δίκτυο Μεταφοράς Civic eState (2018-2021)	88
Δίκτυο «Αστικών Κοινών» (Urban Commons Network)	88
Μέτρα Στήριξης-Δράσεις	89
2.6.3 Συμπεράσματα για τα Ευρωπαϊκά προγράμματα στη Νάπολη	89
2.7 Άλλες πρωτοβουλίες επέμβασης στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης	90
2.7.1 Έργο S.I.Re.Na. (Società e la consortile mista per le Iniziative di Recupero di Napoli)	90
ΜΕΡΟΣ Γ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	92
3.1 Η διαχρονική εξέλιξη των επεμβάσεων	92
3.2 Η επίδραση των επεμβάσεων στην ολοκληρωμένη διατήρηση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης	94
Βιβλιογραφία	96
Πηγές εικόνων	100

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Περίληψη

Τα Ιστορικά Κέντρα των πόλεων της Ευρώπης αντιμετωπίζουν συνεχώς προκλήσεις από τις ταχέως μεταβαλλόμενες κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της σύγχρονης εποχής. Η διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στην διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη μιας ιστορικής πόλης δε μπορεί πλέον να πραγματοποιείται με παραδοσιακούς τρόπους και απαιτούνται ολοκληρωμένες πολιτικές. Αντικείμενο της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η μελέτη των στρατηγικών ολοκληρωμένης διατήρησης της αστικής κληρονομιάς σε ιστορικές πόλεις, στο πλαίσιο των αρχών του Ιστορικού Αστικού Τοπίου της UNESCO. Μελετάται η περίπτωση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης, που εντάχθηκε στην UNESCO το 1995, ως προς τις διαχρονικές προσεγγίσεις του στην προστασία, την ολοκληρωμένη διατήρηση και τη βιώσιμη αστική αναγέννηση του. Αναλύονται τα Ευρωπαϊκά προγράμματα στα οποία έχει συμμετάσχει για την ανάπτυξη, τη διατήρηση του και την αντιμετώπιση των σύγχρονων αστικών προκλήσεων και αξιολογούνται οι επιπτώσεις των προγραμμάτων αυτών στο ιστορικό περιβάλλον και στο ανθρώπινο δυναμικό του.

Abstract

Europe's historic city centres are constantly challenged by the rapidly changing social, economic and environmental conditions of modern times. Maintaining a balance between the preservation of cultural heritage and the socio-economic development of a historic city can no longer be achieved in traditional ways and integrated policies are required. The object of this research paper is to study integrated urban heritage conservation strategies in historic cities within the framework of UNESCO's Historic Urban Landscape principles. The case of the Historic Centre of Naples, which became an UNESCO site in 1995, is studied in terms of its longitudinal approaches to protection, integrated conservation and sustainable urban regeneration. The European programmes in which it has participated for its development, preservation and the response to contemporary urban challenges are analyzed, and the impact of these programmes on its historic environment and its human potential is evaluated.

Εισαγωγή

Η Νάπολη είναι μια πόλη με πλούσια ιστορία, που διαμορφώθηκε από την επίδραση διαφορετικών πολιτισμών και γεγονότων ανά τους αιώνες. Το ιστορικό της κέντρο είναι ένα από τα πιο μεγάλα και πιο καλά διατηρημένα κέντρα στην Ευρώπη με υψηλό επίπεδο αυθεντικότητας, γεγονός το οποίο καθιστά την προστασία και την ανάδειξη των αξιών του μεγίστης σημασίας για την μετάδοση τους στις μελλοντικές γενιές. Η παρούσα εργασία διερευνά τις επεμβάσεις στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης ως προς την ολοκληρωμένη διατήρηση του ιστορικού αστικού τοπίου της και εξετάζει τις στρατηγικές, τις πρακτικές και τα αποτελέσματα που σχετίζονται με αυτή την προσπάθεια.

Η δομή της εργασίας οργανώνεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος μελετώνται οι θεωρίες προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα και διατυπώνεται η έννοια του Ιστορικού Αστικού Τοπίου ως μια προσέγγιση που θέτει το πλαίσιο για ένα νέο σύνολο πολιτικών με στόχο την διατήρηση της ποιότητας του ανθρώπινου περιβάλλοντος και την βιώσιμη ανάπτυξη του.

Στο δεύτερο μέρος μελετάται το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, η ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη της πόλης και τα πολεοδομικά σχέδια που έχουν εκπονηθεί για αυτή. Κατόπιν, αναλύονται τα Ευρωπαϊκά προγράμματα στα οποία έχει ενταχθεί η πόλη της Νάπολης από την δεκαετία του 1990 έως σήμερα που αφορούν την αποκατάσταση του ιστορικού της κέντρου και του κτιριακού αποθέματος της, την αστική της ανάπλαση και την υποστήριξη της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας επιχειρείται η εξαγωγή συμπερασμάτων για την εξέλιξη της αστικής ανάπτυξης στη Νάπολη, η αξιολόγηση των επιλογών της και οι πιθανές επιρροές στις μελλοντικές στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης.

Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία βασίζεται σε βιβλιογραφική και διαδικτυακή έρευνα για την συλλογή του ερευνητικού υλικού. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος όπου αναλύονται οι έννοιες του μνημείου και του Ιστορικού Αστικού Τοπίου και οι θεωρητικές αντιλήψεις των επεμβάσεων στην Ευρώπη διαχρονικά, συγκεντρώθηκαν στοιχεία από συγγράμματα, πρακτικά συνεδρίων, δημοσιευμένες εργασίες και διαδικτυακές πηγές. Στο δεύτερο μέρος όπου αναλύονται τα πολεοδομικά σχέδια της Νάπολης και τα Ευρωπαϊκά προγράμματα στα οποία έχει συμμετάσχει, συγκεντρώθηκαν στοιχεία κυρίως από επίσημες δημοσιεύσεις του Δήμου Νάπολης, δημοσιευμένες εργασίες και από διαδικτυακές πηγές.

ΜΕΡΟΣ Α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

1.1 Η έννοια του μνημείου

Η λέξη μνημείο προέρχεται στην κυριολεξία από το ομηρικό ρήμα μνάομαι-μνῶμαι και κατόπιν από το μιμνήσκω-μιμνήσκομαι ή στα λατινικά από το ρήμα *monere* και από εκεί *monumentum* (monument, monument).

Σημαίνει οτιδήποτε ανακαλεί στη μνήμη, υπενθυμίζει, προειδοποιεί ή αφήνει υποθήκη για κάτι στους σύγχρονους ή τους μεταγενέστερους του. Η έννοια αυτή ταυτίστηκε γρήγορα με το μεμονωμένο κτίσμα, που αποτελεί σήμα της διαιώνισης της μνήμης ενός προσώπου, μίας πολιτείας ή ενός ιστορικού γεγονότος. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

1.1.1 Η εξέλιξη της έννοιας του μνημείου

Η έννοια του μνημείου πέρασε από πολλές διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, μέσα από διάφορα κανονιστικά κείμενα τα οποία εκδόθηκαν σχετικά με το ζήτημα της προστασίας τους.

Η Χάρτα των Αθηνών (1931) ήταν το πρώτο συλλογικό, υπερ-κρατικό, θεωρητικό πλαίσιο προστασίας των μνημείων. Σε αυτό, αντικείμενο προστασίας ορίζονταν τα μνημεία «με ιστορικό, καλλιτεχνικό ή επιστημονικό ενδιαφέρον και το άμεσο περιβάλλον τους». (ICOMOS, The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments, 1931)

Η Χάρτα της Βενετίας (1964), η οποία διαδέχτηκε την Χάρτα των Αθηνών, αποτελεί ως σήμερα το κύριο ισχύον διεθνώς θεωρητικό πλαίσιο αρχών επέμβασης στα μνημεία. Στο κείμενο αυτό εισάγεται η έννοια του ιστορικού μνημείου όχι μόνο ως μια μεμονωμένη αρχιτεκτονική δημιουργία αλλά και ως ένα αστικό ή αγροτικό περιβάλλον στο οποίο εντοπίζονται στοιχεία ενός συγκεκριμένου πολιτισμού, μιας σημαντικής εξέλιξης ή ενός ιστορικού γεγονότος, ταπεινά έργα και μνημειακά σύνολα με πολιτιστική ή ιστορική σημασία. (ICOMOS, The Venice Charter, 1964)

Στην Διακήρυξη του Άμστερνταμ (1975) γίνεται αναφορά στην έννοια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η οποία δεν περιλαμβάνει μόνο μεμονωμένα κτίσματα εξαιρετικής ποιότητας με το άμεσο περιβάλλον τους αλλά και ολόκληρες περιοχές πόλεων ή χωριών ιστορικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος. (ICOMOS, The Declaration of Amsterdam, 1975)

Η σύσταση του Ναϊρόμπι (1976) ορίζει τις ιστορικές και αρχιτεκτονικές περιοχές ως σύνολα κτιρίων, κατασκευών και ανοιχτών χώρων, συμπεριλαμβανομένων των αρχαιολογικών και παλαιοντολογικών χώρων, που αποτελούν ανθρώπινους οικισμούς σε αστικό ή αγροτικό περιβάλλον και των οποίων αναγνωρίζεται η αρχαιολογική, αρχιτεκτονική, προϊστορική, ιστορική, αισθητική και κοινωνικό-πολιτιστική αξία. Οι περιοχές αυτές διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: προϊστορικοί χώροι, ιστορικές πόλεις, παλιές αστικές συνοικίες, χωριά μεγάλα και μικρά όπως επίσης ομογενή μνημειακά σύνολα. (UNESCO, Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas, Nairobi, Kenya, 1976)

Η Χάρτα της Ουάσιγκτον (1987) αφορά ιστορικές αστικές περιοχές, μικρές ή μεγάλες, που περιλαμβάνουν πόλεις, ιστορικά κέντρα ή συνοικίες μαζί με το άμεσο περιβάλλον τους. Πέρα από τον ρόλο τους ως ιστορικά τεκμήρια, καθώς αποτελούν την υλική έκφραση της ποικιλίας των κοινωνιών, εκφράζουν και τις ίδιες τις αξίες των παραδοσιακών αστικών πολιτισμών και για το λόγο αυτό τονίζεται η ανάγκη να διαφυλαχθεί ο ιστορικός τους χαρακτήρας. (ICOMOS, Charter for the conservation of historic towns and urban areas (Washington Charter), 1987)

Στην Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2003) ως αντικείμενο προστασίας ορίζονται για πρώτη φορά τα άυλα πολιτιστικά αγαθά που περιλαμβάνουν

πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις, δεξιότητες, όπως επίσης όργανα, αντικείμενα και πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με αυτά και τα οποία αναγνωρίζονται ως μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς από κοινωνίες, ομάδες ή και μεμονωμένα άτομα. (UNESCO, Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003) Στις Αρχές της Βαλέτας (2011) ως αντικείμενο προστασίας αναφέρονται τα ιστορικά σύνολα τα οποία συγκροτούνται τόσο από υλικά όσο και από άυλα στοιχεία. Υλικά στοιχεία αποτελούν η πολεοδομική δομή, τα αρχιτεκτονικά στοιχεία, τα τοπία, τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, οι πανοραμικές απόψεις, τα περιγράμματα, οι θέες και οι σημαντικές περιοχές. Άυλα στοιχεία αποτελούν οι δραστηριότητες, οι συμβολικές και ιστορικές λειτουργίες, οι πολιτιστικές συνήθειες, οι παραδόσεις, οι μνήμες και οι πολιτιστικές αναφορές που συγκροτούν την ουσία της ιστορικής τους αξίας. Οι ιστορικές πόλεις, οι οικισμοί και οι αστικές περιοχές είναι αναπόσπαστο κομμάτι ενός ευρύτερου ανθρωπογενούς ή φυσικού περιβάλλοντος και εκφράζουν την εξέλιξη της κοινωνίας και της πολιτιστικής ταυτότητας της. (ICOMOS, The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011)

Παρατηρούμε λοιπόν μια διεύρυνση της έννοιας του μνημείου με την πάροδο των χρόνων, από το μεμονωμένο κτίριο-φορέα αισθητικών και ιστορικών αξιών, στους ιστορικούς τόπους και στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά, φορέα ενός μεγάλου φάσματος πολιτιστικών και κοινωνικο-οικονομικών αξιών.

1.2 Ορολογία μνημειακής προστασίας

Παρακάτω παρατίθενται τα είδη των επεμβάσεων που αναφέρονται στα διάφορα κανονιστικά κείμενα και στην παρούσα ερευνητική εργασία με σκοπό την αποσαφήνιση των όρων και την κατανόηση των εννοιών τους.

-Συντήρηση (conservation/preservation):

Η συντήρηση είναι μια ήπιας μορφής επέμβαση που εμπεριέχει τις έννοιες της πρόληψης και της προστασίας ενός μνημείου. Περιορίζεται σε επιφανειακές επεμβάσεις που δεν αλλοιώνουν την μορφή και τη δομή ενός μνημείου και στόχος είναι η ανακοπή της εξελισσόμενης φθοράς από οποιονδήποτε εξωγενή παράγοντα. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

-Ανακατασκευή (reconstruction)

Ανακατασκευή θεωρείται η εκ νέου κατασκευή ενός μνημείου ή η δραστική συμπλήρωση του με δυσαναλογία στο ποσοστό νέου υλικού και παλαιού, σε βάρος του παλαιού. Θεωρείται θεμιτή μόνο σε περιπτώσεις που ένα μνημείο έχει υποστεί βίαιες καταστροφές. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

-Στερέωση (consolidation)

Η στερέωση είναι μια ριζικής μορφής επέμβαση στον φέροντα οργανισμό ενός μνημείου με στόχο την ενίσχυση ή την αποκατάσταση της στατικής του επάρκειας. Βασικές προϋποθέσεις μιας ορθής στερέωσης είναι ο σεβασμός του αρχικού δομικού συστήματος του μνημείου και η χρήση ποιοτικών υλικών με αντιστρέψιμες ιδιότητες και αναμενόμενη συμπεριφορά στην πορεία του χρόνου. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

-Αναστήλωση (anastylosis)

Αναστήλωση θεωρείται η αποκατάσταση των μνημείων στην αρχική τους θέση μέσω της ανασυναρμολόγησης των διάσπαρτων αρχιτεκτονικών μελών τους. Προϋποθέσεις μιας

ορθής αναστήλωσης είναι η βέβαιη γνώση της αρχικής μορφής του μνημείου, η ύπαρξη ικανού ποσοστού αρχαίων αρχιτεκτονικών μελών σε καλή κατάσταση, η συμπλήρωση των υφιστάμενων μελών και η αντικατάσταση των ελλειπόντων από νέο υλικό καλής ποιότητας με τρόπο διακριτό και αρμονικά ενταγμένο, για να καταστεί ικανή η επανένταξη του σωζόμενου αρχαίου υλικού, η ανασυναρμολόγηση στις αρχικές θέσεις όπου αυτό είναι δυνατόν και η αποκατάσταση της δομικής αυτοτέλειας των μελών. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

-Αποκατάσταση (restoration)

Η αποκατάσταση αποτελεί μια πολύπλοκη και εξειδικευμένη επέμβαση που σκοπό έχει τόσο την διάσωση και τη διατήρηση ενός μνημείου όσο και την ανάδειξη του άυλου πολιτιστικού χαρακτήρα του και των εγγενών αξιών του. Προϋποθέσεις μιας ορθής αποκατάστασης είναι η εκπόνηση προκαταρκτικών διεπιστημονικών μελετών αξιολόγησης της κατάστασης του μνημείου, η επέμβαση όπου υπάρχει βεβαιότητα ως προς την αρχική μορφή του μνημείου και του διακόσμου του, η υπερίσχυση του ποσοστού του παλαιού υλικού έναντι νέων προσθηκών, ο σεβασμός όλων των ιστορικών φάσεων ενός μνημείου και η αξιολόγηση τους, ο σεβασμός στο αρχικό του δομικό σύστημα και η αρμονική ένταξη αλλά και η διάκριση των νέων προσθηκών οι οποίες σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αποτελούνται από καλής ποιότητας υλικά. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

-Ανάπλαση (regeneration)

Σύμφωνα με το Ν.2508/1997 για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της Ελλάδας, ανάπλαση μίας περιοχής θεωρείται «το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής». (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 1997)

-Αστική Αναγέννηση (urban regeneration)

Αστική αναγέννηση θεωρείται μια ολοκληρωμένη δράση που στόχο έχει την αντιμετώπιση προβλημάτων στον αστικό ιστό προκειμένου να βελτιωθούν οι οικονομικές, φυσικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες μιας περιοχής που έχει υποστεί αλλαγές. Αποτελεί ένα μακροπρόθεσμο κύκλο δραστηριοτήτων που δεν προσφέρει μόνιμες λύσεις, αντιθέτως κάθε γενιά θέτει τις δικές της προτεραιότητες σύμφωνα με τα εκάστοτε προβλήματα και δρα με γνώμονα αυτές. (Roberts & Sykes, 2000)

-Ολοκληρωμένη προστασία/διατήρηση (integrated conservation)

Η ολοκληρωμένη προστασία, αποτελεί μια δυναμική μορφή προστασίας, που αποσκοπεί όχι μόνο στη διάσωση του εξωτερικού κελύφους των παλαιών οικιστικών συνόλων αλλά και στη διαφύλαξη των λειτουργιών τους και των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αξιών τους. Κύριο χαρακτηριστικό της ολοκληρωμένης προστασίας είναι η άμεση ένταξή της στον ευρύτερο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, του οποίου καθίσταται ένας από τους κύριους στόχους, η ενεργή συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων (κεντρικών κρατικών υπηρεσιών, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των πολιτών) καθώς και ο συνδυασμός της με την οικονομική ανάπτυξη. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

1.3 Θεωρητικές αντιλήψεις επεμβάσεων στην Ευρώπη του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα

Οι πρώτες θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με το ζήτημα των επεμβάσεων προστασίας και αποκατάστασης των μνημείων στην Ευρώπη ξεκίνησαν να διαμορφώνονται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Έκτοτε υπήρξαν διάφορες αντιλήψεις ως προς τον τρόπο και το βαθμό των επεμβάσεων με κυριότερες να είναι οι ακόλουθες:

1.3.1 Νεοκλασική θεώρηση

Η Νεοκλασική αντίληψη προστασίας των μνημείων γεννήθηκε από μια σύζευξη θεωρητικών αντιλήψεων στην Γαλλία και πρακτικών εφαρμογών στην Ρώμη και κυριάρχησε στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα με πρόθεση την αναζωογόνηση της ληηλατημένης Ρώμης από τα γαλλικά στρατεύματα. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος θεσπίστηκαν οι βασικές παράμετροι του ζητήματος της μνημειακής αποκατάστασης, το νομοθετικό πλαίσιο και η διαδικασία προγραμματισμού και εκτέλεσης των έργων αποκατάστασης. Όσον αφορά στις επεμβάσεις, η διαδικασία περιλάμβανε την σχολαστική εξέταση της κατάστασης του μνημείου, την τεκμηρίωση του σε όλες τις φάσεις του, την σύνταξη μελετών επέμβασης και τον προγραμματισμό των εργασιών με συνεχή έλεγχο και ιεράρχηση. Βασικές αρχές των επεμβάσεων ήταν η αποκατάσταση των γενικών όγκων του μνημείου με σκοπό την συμπλήρωση του όλου, η απλοποιημένη απόδοση της μορφολογίας του και η ξεκάθαρη διάκριση των νέων προσθηκών από τα αυθεντικά μέρη του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα υποδειγματικής εφαρμογής της διάκρισης των νέων προσθηκών από τα αυθεντικά μέρη του αρχαίου ήταν η εγκλωβισμένη σε μεσαιωνικές οχυρώσεις Αψίδα του Τίτου στη Ρωμαϊκή Αγορά της Ρώμης (εικ.1,2). Κύριος εκπρόσωπος της νεοκλασικής προσέγγισης ήταν ο Antoine Chrysostome Quatremère de Quincy, θεωρητικός, ο οποίος υποστήριζε την επιλεκτική προσέγγιση του μνημειακού πλούτου του παρελθόντος αναλόγως την καλλιτεχνική και αρχαιολογική αξία του μνημείου, την συνεχή συντήρησή του, την διάκριση αναστηλωμένων από πρωτότυπων μερών και τον καθορισμό μεθόδου επέμβασης. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

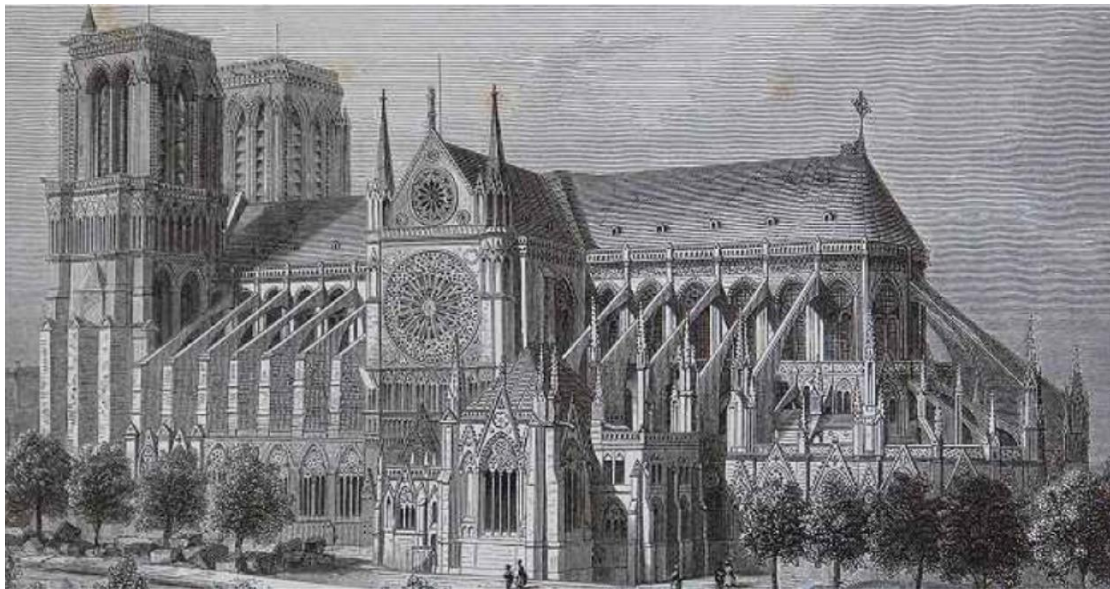

Εικόνες 1,2: Η Αψίδα του Τίτου πριν και μετά την αναστήλωση

1.3.2 Ολική στιλιστική αποκατάσταση

Το δόγμα της ολικής στιλιστικής αποκατάστασης των μνημείων, κυρίως των μεσαιωνικών, αναπτύχθηκε στη Γαλλία κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα με κύριο εκπρόσωπο τον Eugène Emmanuel Viollet le Duc, αυτοδίδακτο αρχιτέκτονα, εξαπλώθηκε ραγδαία και κυριάρχησε στην Ευρώπη ολόκληρο τον 19^ο αιώνα. Βασικές κατευθύνσεις της σχολής αυτής σχετικά με τις επεμβάσεις ήταν οι εξής:

Τα μνημεία εξετάζονταν και προσδιορίζονταν τα κατασκευαστικά στοιχεία της αρχικής τους φάσης. Εάν αυτά ήταν ερειπωμένα καθαιρούνταν και ανακατασκευάζονταν είτε κατ' απομίμηση σωζόμενων στοιχείων του ίδιου του μνημείου είτε κατ' απομίμηση στοιχείων άλλων μνημείων της ίδιας χρονολογικής περιόδου και γεωγραφικής θέσης, με σκοπό την βελτίωση της στατικής επάρκειας του μνημείου. Στοιχεία μεταγενέστερων φάσεων κατά κανόνα καθαιρούνταν και ανακατασκευάζονταν τα σχετικά τμήματα σύμφωνα με το αρχικό στιλ του μνημείου τόσο ως προς την εξωτερική εμφάνιση του όσο και ως προς τη δομή του. Κύριος στόχος της επέμβασης ήταν η βελτίωση της στατικής κατάστασης των μνημείων και για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνταν άριστα υλικά. Δεν δινόταν καμία έμφαση στις αισθητικές αξίες και στην αυθεντικότητα των επιφανειών ή την προστασία του μνημείου μέσα στο ιστορικό, αρχιτεκτονικό και ευρύτερο πολεοδομικό του πλαίσιο. Σύμφωνα με τον Eugène Emmanuel Viollet le Duc, αποκατάσταση σήμαινε η επαναφορά ενός κτιρίου σε μια ολοκληρωμένη μορφή, που πιθανώς και να μην υπήρξε ποτέ σε μια συγκεκριμένη στιγμή. Έκρινε απαραίτητη την λεπτομερή προκαταρκτική μελέτη του προς αναστήλωση μνημείου, την αναλυτική αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του και την σωστή τεκμηρίωση της επέμβασης σε όλες τις φάσεις της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ολικής στιλιστικής αποκατάστασης αποτελεί αυτή του καθεδρικού ναού της Notre Dame των Παρισίων από τους Eugène Emmanuel Viollet le Duc και Jean Baptiste Lassus στο διάστημα 1845-1864 (εικ.3). (Μαλλούχου Tufano, 2016)

Εικόνα 3: Ο καθεδρικός ναός της Notre Dame των Παρισίων από ΝΑ στη διάρκεια της επέμβασης των V.le D. και J.B.Lassus

1.3.3 Κίνημα εναντίον της αποκατάστασης των μνημείων (anti-restoration movement)

Στην Αγγλία ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα είχαν ξεκινήσει πολυάριθμες στιλιστικές επεμβάσεις στους ναούς στο πλαίσιο μιας γενικότερης πρόθεσης ανανέωσης από την εκκλησία, οι οποίες επέφεραν όμως στις περισσότερες περιπτώσεις βαθιά αλλοίωση και παραμόρφωση των μνημείων. Το γεγονός αυτό προκάλεσε θεωρητικό προβληματισμό και τελικά μετά το 1870 διαμορφώθηκε στην Αγγλία ένα ρεύμα υπέρ της συντήρησης αντί της αποκατάστασης των μνημείων. Κύριοι εκπρόσωποι αυτού του ρεύματος ήταν ο John Ruskin, κριτικός τέχνης, ποιητής, φιλόσοφος και πρώιμος κοινωνιολόγος, και ο William Morris, ποιητής, ζωγράφος, ουτοπιστής και σοσιαλιστής. Με τον John Ruskin γεννήθηκε η θεωρία της συνολικής προστασίας των πολιτιστικών αγαθών στο φυσικό και πνευματικό τους περιεχόμενο. Τα μνημεία αποτελούσαν κυρίως μαρτυρίες των κοινωνιών που τα δημιούργησαν και έζησαν μαζί τους. Εισήγαγε την αξία παλαιότητας στο περιεχόμενο της έννοιας του μνημείου εκτός από την αισθητική και ιστορική αξία και τόνισε την ανάγκη διατήρησης της υλικής τους αυθεντικότητας ως φορέα μνήμης μέσω μόνο μιας προληπτικής και συνεχούς συντήρησης τους.

Ο William Morris ήταν μεταγενέστερος του John Ruskin και επηρεάστηκε άμεσα από τις απόψεις του. Τάχθηκε υπέρ της διατήρησης των μνημείων όλων των περιόδων και στιλ και της συνεχούς συντήρησης τους. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

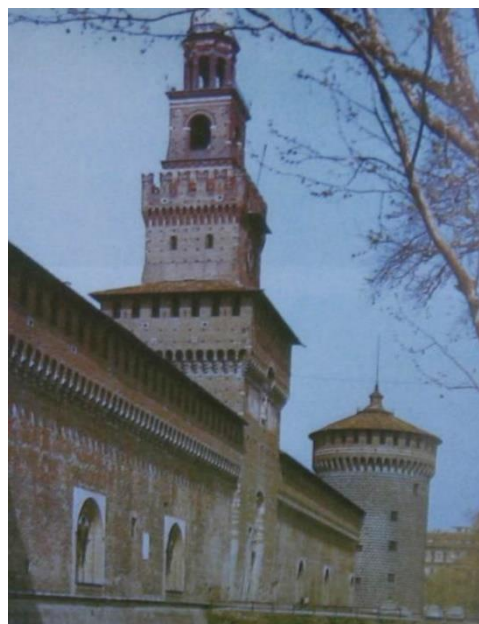
1.3.4 Άλλες προσεγγίσεις στην Ευρώπη

Γύρω στα τέλη του 19^{ου} αιώνα διαμορφώθηκε στην Ιταλία η φιλολογική σχολή αποκατάστασης, με κύριο εκπρόσωπο τον Camillo Boito, ακαδημαϊκό, αρχιτέκτονα, ποιητή και συγγραφέα, και η ιστορική σχολή αποκατάστασης, με κύριο εκπρόσωπο τον Luca Beltrami, ακαδημαϊκό.

Ο Camillo Boito διατύπωσε ένα ψήφισμα θέσεων σχετικά με τις μνημειακές επεμβάσεις. Βασικές αρχές του ήταν η θεώρηση των μνημείων ως τεκμηρίων ιστορίας, η αποφυγή αλλαγών που θα μπορούσαν να αλλοιώσουν την αυθεντικότητά τους, η προτίμηση στη συντήρηση και επισκευή αντί της αποκατάστασης, η ανάγκη για ξεκάθαρη διάκριση προσθηκών, ο σεβασμός όλων των ιστορικών φάσεων των μνημείων και η ανάγκη τεκμηρίωσης όλων των φάσεων της επέμβασης.

Ο Luca Beltrami από την άλλη, τάχθηκε υπέρ της ολικής στιλιστικής αποκατάστασης των μνημείων, χωρίς να κάνει διάκριση ανάμεσα στα αναστηλωμένα και στα πρωτότυπα μέρη αλλά μόνο όπου τεκμηριώνονταν από ιστορικές πηγές. Χαρακτηριστικό του παράδειγμα αποτελεί η «Ιστορική» αποκατάσταση του Castello Sforzesco στο Μιλάνο (εικ.4,5,6). (Μαλλούχου Tufano, 2016)

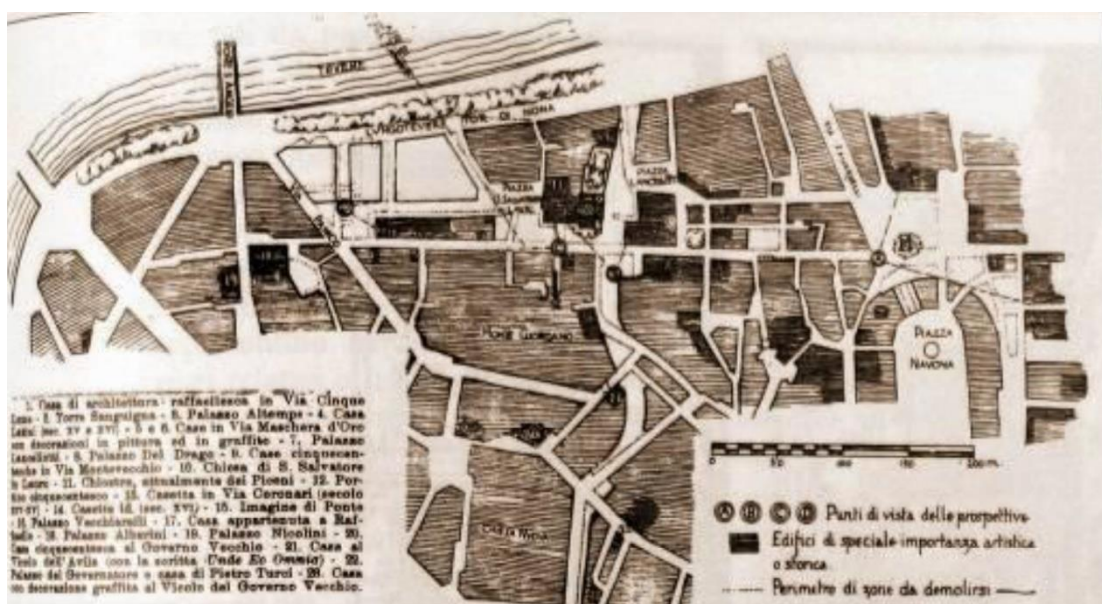
Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ο Alois Riegl, Ιστορικός της Τέχνης, με καταγωγή από την Αυστρία, διατύπωσε τις δικές του απόψεις, θεωρώντας τα μνημεία αναντικατάστατα τεκμήρια ιστορίας και την προστασία τους αναγκαία ανεξαρτήτως της περιόδου κατασκευής τους. (Μαλλούχου Tufano, 2016)

Εικόνες 4,5,6: Το Castello Sforzesco στο Μιλάνο και η αποκατάσταση του L.Beltrami

1.3.5 Θεωρία Gustavo Giovannoni

Ο Gustavo Giovannoni (1873-1947), ακαδημαϊκός, με καταγωγή από την Ιταλία, χώρισε τις μνημειακές επεμβάσεις σε πέντε κατηγορίες: στερέωσης, ανασύνθεσης, απελευθέρωσης, συμπλήρωσης και ανακαίνισης και τα μνημεία σε δύο κατηγορίες: «νεκρά» και «ζώντα». Στα αρχαία μνημεία (νεκρά) δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν επεμβάσεις ανακαίνισης ενώ στα μνημεία που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν (ζώντα) επιτρεπόταν οποιαδήποτε επέμβαση μετά όμως από λεπτομερή ανάλυση και μελέτη. Ακόμα, ο Giovannoni ήταν ο πρώτος που αντιμετώπισε συστηματικά το ζήτημα της προστασίας των οικιστικών συνόλων και ανέπτυξε την θεωρία της «Οικοδομικής Αραίωσης» σύμφωνα με την οποία πρότεινε διακριτικές επεμβάσεις στα ιστορικά κέντρα των πόλεων με στόχο την εξυγίανση και τον εκσυγχρονισμό τους χωρίς όμως την διατάραξη της γραφικότητας και της παραδοσιακής εικόνας του ιστορικού ιστού (εικ.7). (Μαλλούχου Tufano, 2016)

Εικόνα 7: Πρόταση εξυγίανσης του G.Giovannoni για τη Via dei Coronari της αναγεννησιακής συνοικίας της Ρώμης, σύμφωνα με τη θεωρία της «Οικοδομικής Αραίωσης»

1.3.6 Χάρτα των Αθηνών 1931

Οι θεωρίες και οι αντιλήψεις σχετικά με τις μνημειακές επεμβάσεις από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα δημιούργησαν τις βάσεις για την διατύπωση της Χάρτας των Αθηνών το 1931 που εμπειριείχε αρχές συντήρησης και αποκατάστασης που υιοθετήθηκαν από τις χώρες της Ευρώπης έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σύμφωνα με αυτές, δινόταν βάρος στην τακτική συντήρηση των μνημείων, ενώ όπου ήταν αναγκαία η αποκατάσταση, αυτή θα έπρεπε να γίνεται με σεβασμό στην ιστορική και καλλιτεχνική αξία του μνημείου. Όσον αφορά το περιβάλλον των μνημείων, κατά την κατασκευή νέων κτισμάτων θα έπρεπε να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην διαφύλαξη του χαρακτήρα και της όψης της πόλης στην οποία ανεγείρονταν και ιδιαίτερα στο άμεσο περιβάλλον των αρχαίων μνημείων αλλά και σε ορισμένες ενδιαφέρουσες γραφικές προοπτικές. (ICOMOS, The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments, 1931), (Μαλλούχου Tufano, 2016)

1.3.7 Χάρτα της Βενετίας 1964

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε ανάγκη αναθεώρησης των αρχών επέμβασης της Χάρτας των Αθηνών κατά την αντιμετώπιση του ζητήματος της ανοικοδόμησης καθώς ένα πολύ μεγάλο μέρος των μνημείων και γενικότερα των ιστορικών πόλεων της Ευρώπης είχαν καταστραφεί από τους βομβαρδισμούς του πολέμου.

Αποτέλεσμα των αναθεωρήσεων αυτών ήταν η διατύπωση της Χάρτας της Βενετίας το 1964. Σύμφωνα με αυτή, συστηνόταν η συνεχής συντήρηση των μνημείων, η οποία εξυπηρετούνταν και από την πρόσδοση νέων συμβατών χρήσεων σε αυτά. Στην έννοια της συντήρησης ενός μνημείου περιλαμβανόταν και η έννοια της διατήρησης του άμεσου περιβάλλοντός του και της προστασίας του από νέες κατασκευές, κατεδαφίσεις ή τροποποιήσεις που θα μπορούσαν να το αλλοιώσουν. Η αποκατάσταση από την άλλη, θεωρούνταν μια εξειδικευμένη διαδικασία που σκοπό είχε την διαφύλαξη και την ανάδειξη των ιστορικών και αισθητικών αξιών ενός μνημείου με σεβασμό στα αυθεντικά στοιχεία. Όλες οι νέες συμπληρώσεις έπρεπε να είναι διακριτές από την αρχική αρχιτεκτονική σύνθεση και να φέρουν τη σφραγίδα της εποχής που εκτελούνταν. Όλες οι φάσεις κατασκευής ενός μνημείου θεωρούνταν σημαντικές και άξιες σεβασμού και διατήρησης. Οι αρχές συντήρησης και αποκατάστασης ίσχυαν και στην περίπτωση των ιστορικών τόπων οι οποίοι θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο σεβασμό για την διαφύλαξη της ακεραιότητάς τους. (ICOMOS, The Venice Charter, 1964)

1.3.8 Η εξέλιξη της προστασίας των ιστορικών συνόλων από το 1975 έως σήμερα

Μετά τη Χάρτα της Βενετίας διατυπώθηκαν διάφορα κείμενα σχετικά με την προστασία ιστορικών κτιρίων, συνόλων και του γύρω περιβάλλοντός τους και εισήχθη η έννοια της ολοκληρωμένης διατήρησης για την προστασία τους.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Διακήρυξη του Άμστερνταμ το 1975, η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είναι χαρακτηριστικό μίας νέας μακροπρόθεσμης προσέγγισης και θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του πολεοδομικού και περιφερειακού σχεδιασμού. Κάθε περιοχή θα πρέπει να αντιμετωπίζεται διαφορετικά, σύμφωνα με τα δικά της μεμονωμένα χαρακτηριστικά. Αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των φορέων όλων των επιπέδων διοίκησης από το τοπικό μέχρι το κεντρικό και κρίνεται απαραίτητη η απογραφή κτιρίων, αρχιτεκτονικών συγκροτημάτων και

τόπων που οριοθετούν προστατευόμενες ζώνες γύρω τους για να δημιουργηθεί μια ρεαλιστική βάση για την ολοκληρωμένη διατήρηση ως θεμελιώδη ποιοτικό παράγοντα στη διαχείριση του χώρου. (ICOMOS, The Declaration of Amsterdam, 1975)

Ένα χρόνο αργότερα, στη Σύσταση του Ναϊρόμπι 1976 τονίζεται η αναγκαιότητα διεξαγωγής εκτός από αρχιτεκτονικής έρευνας για την προστασία ιστορικών περιοχών και πολλαπλών άλλων ερευνών που αφορούν κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά και τεχνικά δεδομένα. Πιο συγκεκριμένα, οι μελέτες θα πρέπει να περιλαμβάνουν δημογραφικά δεδομένα, ανάλυση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, τρόπους ζωής, κοινωνικές σχέσεις, προβλήματα ιδιοκτησίας, αστικές υποδομές, κατάσταση οδικού συστήματος, επικοινωνιακά δίκτυα και συνδέσεις προστατευόμενων περιοχών με γύρω ζώνες. (UNESCO, Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas, Nairobi, Kenya, 1976)

Στην Χάρτα της Ουάσιγκτον το 1987 παρουσιάζονται αρχές διατήρησης που επικεντρώνονται στο περιβάλλον των ιστορικών πόλεων και αναγνωρίζεται η σημασία της αστικής κληρονομιάς ως αντικείμενο προστασίας. Πιο συγκεκριμένα, τονίζεται η ανάγκη διατήρησης του ιστορικού χαρακτήρα μίας πόλης ή αστικής περιοχής και όλων των υλικών και πνευματικών στοιχείων που εκφράζουν αυτόν τον χαρακτήρα όπως τα αστικά μοτίβα που ορίζονται από τα οικοδομικά τετράγωνα και τα οδικά δίκτυα, οι σχέσεις μεταξύ κτισμάτων και ανοικτών/πράσινων περιοχών, η εικόνα των κτισμάτων όπως ορίζεται από την κλίμακα, το μέγεθος, το στιλ, την κατασκευή, τα υλικά τα χρώματα και τον διάκοσμο τους, η σχέση της αστικής περιοχής με το γύρω φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της και οι πολλαπλές λειτουργίες που έχει αποκτήσει μια περιοχή στο πέρασμα του χρόνου. (Pereira Roders & Bandarin, 2019), (ICOMOS, Charter for the conservation of historic towns and urban areas (Washington Charter), 1987)

Στην διάσκεψη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς που διεξήχθη στην πόλη Nara της Ιαπωνίας το 1994 έγινε μια προσπάθεια να προσαρμοστούν οι αρχές της Χάρτας της Βενετίας σε ευρύτερα πολιτιστικά πλαίσια. Έτσι, διευρύνθηκε η έννοια της αυθεντικότητας από την υλική στην άυλη μορφή της κληρονομιάς που περιλάμβανε μεταξύ άλλων το σχέδιο και τη μορφή, τα υλικά και την ουσία, την χρήση και την λειτουργία, τις παραδόσεις και τις τεχνικές, το πνεύμα και το συναίσθημα. (UNESCO, Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, Nara Document on Authenticity, 1994), (Pereira Roders & Bandarin, 2019)

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα τοπία που διεξήχθη στην Φλωρεντία το 2000, «Τοπίο» θεωρείται μια περιοχή της οποίας ο χαρακτήρας είναι αποτέλεσμα της δράσης και της αλληλεπίδρασης φυσικών ή/και ανθρωπινων παραγόντων. Σκοπός της Σύμβασης ήταν η προώθηση της προστασίας, της διαχείρισης και του σχεδιασμού των τοπίων αυτών μέσα από συγκεκριμένα μέτρα που προτείνει να ενσωματώσει κάθε χώρα στις περιφερειακές, πολεοδομικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, αγροτικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές της. (Council of Europe, 2000)

Στο Μνημόνιο της Βιέννης το 2005 τονίζεται η σημασία της διατήρησης της ακεραιότητας των ιστορικών πόλεων μέσω υψηλών προτύπων σχεδιασμού και εκτέλεσης ευαίσθητα στο πολιτιστικό και ιστορικό πλαίσιο. Ο αστικός σχεδιασμός και η τέχνη θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση των χωρικών δομών εντός και γύρω από την πόλη. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στον σχεδιασμό των δημόσιων χώρων, λαμβάνοντας υπόψη την λειτουργικότητα, την κλίμακα, τα υλικά, τον φωτισμό και την βλάστηση. Το αστικό τοπίο, οι οροφές, οι βασικοί οπτικοί άξονες τα οικόπεδα και οι τυπολογίες είναι μέρος της ταυτότητας του ιστορικού τοπίου και θα πρέπει να χρησιμεύουν ως βάση για τον οποιοδήποτε νέο σχεδιασμό ο οποίος οφείλει να είναι σε κάθε περίπτωση συμπληρωματικός με τις ιστορικές

αξίες της πόλης. (UNESCO, Vienna Memorandum on “World Heritage and Contemporary Architecture - Managing the Historic Urban Landscape”, 2005)

Σύμφωνα με τις Αρχές της Βαλέτας το 2011, η αυθεντικότητα και η ακεραιότητα είναι στοιχεία που θα πρέπει να διατηρούνται στις ιστορικές πόλεις και τα οποία εκφράζονται μεταξύ άλλων από τη μορφή του πολεοδομικού ιστού όπως ορίζεται από το οδικό δίκτυο, τα οικοπέδα και τους ελεύθερους, κτισμένους και πράσινους χώρους, τη μορφή και το σχήμα των κτισμάτων, τις διάφορες λειτουργίες της πόλης, τις πολιτιστικές παραδόσεις, τις παραδοσιακές τεχνικές, το πνεύμα του τόπου, τον κοινωνικό ιστό, την πολιτιστική διαφορετικότητα. Σχετικά με τις νέες λειτουργίες, αυτές θα πρέπει να είναι συμβατές με τον χαρακτήρα των ιστορικών πόλεων, χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο τις παραδοσιακές δραστηριότητες. Η σύγχρονη αρχιτεκτονική θα πρέπει να παρουσιάζει ομοιογένεια με την υφιστάμενη χωρική οργάνωση και να σέβεται την κλίμακα του τόπου στον οποίο εντάσσεται. (ICOMOS, The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011)

Στην Χάρτα της πόλης Burra της Αυστραλίας το 2013 εισάγεται μια νέα έννοια, αυτή της «πολιτιστικής σημασίας» η οποία σημαίνει «αισθητική, ιστορική, επιστημονική, κοινωνική ή πνευματική αξία για τις προηγούμενες, τις παρούσες ή τις μελλοντικές γενιές» και η οποία «ενσωματώνεται στον ίδιο τον τόπο, τον ιστό, το σκηνικό, τη χρήση, τους συσχετισμούς, τις έννοιες, τα αρχεία, τους σχετικούς χώρους και τα σχετικά αντικείμενα». Η διατήρηση της πολιτιστικής σημασίας ενός τόπου είναι αναγκαία, με σεβασμό στον υφιστάμενο ιστό, στη χρήση, στις σχέσεις και στα νοήματα και χωρίς να διαστρεβλώνονται τα φυσικά χαρακτηριστικά ενός τόπου. Επίσης πρέπει να διαφυλάσσεται το οπτικό και αισθητηριακό περιβάλλον καθώς και οι πνευματικές και άλλες πολιτιστικές σχέσεις ενός τόπου που συμβάλουν στην πολιτιστική του σημασία. Νέες κατασκευές, κατεδαφίσεις και παρεμβάσεις που μπορεί να επηρεάσουν αυτές τις σχέσεις δεν είναι αποδεκτές. Η φυσική τοποθεσία ενός τόπου είναι και αυτή μέρος της πολιτιστικής σημασίας και δεν θα πρέπει να μεταβάλλεται. (ICOMOS, The Burra Charter, 2013)

1.4 Συμπεράσματα

Η έννοια της αστικής κληρονομιάς ξεκίνησε από το μεμονωμένο ιστορικό κτίσμα-μνημείο και με την πάροδο του χρόνου διευρύνθηκε για να καταλήξει στα ιστορικά σύνολα τα οποία είναι χωρικές κατασκευές που εκφράζουν την εξέλιξη της κοινωνίας και της πολιτιστικής της ταυτότητας και που συγκροτούνται τόσο από υλικά όσο και από άυλα στοιχεία, φυσικά και πνευματικά.

Οι ιστορικές πόλεις και αστικές περιοχές μεταβάλλονται συνεχώς και έρχονται αντιμέτωπες με μεγάλες κοινωνικό-οικονομικές προκλήσεις και απειλές της σύγχρονης εποχής όπως η παγκοσμιοποίηση, η αστικοποίηση, ο υπερπληθυσμός, η ανεξέλεγκτη αστική ανάπτυξη, ο υπερ-τουρισμός κτλ. Για το λόγο αυτό καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για συνδυασμό τόσο ενεργειών διατήρησης, προστασίας και ανάδειξης της αστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών αγαθών όσο και βιώσιμης ανάπτυξης δηλαδή μιας προσπάθειας ολοκληρωμένων επεμβάσεων για την αρμονική προσαρμογή των ιστορικών συνόλων στη σύγχρονη ζωή. (ICOMOS, The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011)

1.5 Ιστορικό Αστικό Τοπίο (Historic Urban Landscape)

Έπειτα από πολλές δεκαετίες εξέλιξης των διαφόρων εννοιών και θεωριών προστασίας της αστικής κληρονομιάς, το 2011 διατυπώθηκε η Σύσταση για το Ιστορικό Αστικό Τοπίο (Historic Urban Landscape-HUL) από την UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization/Εκπαιδευτική Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών) η οποία αποτελεί μια ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση στην συνολική διαχείριση και ανάπτυξη των ιστορικών πόλεων.

1.5.1 Γενικά

Ως Ιστορικό Αστικό Τοπίο ορίζεται:

«η αστική περιοχή που είναι αποτέλεσμα μιας ιστορικής διαστρωμάτωσης πολιτιστικών και φυσικών αξιών και χαρακτηριστικών, που εκτείνεται πέρα από την έννοια του ιστορικού κέντρου ή του συνόλου για να συμπεριλάβει το ευρύτερο αστικό πλαίσιο και το γεωγραφικό του περιβάλλον. Αυτό το ευρύτερο πλαίσιο περιλαμβάνει κυρίως την τοπογραφία, τη γεωμορφολογία, την υδρολογία και τα φυσικά χαρακτηριστικά της τοποθεσίας, το δομημένο περιβάλλον της, ιστορικό και σύγχρονο, τις υποδομές πάνω και κάτω από το έδαφος, τους ανοιχτούς χώρους και τους κήπους, τα πρότυπα χρήσης γης και τη χωρική οργάνωση, αντιλήψεις και οπτικές σχέσεις, καθώς και όλα τα άλλα στοιχεία της αστικής δομής. Περιλαμβάνει επίσης κοινωνικές και πολιτιστικές πρακτικές και αξίες, οικονομικές διαδικασίες και τις άυλες διαστάσεις της κληρονομιάς που σχετίζονται με την ποικιλομορφία και την ταυτότητα». (UNESCO, Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, 2011)

Στόχος αυτής της προσέγγισης είναι η διατήρηση της ποιότητας του ανθρώπινου περιβάλλοντος, η βιώσιμη χρήση των αστικών χώρων και η προώθηση της κοινωνικής και λειτουργικής ποικιλομορφίας τους. Σχετίζεται τόσο με τη διατήρηση της αστικής κληρονομιάς όσο και με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Βασίζεται στην ισορροπία ανάμεσα στις ανάγκες του παρόντος και του μέλλοντος και της κληρονομιάς του παρελθόντος σε ένα ιστορικό περιβάλλον. Η πολιτιστική ποικιλομορφία και η δημιουργικότητα θεωρούνται ως πλεονεκτήματα για την ανθρώπινη, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και παρέχονται εργαλεία τόσο για την διαχείριση των φυσικών και κοινωνικών μετασχηματισμών όσο και για τη διασφάλιση της αρμονικής ενσωμάτωσης των σύγχρονων παρεμβάσεων σε ένα ιστορικό περιβάλλον. (UNESCO, Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, 2011)

1.5.2 Προκλήσεις και ευκαιρίες

Τις τελευταίες δεκαετίες, τα ιστορικά σύνολα σε πολλές περιπτώσεις έχουν γίνει κέντρα οικονομικής ανάπτυξης και έχουν αναλάβει νέο ρόλο στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή λόγω της απότομης αύξησης του παγκόσμιου αστικού πληθυσμού, της ταχύτητας ανάπτυξης και της μεταβαλλόμενης οικονομίας. Κατά συνέπεια έχουν έρθει αντιμέτωπες με νέες πιέσεις όπως:

-Αστικοποίηση και παγκοσμιοποίηση

Οι παγκόσμιες διαδικασίες έχουν μεγάλο αντίκτυπο στις αξίες που αποδίδουν οι κοινότητες στις αστικές περιοχές και στις αντιλήψεις των κατοίκων και των χρηστών τους. Η αστικοποίηση από τη μια πλευρά μπορεί να παρέχει οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ευκαιρίες στις αστικές περιοχές βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής και τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα. Από την άλλη πλευρά όμως, η ελλιπής διαχείριση των μεταβολών στην αστική πυκνότητα και ανάπτυξη μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την αίσθηση και την ταυτότητα του

τόπου και την ακεραιότητα του αστικού ιστού. Παρατηρούνται φαινόμενα απώλειας της λειτουργικότητας, του παραδοσιακού ρόλου και των πληθυσμών πολλών ιστορικών αστικών περιοχών.

-Ανάπτυξη

Πολλές οικονομικές διαδικασίες προσφέρουν ευκαιρίες προώθησης της κοινωνικής και ανθρώπινης ανάπτυξης και ανακούφιση της αστικής φτώχειας. Λειτουργίες όπως οι υπηρεσίες και ο τουρισμός μπορούν να συμβάλουν στην ευημερία των κοινοτήτων, στην διατήρηση των ιστορικών αστικών περιοχών και της πολιτιστικής τους κληρονομιάς διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την οικονομική και κοινωνική τους ποικιλομορφία. Αντίθετα, η αποτυχία αξιοποίησης αυτών των ευκαιριών ή ο ανεπαρκής και ακατάλληλος τρόπος εφαρμογής τους μπορεί να οδηγήσει σε μη βιώσιμες πόλεις, σε καταστροφή στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς και αναντικατάστατες απώλειες για τις μελλοντικές γενιές.

-Περιβάλλον

Οι οικισμοί μέχρι πρότινος είχαν την ικανότητα να προσαρμόζονται στις κλιματικές και περιβαλλοντικές αλλαγές. Στις μέρες μας η ένταση και η ταχύτητα των αλλαγών αυτών προκαλεί τα περίπλοκα αστικά μας περιβάλλοντα. Ζητήματα όπως η κατανάλωση νερού και ενέργειας απασχολεί όλο και περισσότερο τις σημερινές κοινωνίες για την αντιμετώπιση των οποίων απαιτούνται νέα μοντέλα αστικής διαβίωσης βασισμένα σε οικολογικά ευαίσθητες πρακτικές με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ποιότητας της αστικής ζωής. Οι προσεγγίσεις αυτές πρέπει παράλληλα να ενσωματώνουν την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά στην αειφόρο ανάπτυξη.

Όλες αυτές οι προκλήσεις και οι αλλαγές με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα ολόένα και περισσότερο τα ιστορικά αστικά σύνολα μπορούν να περιοριστούν με τη βοήθεια της προσέγγισης του Ιστορικού Αστικού Τοπίου η οποία προσφέρει τα κατάλληλα εργαλεία για την διαχείριση τέτοιων φαινομένων. (UNESCO, Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, 2011)

1.5.3 Πολιτικές για τη Διαχείριση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου

Η προσέγγιση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου απαντά στις σημερινές και μελλοντικές προκλήσεις θέτοντας το πλαίσιο για μια νέα γενιά πολιτικών αναγνώρισης και προστασίας της ιστορικής διαστρωμάτωσης και διατήρησης των πολιτιστικών και φυσικών αξιών στα αστικά περιβάλλοντα. Οι πολιτικές αυτές παρέχουν μηχανισμούς ισορρόπησης μεταξύ της διατήρησης της αστικής κληρονομιάς και της βιωσιμότητας ενός αστικού τοπίου βραχυ-πρόθεσμα και μακροπρόθεσμα με τις ευθύνες των διαφόρων ενδιαφερομένων να είναι οι εξής:

- Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενσωματώνουν στρατηγικές διατήρησης της αστικής κληρονομιάς στις εθνικές αναπτυξιακές τους πολιτικές, καταρτίζοντας σχέδια αστικής ανάπτυξης και λαμβάνοντας υπόψη τις αξίες της περιοχής και τα χαρακτηριστικά της.

- Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς θα πρέπει να συνεργάζονται μέσω εταιρικών σχέσεων για την καλύτερη εφαρμογή της προσέγγισης του Ιστορικού Αστικού Τοπίου.

- Οι διεθνείς οργανισμοί που ασχολούνται με τη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να ενσωματώνουν την προσέγγιση στις στρατηγικές, τα σχέδια και τις λειτουργίες τους.

- Οι εθνικοί και διεθνείς μη κυβερνητικοί οργανισμοί θα πρέπει να συμμετέχουν στην ανάπτυξη και διάδοση εργαλείων και βέλτιστων πρακτικών για την εφαρμογή της

προσέγγισης αυτής. (UNESCO, Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, 2011)

1.5.4 Εργαλεία για τη Διαχείριση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου

Η προσέγγιση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου βασίζεται στην ανάπτυξη και εφαρμογή παραδοσιακών και καινοτόμων εργαλείων όπως:

-Εργαλεία συμμετοχής του πολίτη, τα οποία θα πρέπει να δίνουν τη δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να αναγνωρίζουν βασικές αξίες στις αστικές τους περιοχές, να αναπτύσσουν οράματα που αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία τους, να θέτουν στόχους και να προχωρούν σε ενέργειες για την διαφύλαξη της κληρονομιάς τους και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτά τα εργαλεία διευκολύνουν τον διαπολιτισμικό διάλογο και την διαμεσολάβηση μεταξύ ομάδων με συγκρουόμενα συμφέροντα.

-Εργαλεία γνώσης και σχεδιασμού, τα οποία θα πρέπει να συμβάλλουν στην προστασία της ακεραιότητας και της αυθεντικότητας των χαρακτηριστικών της αστικής κληρονομιάς, να επιτρέπουν την αναγνώριση της πολιτιστικής σημασίας και της διαφορετικότητας και να παρακολουθούν και να διαχειρίζονται την αλλαγή με τέτοιο τρόπο ώστε να βελτιώνεται η ποιότητα της ζωής και του αστικού χώρου. Η αξιολόγηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα μπορεί να βοηθήσει στην λήψη αποφάσεων σε ένα πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης.

-Ρυθμιστικά συστήματα, τα οποία θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν τις τοπικές συνθήκες και να περιλαμβάνουν νομοθετικά και ρυθμιστικά μέτρα για τη διατήρηση και διαχείριση των υλικών και άυλων στοιχείων της αστικής κληρονομιάς.

-Χρηματοδοτικά εργαλεία, τα οποία θα πρέπει να έχουν ως στόχο την υποστήριξη μιας επικερδούς και καινοτόμου ανάπτυξης.

Για να καταστεί η προσέγγιση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου οικονομικά βιώσιμη θα πρέπει να προωθούνται οι ιδιωτικές επενδύσεις σε τοπικό επίπεδο αλλά και οι ευέλικτες χρηματοδοτήσεις για την υποστήριξη των τοπικών επιχειρήσεων. (UNESCO, Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, 2011)

1.5.5 Τα έξι κρίσιμα βήματα για τη διατήρηση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου

Η προσέγγιση του Ιστορικού Αστικού Τοπίου προτείνει οι διαδικασίες, οι μέθοδοι και τα εργαλεία να ορίζονται από τις ίδιες τις πόλεις σύμφωνα με το τι ταιριάζει περισσότερο σε αυτές και το περιβάλλον τους. Παρόλα αυτά προσδιορίστηκε μια κοινή βάση, τα έξι βήματα του Ιστορικού Αστικού Τοπίου τα οποία περιλαμβάνουν:

- 1) Ολοκληρωμένη έρευνα και χαρτογράφηση των φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπινων πόρων της κάθε πόλης.
- 2) Συμφωνία για τις αξίες που πρέπει να προστατευθούν ώστε να μεταδοθούν στις μελλοντικές γενιές και καθορισμός των χαρακτηριστικών που φέρουν αυτές οι αξίες.
- 3) Αξιολόγηση της ευαισθησίας αυτών των αξιών σε κοινωνικό-οικονομικές πιέσεις και στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.
- 4) Ενσωμάτωση των αξιών της αστικής κληρονομιάς και του βαθμού ευαισθησίας τους σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αστικής ανάπτυξης, το οποίο θα εντοπίζει ευάλωτες περιοχές οι οποίες απαιτούν προσοχή στον σχεδιασμό και την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων.
- 5) Ιεράρχηση στις δράσεις διατήρησης και ανάπτυξης.

6) Δημιουργία κατάλληλων εταιρικών σχέσεων και τοπικών πλαισίων διαχείρισης για κάθε προσδιορισμένο έργο διατήρησης και ανάπτυξης, όπως επίσης ανάπτυξη μηχανισμών για το συντονισμό των διαφόρων δραστηριοτήτων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών παραγόντων. (Pereira Roders & Bandarin, 2019).

Καταλήγοντας, θα λέγαμε πως η παραπάνω σύσταση για το Ιστορικό Αστικό Τοπίο συμβάλει γενικά στην καλύτερη ενσωμάτωση των στρατηγικών διαχείρισης της αστικής κληρονομιάς στους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, υποστηρίζοντας δημόσιες και ιδιωτικές δράσεις που στοχεύουν στη διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του ανθρώπινου περιβάλλοντος. Αφορά τον εντοπισμό, την διατήρηση και την διαχείριση ιστορικών περιοχών, λαμβάνοντας υπόψη τις αλληλεπιδράσεις των φυσικών τους μορφών, τη χωρική οργάνωση και σύνδεση τους, τα φυσικά χαρακτηριστικά και τις κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές αξίες τους. (UNESCO, Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, 2011)

ΜΕΡΟΣ Β. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΝΑΠΟΛΗΣ

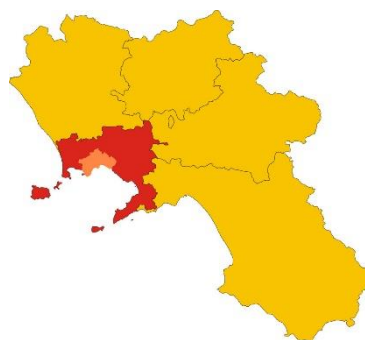
Εικόνα 8: Η πόλη της Νάπολης

2.1 Γενικά χαρακτηριστικά Νάπολης

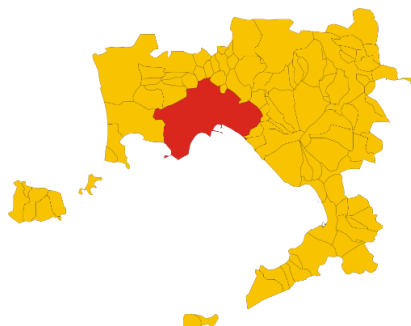
Η Νάπολη είναι παραθαλάσσια πόλη και σημαντικό λιμάνι της νότιας Ιταλίας, πρωτεύουσα της περιφέρειας της Καμπανίας και της επαρχίας της Νάπολης (εικ.8). Βρίσκεται στην Τυρρηνική ακτή της Ιταλικής χερσονήσου, σε θέση πλεονεκτική της μεσογειακής λεκάνης (εικ.9,10,11) και ανάμεσα στις ηφαιστειογενείς περιοχές του Βεζούβιου (ανατολικά) και των Φλεγραίων Πεδίων (δυτικά) (εικ.13). Είναι η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Ιταλίας και η πιο σημαντική της νότιας Ιταλίας, με έκταση 117,27 χλμ², πληθυσμό σχεδόν ενός εκατομμυρίου και πυκνότητα πληθυσμού 8.239,2 κάτοικοι ανά χλμ². Η επαρχία της Νάπολης αποτελεί μια από τις πολυπληθέστερες και πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μετρά πάνω από τρία εκατομμύρια κατοίκους σε έκταση 1.171χλμ².

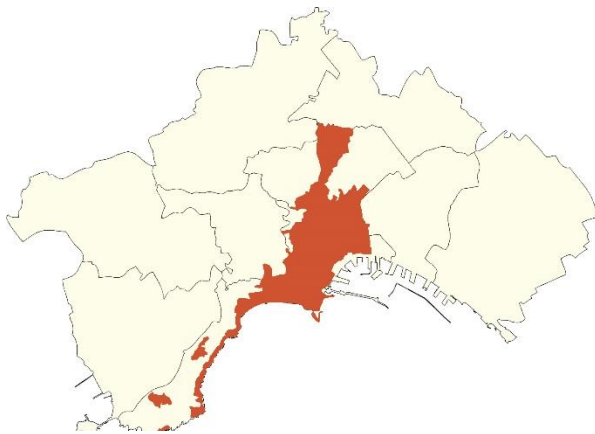
Εικόνα 9: Χάρτης της Ιταλίας-η θέση της Νάπολης

Εικόνα 10: Η επαρχία της Νάπολης

Εικόνα 11: Η πόλη της Νάπολης

Εικόνα 12: Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης σύμφωνα με την UNESCO

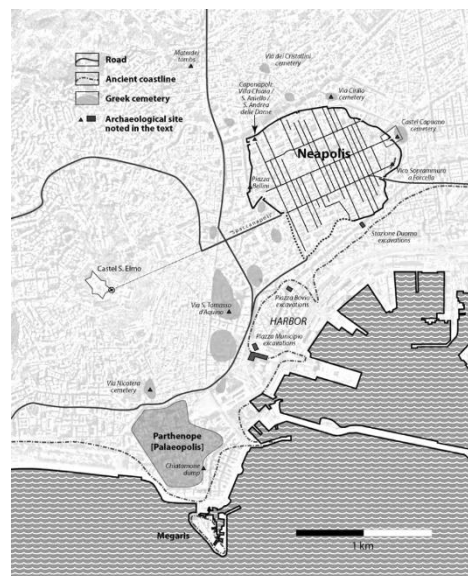
Εικόνα 13: Βεζούβιος και Φλεγραία Πεδία

2.2 Ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη

Η πόλη της Νάπολης έχει μια πλούσια και ζωντανή ιστορία που εκτείνεται για περίπου τρεις χιλιετίες, ξεκινώντας από την Νεολιθική περίοδο. Γύρω στον 9ο αιώνα π.Χ. ιδρύθηκε από τους Έλληνες αποίκους η πόλη Παρθενόπη (Parthenope) (εικ.14) η οποία μετονομάσθηκε σε Παλαιόπολις (Palaeopolis) κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. μετά την ίδρυση της Νεάπολης (Neapolis) σε κοντινή περιοχή. Η Νέα-Πόλη (Νάπολη) σχεδιάστηκε σε ένα ορθογώνιο οδικό πλέγμα αποτελούμενο από τρεις κύριους δρόμους και περίπου είκοσι δευτερεύοντες και περιλάμβανε ακρόπολη, αγορά και νεκρόπολη, όπως επίσης ισχυρά τείχη, ωδείο, θέατρο και ένα ναό (εικ.15). Η Νάπολη ήταν μια από τις σημαντικότερες πόλεις της «Μεγάλης Ελλάδας» διαδραματίζοντας βασικό ρόλο στη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στη ρωμαϊκή κοινωνία. (UNESCO, Historic Center of Naples, 2023)

Εικόνα 14: Μέρος των αρχαίων τειχών της Παρθενόπης (Monte Echia)

Εικόνα 15: Παλαιόπολις-Νεάπολη

Στους αιώνες που ακολούθησαν η Νάπολη κυβερνήθηκε από πολλούς διαφορετικούς πολιτισμούς, μεταξύ των οποίων των Ρωμαίων, των Βυζαντινών, των Νορμανδών και των Ισπανών, με κάθε περίοδο κυριαρχίας να έχει βαθύ αντίκτυπο στην πόλη.

Πιο συγκεκριμένα, το 326 π.Χ. η πόλη κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, καταφέροντας όμως να διατηρήσει την αυτονομία της ως προς τα ελληνικά στοιχεία του πολιτισμού της, τις παραδόσεις της και τη γλώσσα της. Κατά τη ρωμαϊκή κυριαρχία η πόλη άκμασε και μετατράπηκε σε σημαντικό λιμάνι. Χτίστηκαν πολυάριθμες πολυτελείς βίλες στην ευρύτερη περιοχή και υλοποιήθηκε πλήθος έργων όπως δρόμοι, στοές, δημόσια λουτρά, υδραγωγεία και η επέκταση του λιμανιού της. Το 536 μ.Χ. η Νάπολη πέρασε στα χέρια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και το 763 μ.Χ. έγινε αυτόνομο Δουκάτο του Βυζαντίου. Το 1137 μ.Χ. η πόλη κατελήφθη από τους Νορμανδούς, οπότε και αποτέλεσε μέρος του νεοσύστατου Βασιλείου της Σικελίας. (Wikipedia, History of Naples, 2023)

Με τη δυναστεία των Ανδεγαβών (Angevin 1265-1442 μ.Χ.) η Νάπολη έγινε πρωτεύουσα του Βασιλείου της Σικελίας καθιστώντας την μια από τις ισχυρότερες πόλεις της ιταλικής χερσονήσου και ζωντανό σύμβολο του κύρους και της δύναμης της δυναστείας. Η πόλη άκμασε και επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει προάστια και γειτονικά χωριά. Επίσης ξεκίνησε μια σχέση επιρροής με τη δυτική τέχνη και αρχιτεκτονική, ιδιαίτερα την γαλλική γοτθική ενσωματωμένη με τα προγενέστερα ελληνικά και αραβικά στοιχεία.

Από τον 15^ο έως τον 17^ο αιώνα μ.Χ. η Νάπολη διοικούνταν από τους Αραγονέζους (Aragonese), οι οποίοι έκαναν αλλαγές στην άμυνα της πόλης και στο δίκτυο των δρόμων (εικ.16).

Εικόνα 16: Αμυντικό σύστημα Νάπολης το 1647 μ.Χ.

Το 1707 η Νάπολη κατακτήθηκε από τους Αυστριακούς και το 1734 από τον Κάρολο Γ΄ της Ισπανίας, ο οποίος ίδρυσε το Βασίλειο της Νεάπολης και της Σικελίας. Υπό την κυβέρνηση των Βουρβόνων, η Νάπολη αναδείχθηκε, μαζί με το Λονδίνο και το Παρίσι, ως μια από τις μεγάλες πρωτεύουσες της Ευρώπης και ως σημαντικό κέντρο τέχνης, πολιτισμού, επιστημών και εμπορίου. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της Νάπολης από αυτή την περίοδο είχε μεγάλη επιρροή σε όλη την Ευρώπη, η οποία εκφράστηκε κυρίως στον εσωτερικό διάκοσμο των βασιλικών ανακτόρων και των σχετικών κατοικιών ευγενών που εκτείνονταν πέρα από την ίδια την πόλη. Ήταν ένα από τα πολιτιστικά κέντρα της Ιταλίας και σπίτι πολλών σημαντικών καλλιτεχνών, μουσικών και συγγραφέων. Μετά τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους πολέμους, ιδρύθηκε το 1799 στη Νάπολη η Παρθενόπεια Δημοκρατία, το 1806 κατακτήθηκε και πάλι από του Γάλλους, ενώ το 1815 η πόλη επανήλθε στην κυριαρχία των Βουρβόνων. Το 1861 το Βασίλειο των δύο Σικελιών κατακτήθηκε από τον Giuseppe Garibaldi και προσαρτήθηκε στο ενοποιημένο Βασίλειο της Ιταλίας το οποίο υφίστατο μέχρι το 1946 όταν οι Ιταλοί προτίμησαν ένα δημοκρατικό σύνταγμα. (Wikipedia, History of Naples, 2023).

Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα η πόλη ήρθε αντιμέτωπη με κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις, όπως ο υπερπληθυσμός, η φτώχεια και το οργανωμένο έγκλημα (συνδικάτο Camorra). Τις τελευταίες δεκαετίες η Νάπολη έχει καταβάλει προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων και την αναζωογόνηση της εικόνας της, ενώ η ιστορική και πολιτιστική της κληρονομιά προσελκύει όλο και περισσότερους επισκέπτες από όλο τον κόσμο.

Συμπερασματικά, η Νάπολη είναι μια πόλη με πλούσια και σύνθετη ιστορία, που διαμορφώθηκε από την επίδραση διαφορετικών πολιτισμών και γεγονότων ανά τους αιώνες. Σήμερα, η πόλη είναι γνωστή για την ιστορία, την αρχιτεκτονική, τις τέχνες και γενικά την κληρονομιά της και παραμένει μια ζωντανή, ποικιλόμορφη και πολιτιστικά πλούσια πόλη. (Wikipedia, Naples, 2023)

2.3 Πολεοδομικά σχέδια για την πόλη της Νάπολης

Το πρώτο Γενικό Ρυθμιστικό Σχέδιο που αφορούσε την πόλη της Νάπολης δημοσιεύτηκε το 1939. Ακολούθησαν το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1972 και το Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης του 2004. Παράλληλα εκπονήθηκε ένα ακόμα Ρυθμιστικό Σχέδιο το 1958, το οποίο όμως δεν εγκρίθηκε, το Σχέδιο του 1981 που αφορούσε τα προάστια και ένα Σχέδιο Ζωνών Προστασίας το 1998. Παρακάτω αναλύονται τα εν λόγω σχέδια ως προς τις μεθόδους αντιμετώπισης των εκάστοτε πολεοδομικών ζητημάτων και ειδικότερα ως προς τη μορφή του Ιστορικού Κέντρου.

2.3.1 Γενικό Ρυθμιστικό Σχέδιο (1939)

Το 1939 εκπονήθηκε το Γενικό Ρυθμιστικό Σχέδιο της Νάπολης (εικ.17) το οποίο ήταν αποτέλεσμα μιας μακράς και προσεκτικής δουλειάς της Βιομηχανικής Ένωσης Νάπολης και του Πολυτεχνείου του Νότου. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό, εντοπίστηκαν τα σημαντικότερα προβλήματα της πόλης της Νάπολης και προτάθηκαν στοχευμένες λύσεις. (Comune di Napoli, PIANO REGOLATORE GENERALE 1939, 2023)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Υφιστάμενη ζώνη	Χώρος δημοσίων πάρκων
Υψηλής πυκνότητας εσωτερική ζώνη	Ζώνες προστασίας φυσικού περιβάλλοντος
Υψηλής πυκνότητας επιχειρηματική ζώνη	Ζώνες προστασίας φυσικού περιβάλλοντος
Υψηλής πυκνότητας εξωτερική ζώνη	Αγροτική ζώνη
Ζώνη επέκτασης μέσης πυκνότητας	Βιομηχανική ζώνη
Ζώνη κατοικιών μέσης πυκνότητας	Υφιστάμενα σημαντικά κτίρια
Προάστια-Περιοχές κατοικίας	Σημαντικά νέα κτίρια
- x Κοιμητήρια J Σχολεία m Αγορές ▶ Αθλητικές εγκαταστάσεις ▲ Παιδικές χαρές

Εικόνα 17: Γενικό Ρυθμιστικό Σχέδιο Νάπολης (1939)

Όσον αφορά το Ιστορικό Κέντρο της πόλης, τα προβλήματα είχαν να κάνουν με την πυκνή κατοίκηση, την σχεδόν ολοκληρωτική απουσία χώρων πρασίνου και ελεύθερων χώρων, τις ελλιπείς συνθήκες υγιεινής, το ζήτημα της ανάδειξης και διατήρησης του μνημειακού πλούτου της πόλης και την κυκλοφορία.

Πιο συγκεκριμένα, για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων προτάθηκαν ακριβείς και προσεκτικές κατεδαφίσεις κτισμάτων χαμηλής ιστορικής, κτιριακής και καλλιτεχνικής αξίας με σκοπό την δημιουργία χώρων πρασίνου και πλατειών, την βελτίωση των συνθηκών υγιεινής και την ανάδειξη ιστορικών κτισμάτων που «κρύβονταν» ανάμεσα σε προσθήκες και ακανόνιστες δομές. Αυτή η κτιριακή «αραίωση» στο Ιστορικό Κέντρο της πόλης θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί είτε εσωτερικά των τετραγώνων αφαιρώντας τις μεταγενέστερες προσθήκες κτισμάτων και απελευθερώνοντας τις εσωτερικές αυλές, είτε εξωτερικά με σημειακές κατεδαφίσεις, με κύριο μέλημα πάντα την διατήρηση της γενικής δομής των γειτονιών και την ανάκτηση της πραγματικής τους φυσιογνωμίας (εικ.18).

Εικόνα 18: Σχέδιο προτεινόμενων επεμβάσεων στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης (1939)

Το οδικό δίκτυο στο κέντρο της πόλης χαρακτηριζόταν από αποσπασματική δομή των δρόμων, με κατακερματισμένα τοπικά οδικά συστήματα που δυσχέραιναν τις συνδέσεις και την οριζόντια και κάθετη επικοινωνία. Για το λόγο αυτό προτάθηκαν και εκεί κατεδαφίσεις ορισμένων κτισμάτων ή ομάδων κτιρίων αλλά και διανοίξεις και διαπλατύνσεις οδών όπου αυτό ήταν δυνατόν. Επίσης προτάθηκε ένα νέο περιφερειακό σύστημα κυκλοφορίας εκτός του κέντρου και μελετήθηκε ο τρόπος σύνδεσης με αυτό.

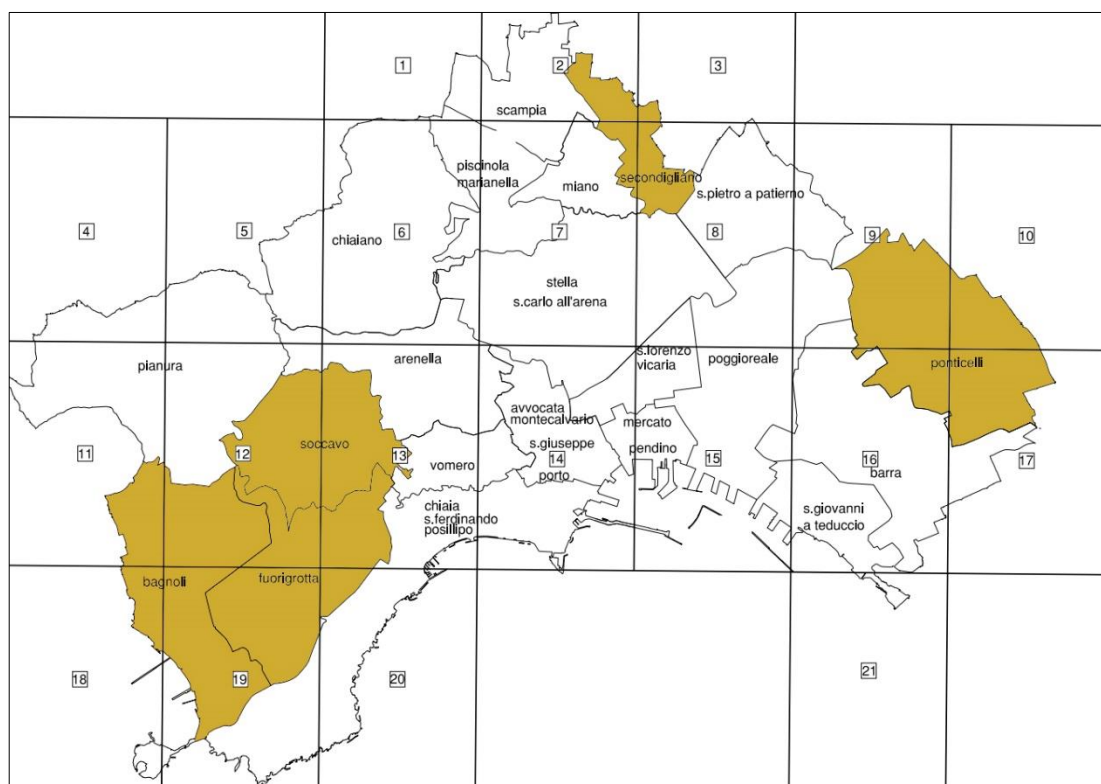
Για το ζήτημα της υψηλής πυκνότητας κατοίκησης στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, έπειτα από λεπτομερή διερεύνηση, τα στοιχεία έδειχναν ότι ήταν άμεση η ανάγκη για 50.000 νέες κατοικίες μόνο για τη στέγαση του υπάρχοντος πληθυσμού που εκείνη την εποχή πλησίαζε τους 900.000 κατοίκους. Για τη μείωση αυτής της στεγαστικής πίεσης του Ιστορικού Κέντρου και ταυτόχρονα την βελτίωση των συνθηκών υγιεινής, προτάθηκε η οικιστική ανάπτυξη εκτός της παλιάς πόλης και η αποκέντρωση του πληθυσμού με τη δημιουργία νέων σύγχρονων συνοικιών σε προάστια στην περιφέρεια. Ανάμεσα στο κέντρο και στις νέες αυτές κατοικίες θα αναπτύσσονταν αγροτικές περιοχές που θα λειτουργούσαν ως πνεύμονες πρασίνου του αστικού ιστού.

Τέλος, θεσπίστηκαν ρυθμίσεις για την διατήρηση πολλών σημαντικών κτισμάτων και ναών μέσα στο Ιστορικό Κέντρο της πόλης και προτάθηκαν ορισμένα νέα κτίρια με χαρακτήρα διοικητικό ή πολιτιστικό. (Canino, και συν., 1939)

Το σχέδιο παρόλο που είχε μελετηθεί εξονυχιστικά και πρότεινε ουσιαστικές λύσεις σε σημαντικά ζητήματα της εποχής σεβόμενο εν μέρει το υφιστάμενο κτιριακό απόθεμα, σύντομα αγνοήθηκε λόγω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Αμέσως μετά το τέλος του πολέμου ξεκίνησε η συζήτηση για ένα νέο σχέδιο με επείγοντα χαρακτήρα λόγω των μεγάλων καταστροφών από τους βομβαρδισμούς και της ανάγκης ανοικοδόμησης και έτσι το Γενικό Ρυθμιστικό Σχέδιο εγκαταλείφθηκε οριστικά. (Comune di Napoli, PIANO REGOLATORE GENERALE 1939, 2023)

2.3.2 Ανοικοδόμηση μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η ανάγκη για στέγαση στη Νάπολη όπως και σε πολλές άλλες Ευρωπαϊκές πόλεις ήταν πολύ μεγάλη. Δεν εκπονήθηκε νέο πολεοδομικό σχέδιο άμεσα, αντ' αυτού η πόλη επωφελήθηκε από πρωτοβουλίες της Ιταλικής Κυβέρνησης και από διάφορα διεθνή προγράμματα για την ανοικοδόμηση των βομβαρδισμένων πόλεων όπως τα INA (l'istituto Nazionale delle Assicurazioni¹)-Casa, IACP (Istituto Autonomo Case Popolari²), UNRRA-Casa (United Nations Relief and Rehabilitation Administration³) και INCIS (Istituto nazionale per le case degli impiegati statali⁴). (Vittorini, 2020). Η ανοικοδόμηση προσανατολίστηκε περιφερειακά του κέντρου της Νάπολης και οι συνοικίες στις οποίες εφαρμόστηκαν σε μεγαλύτερη κλίμακα τα παραπάνω προγράμματα ήταν οι συνοικίες γύρω από το Ιστορικό Κέντρο της πόλης. (Ponticelli, Secondigliano, Fuorigrotta, Soccavo, και Bagnoli) (εικ.19). (Mazzeo, 2009)

Εικόνα 19: Συνοικίες της Νάπολης που ανοικοδομήθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

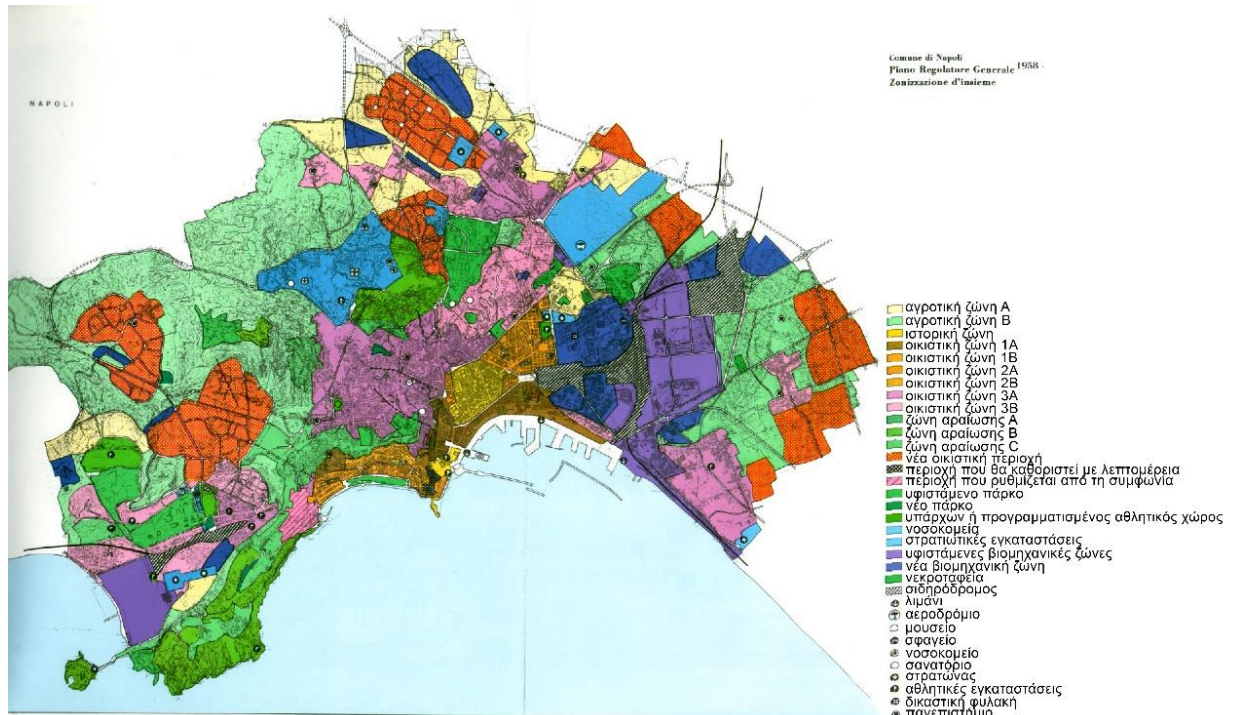
Το 1958 εκπονήθηκε ένα νέο Πολεοδομικό Σχέδιο για την πόλη της Νάπολης, το οποίο όμως κρίθηκε ανεπαρκές καθώς δεν βασίστηκε σε ολοκληρωμένες μελέτες και αναλύσεις. Οι προτάσεις του σχετικά με την κυκλοφορία, τις οικιστικές επεκτάσεις και τις βιομηχανικές περιοχές κρίθηκαν ακατάλληλες και τελικά δεν εγκρίθηκε (εικ.20). (Consiglio Superiore dei Lavori Pubblici, 1972)

¹ Εθνικό Ινστιτούτο Ασφαλίσεων

² Αυτόνομο Ινστιτούτο Κοινωνικής Στέγασης

³ Διοίκηση Αρωγής και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών

⁴ Εθνικό Ινστιτούτο Στέγασης Δημοσίων Υπαλλήλων

Εικόνα 20: Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (1958)

2.3.3 Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (1972)

Παρόλο που πέρασαν τόσα χρόνια, εντούτοις μόλις το 1972 ολοκληρώθηκε ένα νέο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο για τη Νάπολη (εικ.21) το οποίο ήταν μια ολοκληρωμένη πολεοδομική πρωτοβουλία που στόχο είχε την αντιμετώπιση των αστικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων της πόλης και την προώθηση της ανάπτυξης της.

Το σχέδιο εστίαζε στην ανάπλαση ιστορικών γειτονιών του κέντρου της πόλης με στόχο την αναζωογόνηση τους, διατηρώντας όμως παράλληλα τον χαρακτήρα τους (εικ.22) όπως επίσης στην βελτίωση των συγκοινωνιών με την δημιουργία νέων κυκλοφοριακών έργων, συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής νέων γραμμών του σιδηρόδρομου για τη μείωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης και τη βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς. Ακόμα εστίαζε στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων μέσω της προώθησης πρακτικών βιώσιμης ανάπτυξης και της επένδυσης σε νέες τεχνολογίες και στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. (Consiglio Superiore dei Lavori Pubblici, 1972)

Αναφορικά με το Ιστορικό Κέντρο, το σχέδιο αρχικά καθόριζε επακριβώς τα όρια του (Ζώνη Β) και θεωρούσε τη δομή των δρόμων αμετάβλητη. Ως προς τις επεμβάσεις, πρότεινε την συντηρητική αποκατάσταση των κτισμάτων με στόχο την διατήρηση της αστικής και κτιριακής κληρονομιάς του Ιστορικού Κέντρου. Οποιαδήποτε παρέμβαση στον αστικό ιστό του κέντρου απαιτούσε προηγουμένως την εκπόνηση λεπτομερών σχεδίων που περιλάμβαναν:

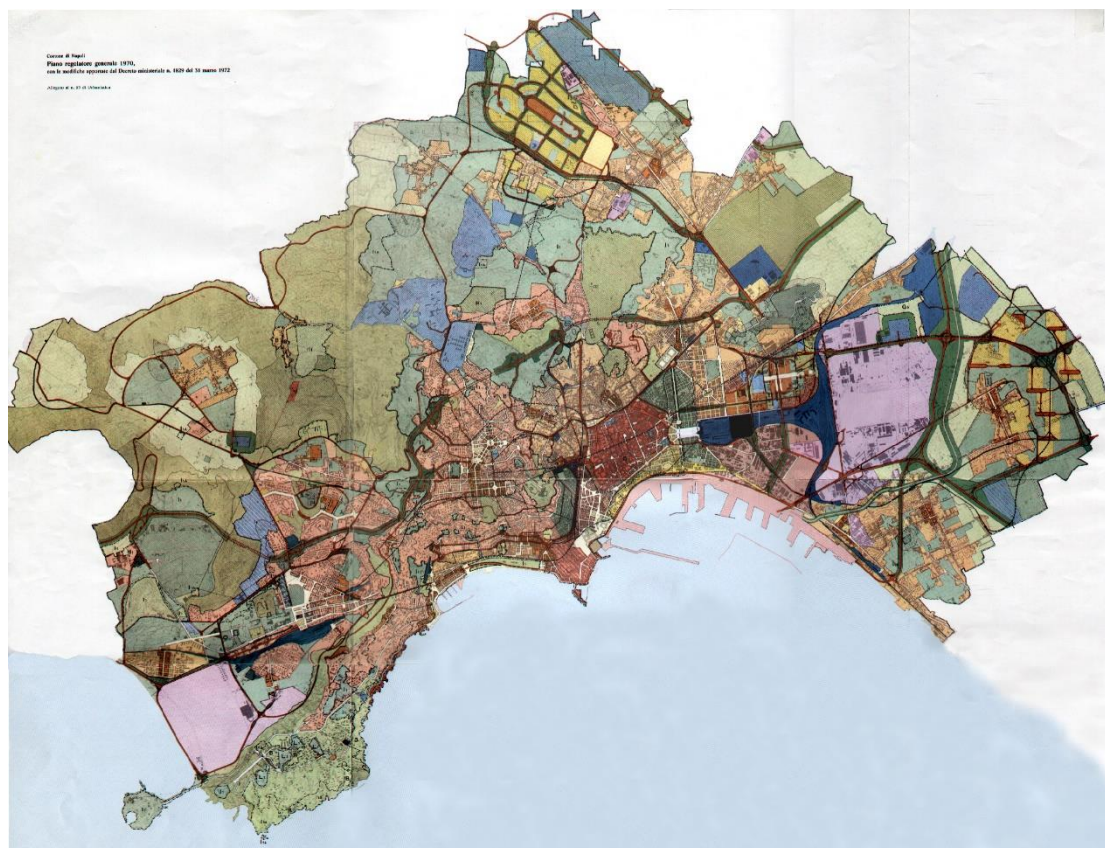
- Γεωτεχνική έκθεση
- Δεδομένα για την κατάσταση των κτιρίων και τη σταθερότητα του εδάφους
- Έκθεση για την αρχαιολογική αξία και τα ιστορικά χαρακτηριστικά του αστικού περιβάλλοντος
- Τυπολογική ταξινόμηση επιμέρους κτιριακών κατασκευών και προβλεπόμενη χρήση

Τα κτίρια ταξινομούνταν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες σύμφωνα με την τυπολογία τους και οριζόταν ο ανάλογος βαθμός επέμβασης:

1. Στην πρώτη κατηγορία ανήκαν κτίρια με τυπολογικά χαρακτηριστικά που προκύπταν από την οργανική εξέλιξη τους με την πάροδο του χρόνου, στα οποία δεν επιτρέπονταν χρήσεις που περιλάμβαναν παρεμβάσεις επιβλαβείς ή μη συμβατές με τη μορφή των κτιρίων και την ιστορική τους αξία.
2. Στην δεύτερη κατηγορία ανήκαν κτίρια που είχαν υποστεί μετασχηματισμούς ανά τα χρόνια αλλά διατηρούσαν κάποια αρχικά τυπολογικά ή δομικά στοιχεία και στα οποία επιτρεπόταν η ανάκτηση των τυπολογικών αυτών στοιχείων.
3. Στην τρίτη κατηγορία ανήκαν κτίρια που λόγω των χαρακτηριστικών τους δεν ενέπιπταν στις δύο προηγούμενες κατηγορίες τα οποία όμως θα μπορούσαν να ενταχθούν με τις κατάλληλες παρεμβάσεις και συμβατές χρήσεις στον υφιστάμενο ιστό.
4. Τέλος, στην τέταρτη κατηγορία ανήκαν τα πιο πρόσφατα κτίρια που έρχονταν σε αντίθεση με τον περιβάλλοντα αστικό ιστό του Ιστορικού Κέντρου και δεν είχαν καμία ιστορική και αρχιτεκτονική αξία. Σε αυτά υπήρχε η δυνατότητα αντικατάστασης τους υπό την προϋπόθεση ότι ο αστικός ιστός μετά την κατεδάφιση θα ανακατασκευαζόταν σύμφωνα με τα ογκομετρικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της προ υπάρχουσας ιστορικής, αστικής και κτιριακής δομής.

Σκοπός των επεμβάσεων αποκατάστασης ήταν η διατήρηση κάθε ιστορικού τμήματος των κτιρίων, η διατήρηση της αδιάσπαστης τυπικής και δομικής τους ενότητας, η ανάδειξη των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών τους, η αποκατάσταση κατεστραμμένων τμημάτων και η εξάλειψη των προσθηκών. Οι επεμβάσεις αυτές έπρεπε να σέβονται τα χαρακτηριστικά κάθε κτιρίου, την ακεραιότητα της μορφής του και το εσωτερικό δομικό του σύστημα. (Consiglio Superiore dei Lavori Pubblici, 1972), (Dipartimento Pianificazione Urbanistica, 1972)

Η εφαρμογή του παραπάνω Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της Νάπολης βοήθησε στην ανάπτυξη της πόλης και στην αντιμετώπιση πολλών αστικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων. Αποτέλεσε μια καινοτόμο προσέγγιση σε πολεοδομικά ζητήματα, εστίασε στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης και κατέδειξε την σημασία του ολοκληρωμένου πολεοδομικού σχεδιασμού για την αντιμετώπιση των πολύπλοκων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν όλες οι σύγχρονες πόλεις.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Συντήρηση οικιστικού αποθέματος	Ζώνες μικτής χρήσης	Πάρκο ολοκληρωμένου εξοπλισμού	Γεωργικές εκτάσεις
Συντήρηση οικιστικού αποθέματος με ενοποίηση εξοπλισμού και υπηρεσιών	Περιοχές επέκτασης	Αθλητικός εξοπλισμός για μαζικούς αγώνες	Βιομηχανική ζώνη
Συντήρηση οικιστικού αποθέματος με δυνατότητα αναδιάρθρωσης τμημάτων των υφιστάμενων όγκων	Κέντρα γειτονιάς	Πράσινο εξοπλισμένο με τουριστικές εγκαταστάσεις	Συγκροτήματα σεβασμού
Συντηρητική αποκατάσταση και αρχιτεκτονική/πολεοδομική αποκατάσταση	Περιοχή λιμανιού	Κοιμητήρια	Περιοχές που υπόκεινται σε περιορισμούς νεκροταφείων
Συντηρητική αποκατάσταση με χρήση ως τουριστικά καταλύματα	Χώροι για εξοπλισμό και υπηρεσίες που σχετίζονται με λιμενικές δραστηριότητες	Πάρκο ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος	Υφιστάμενος σιδηρόδρομος
Αναδιάρθρωση με ενοποίηση κατοικιών και υπηρεσιών	Δημόσια κτίρια υπερτοπικής σημασίας	Πράσινο σε δημόσιο πάρκο	Υφιστάμενος σιδηροδρομικός σταθμός
Αποκατάσταση και ανακαίνιση κτιρίου	Εγκαταστάσεις για πολιτιστικά και ερευνητικά ιδρύματα	Τμήμα περιοχής αεροδρομίου για χρήση ως δημόσιος χώρος πρασίνου	Σιδηροδρομικός σταθμός προς υλοποίηση
Αναδιάρθρωση με αξιοποίηση για υπηρεσίες και τριτογενείς δραστηριότητες	Νοσοκομεία	Περιορισμένο ιδιωτικό πάρκο	Σιδηροδρομική γραμμή προς υλοποίηση
Αναδιάρθρωση με αξιοποίηση για τουρισμό	Δημοτικός εξοπλισμός για αγορές τροφίμων και συλλογή απορριμμάτων	Ιδιωτικό πάρκο για τουριστικές και ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις	Τελεφερίκ και σταθμός
Νέες περιοχές κατοικίας	Περιοχή για τη στέγαση νέας φυλακής και νέων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων	Ιδιωτικό πάρκο για εξοπλισμό πρόνοιας	Γραμμή τελεφερίκ προς υλοποίηση
Περιοχές που υπόκεινται στο σχέδιο ανασυγκρότησης για τη νέα θαλάσσια διαδρομή	Σιδηροδρομικό πάρκο, σταθμοί λεωφορείων, χώροι στάθμευσης αστικής κλίμακας	Ιδιωτικό πάρκο για εξοπλισμό φιλοξενίας	Δρόμοι προς αποκατάσταση
	Τμήμα περιοχής αεροδρομίου για χρήση ως ελικοδρόμιο		

Εικόνα 21: Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (1972)

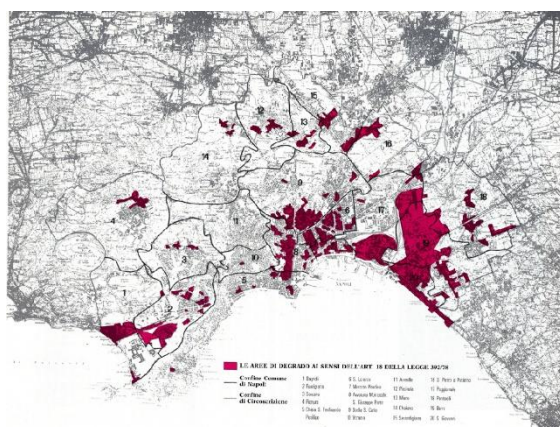

Εικόνα 22: Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (1972)-ΚΕΝΤΡΟ

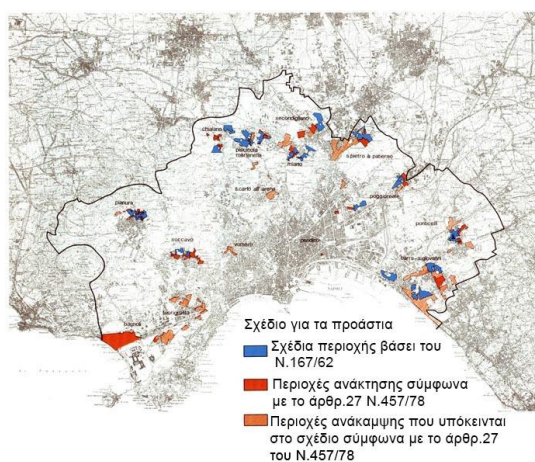
2.3.4 Σχέδια για τα προάστια

2.3.4.1 Σχέδιο Αστικής Ανάκαμψης Προαστίων

Στις αρχές του 1980 εγκρίθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο της Νάπολης ένα σχέδιο για την αναβάθμιση των προαστίων της πόλης με σκοπό την βελτίωση των συνθηκών στέγασης μέσω της χρήσης διαφόρων εργαλείων παρέμβασης και τον εξοπλισμό των γειτονιών με ποικίλες εγκαταστάσεις και χώρους πρασίνου. Εντοπίστηκαν οι περιοχές με τη μεγαλύτερη οικιστική υποβάθμιση (εικ.23), οριοθετήθηκαν οι περιοχές ανάπλασης και αναγνωρίστηκαν /καταγράφηκαν οι δομημένες και αδόμητες περιοχές (εικ.24). Το σχέδιο παρόλο που επικεντρώθηκε σε λίγες περιοχές, πρόβαλε τα προάστια ως ένα σύνολο περιοχών με ιστορική και περιβαλλοντική αξία και όχι απλώς ως περιοχές επέκτασης. (Comune di Napoli, PIANO DI RECUPERO DELLE PERIFERIE 1980, 2016)

Εικόνα 23: Οι υποβαθμισμένες περιοχές σύμφωνα με το άρθρο.18 του Ν.392/78

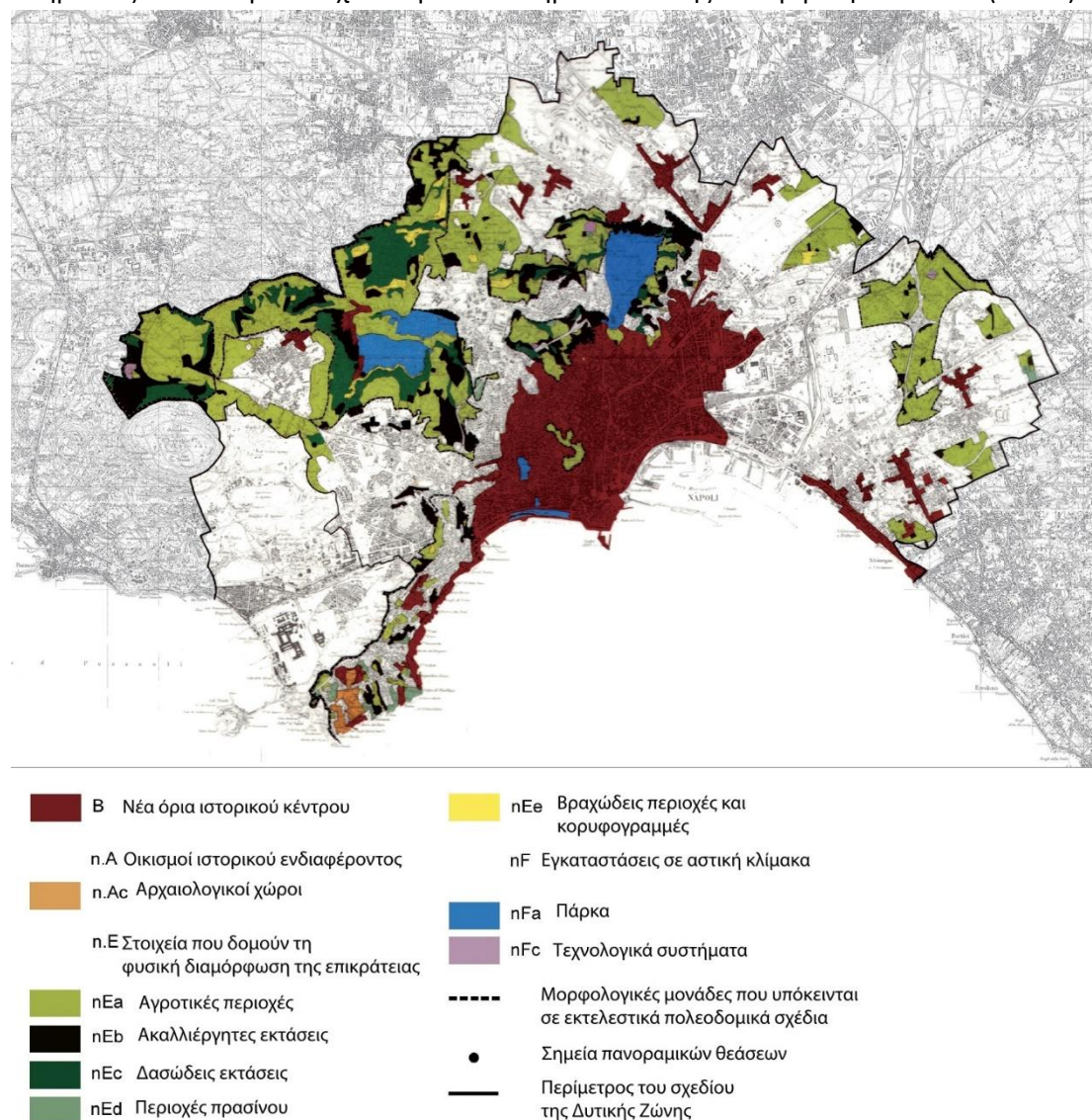
Εικόνα 24: Σχέδιο Αστικής Ανάκαμψης Προαστίων

2.3.4.2 Έκτακτο οικιστικό πρόγραμμα

Δύο μεγάλοι σεισμοί το Νοέμβριο του 1980 και τον Φεβρουάριο του 1981 στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας της Νάπολης, προκάλεσαν μεγάλες ζημιές σε πολλά κτίσματα της πόλης. Έτσι το σχέδιο αστικής ανάκαμψης των προαστίων αναθεωρήθηκε μερικώς και προσαρμόστηκε στις νέες συνθήκες, δεσμεύοντας χώρους στα προάστια για την κατασκευή περίπου 13.500 νέων κατοικιών. Όσον αφορά το Ιστορικό Κέντρο, προωθήθηκε από τον Δήμο της Νάπολης η αποκατάσταση των κτισμάτων που έφεραν ζημιές για να καταστούν πάλι ασφαλή και κατοικήσιμα, χωρίς όμως η κίνηση αυτή να συνοδεύτηκε από κάποιο ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης. (Comune di Napoli, PIANO DI RECUPERO DELLE PERIFERIE 1980, 2016), (Benevolo, 1982)

2.3.5 Σχέδιο Ζωνών Προστασίας (1998)

Το Σχέδιο Ζωνών Προστασίας εκπονήθηκε από το Τμήμα Βιωσιμότητας της Υπηρεσίας Πολεοδομικού Σχεδιασμού του Δήμου Νάπολης και εγκρίθηκε το 1998 (εικ.25).

Εικόνα 25: Σχέδιο Ζωνών Προστασίας (1998)

Ασχολήθηκε με το θέμα της διατήρησης της πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου συνδυάζοντας δύο συμπληρωματικά περιβάλλοντα: το φυσικό/αγροτικό περιβάλλον από τη μια και την ιστορική πόλη από την άλλη. (Comune di Napoli, VARIANTE DI SALVAGUARDIA, 2023), (Servizio pianificazione urbanistica, 1998)

Πιο συγκεκριμένα, το σχέδιο αφορούσε περιοχές πρασίνου οι οποίες εκτεινόταν σε 3.590 εκτάρια, περίπου το ένα τρίτο της επικράτειας της πόλης, και οι οποίες θεωρούνταν ο μοναδικός πόρος που θα μπορούσε ακόμα να ανακτηθεί για την περιβαλλοντική εξισορρόπηση μεταξύ της Νάπολης και της μητροπολιτικής της περιοχής. Πρότεινε την δημιουργία μιας πράσινης ζώνης με απαγόρευση δόμησης για να αποφευχθεί η συγκόλληση μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας και διατήρηση της φυσικής μορφολογίας της μέσω ενεργειών περιβαλλοντικής αποκατάστασης. Σημαντική επίσης θεωρούνταν η δυνατότητα ανάδειξης σημείων με θέα τα οποία αντιπροσωπεύουν ένα αγαθό κοινού ενδιαφέροντος που πρέπει να προστατεύεται μέσω αυτού του νομοθετικού μέσου. (Servizio pianificazione urbanistica, 1998)

Σχετικά με την ιστορική πόλη, εκτός από τον ιστορικό κεντρικό πυρήνα της πόλης, το σχέδιο πρότεινε τη διεύρυνση του αντικειμένου της προστασίας τόσο στους ιστορικούς πυρήνες της περιφέρειας που αντιστοιχούσαν στις αρχαίες αγροτικές περιοχές όσο και στους οικισμούς πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (εικ.26).

Εικόνα 26: Διεύρυνση Ιστορικού Κέντρου

Τα πάρκα, οι κήποι και τα υπολειμματικά φυσικά στοιχεία που υπήρχαν στο κέντρο της πόλης, θα έπρεπε επίσης να διατηρηθούν, καθώς προσλαμβάνουν αξία ισοδύναμη με τις περιοχές του ευρύτερου συστήματος που υπόκειται σε προστασία. Το Σχέδιο πρότεινε την διαφύλαξη των περιοχών ιστορικού ενδιαφέροντος μέσω μιας τυπολογικής ταξινόμησης των κτιρίων, η οποία θα καθιστούσε δυνατό τον προσδιορισμό των ειδικών απαιτήσεων κάθε τύπου κτιρίου, του βαθμού ελευθερίας διατήρησης ή μετατροπής και των συμβατών χρήσεων. Ανάλογη ταξινόμηση πρότεινε και για τους υπαίθριους χώρους. Για κτίρια που δεν είχαν καμία αξία μπορούσε να εξεταστεί η πιθανότητα κατεδάφισης.

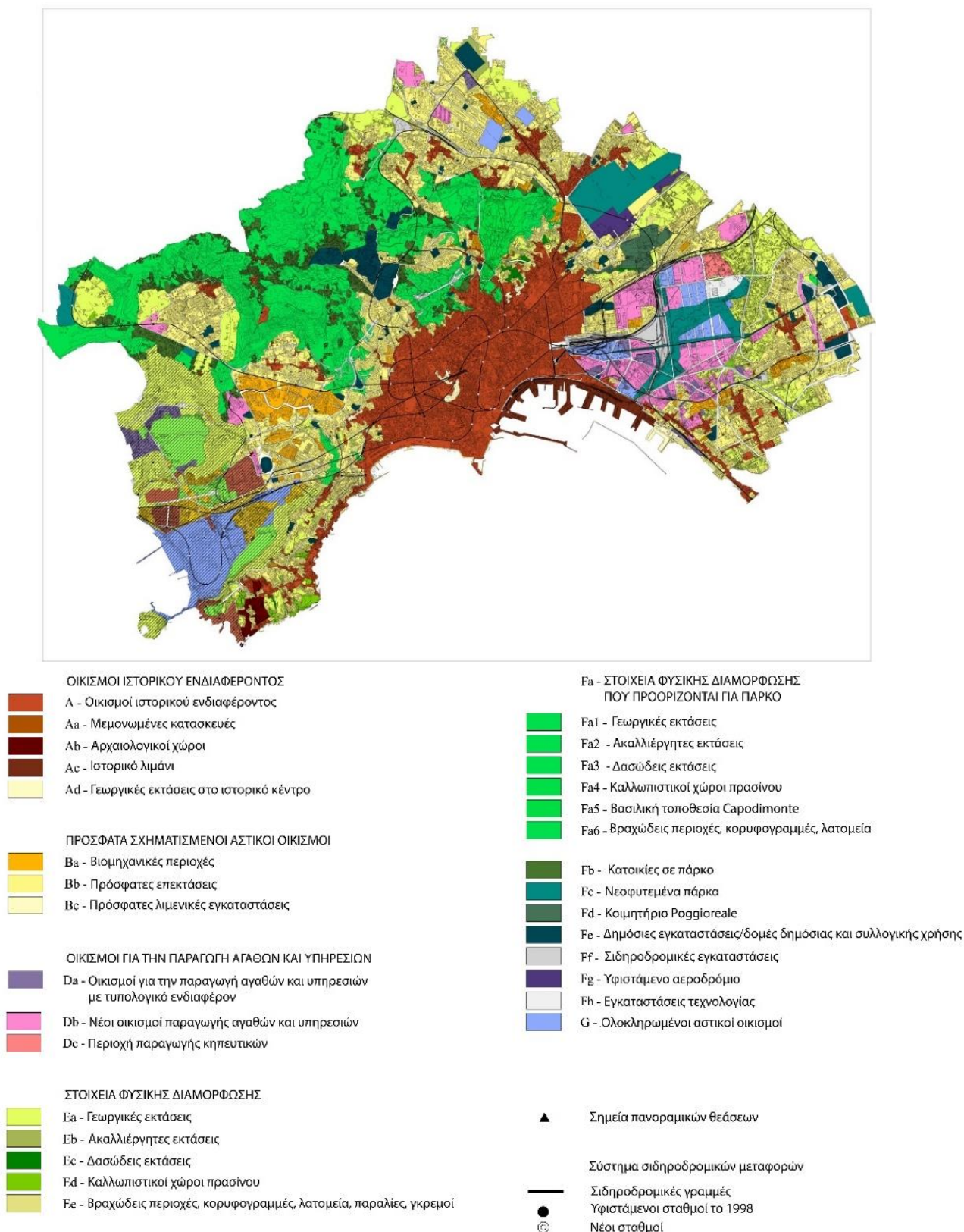
Το Σχέδιο πρότεινε δύο κατηγορίες παρεμβάσεων συντήρησης:

- σε κλίμακα κτιριακής μονάδας με εισαγωγή ενιαίων και προσαρμοσμένων κανόνων.
- σε κλίμακα συνόλων στα οποία κρίνεται απαραίτητη η μελέτη μέσω εκτελεστικών πολεοδομικών σχεδίων.

Το Σχέδιο συνέβαλε στη μεταρρύθμιση του πολεοδομικού σχεδιασμού της Νάπολης καθώς πριν από την πλήρη αναθεώρηση του ισχύοντος Πολεοδομικού Σχεδίου του 1972, επετεύχθη ο στόχος της προστασίας των χώρων πρασίνου στις μη αστικές περιοχές και στα αστικά κέντρα από τη μια και της προστασίας των κτιρίων ιστορικής σημασίας από την άλλη. (Comune di Napoli, VARIANTE DI SALVAGUARDIA, 2023), (Servizio pianificazione urbanistica, 1998)

2.3.6. Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης (2004)

Το Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης της Νάπολης το 2004 (εικ.27) ήταν μια ολοκληρωμένη πρωτοβουλία με στόχο την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετώπιζε η πόλη και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξής της. Ήρθε σε συνέχεια του Σχεδίου του 1998 και βασίστηκε σε πολλές από τις κατευθύνσεις του.

Εικόνα 27: Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης (2004)

Πρόκειται για ένα σχέδιο που δεν προωθεί περαιτέρω τις επεκτάσεις καθώς προστατεύει τις τελευταίες περιοχές πρασίνου και προάγει τη διατήρηση των ιστορικών συνόλων της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, στόχος είναι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής ταυτότητας της Νάπολης με την αποκατάσταση του Ιστορικού Κέντρου και την ενίσχυση του δικτύου των χώρων πρασίνου, τη μετατροπή εγκαταλελειμμένων περιοχών σε νέες οικιστικές ζώνες που χαρακτηρίζονται από τη δημιουργία μεγάλων αστικών πάρκων, την ποσοτική και ποιοτική βελτίωση των υπηρεσιών στις γειτονιές και τη βελτίωση του συστήματος κινητικότητας.

Το Σχέδιο πρότεινε την επέκταση του Ιστορικού Κέντρου για να συμπεριλάβει τόσο ό,τι είχε κτιστεί πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όσο και τους αστικούς πυρήνες (αγροτικές αγροικίες) της περιφέρειας, καθώς θεωρούνταν τόποι ιστορικής αγροτικής οικονομίας.

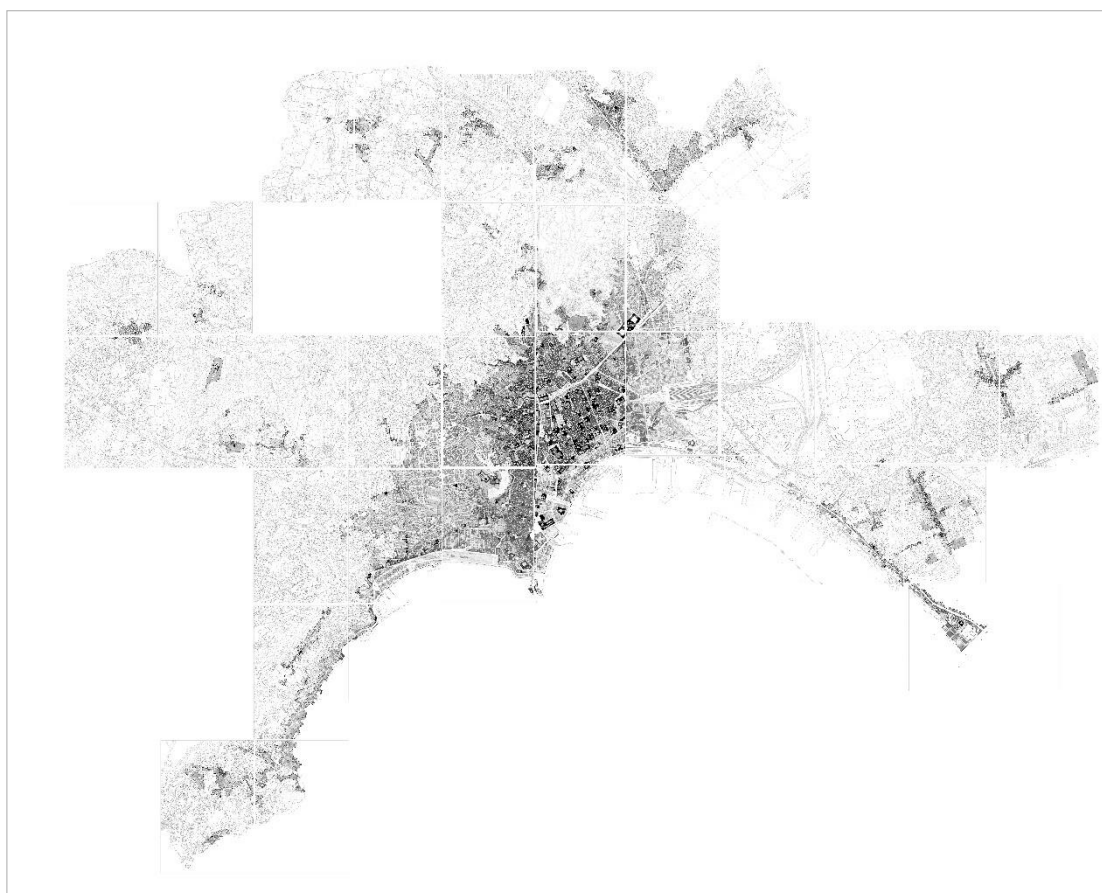
Στη συνέχεια έγινε λεπτομερής ταξινόμηση των κτισμάτων του Ιστορικού Κέντρου σε τυπολογίες ανάλογα με τη χρονολογία κατασκευής τους (προ του 19^{ου} αιώνα, 19^{ου} αιώνα, 20^{ου} αιώνα) και κατηγοριοποίηση τους σε βασικά κτίρια (οικιστικά) και ειδικά κτίρια δηλαδή δημόσια (αστικά/θρησκευτικά). Επίσης, ξεχωριστή ταξινόμηση έγινε για τους υπαίθριους χώρους (εικ.28,29). Συνολικά ταξινομήθηκαν και ρυθμίστηκαν 16.124 ανοιχτοί χώροι και κτίρια, με βάση τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τους. Τα αντικειμενικά κριτήρια αυτής της ταξινόμησης βοήθησαν στην εξάλειψη διαφωνιών για την περισσότερο ή λιγότερο σημαντική αξία ενός μεμονωμένου κτιρίου ή ανοιχτού χώρου.

Επίσης, υιοθετήθηκαν οι δύο κατηγορίες παρεμβάσεων του σχεδίου του 1998, αυτή της άμεσης επέμβασης σε κλίμακα κτιριακής μονάδας, βάσει των τυπολογιών, των επιτρεπόμενων επεμβάσεων και των συμβατών χρήσεων και αυτή της έμμεσης επέμβασης στις περιπτώσεις ιστορικών συνόλων όπως π.χ. σε αρχαιολογικούς χώρους. Στόχος ήταν η αποκατάσταση του χώρου, προσαρμόζοντας τον στα σύγχρονα πρότυπα διαβίωσης χωρίς ωστόσο να διακυβεύονται τα διακριτικά γνωρίσματα και τα τυπολογικά και δομικά του στοιχεία.

Τέλος, προτάθηκαν αλλαγές στο σύστημα κινητικότητας με στόχο όχι μόνο την μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών αλλά και την βελτίωση της προσβασιμότητας των πολιτών και των επισκεπτών σε διάφορους χώρους της πόλης προωθώντας έτσι την ανάδειξη του Ιστορικού Κέντρου.

Το νέο Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης λοιπόν, απαντάει σε ερωτήματα όπως τι σημαίνει τυπολογική αναγνωρισιμότητα (ποιοι είναι οι τύποι ιστορικών κτιρίων και πώς αναγνωρίζονται), ποιες ακριβώς είναι οι επιτρεπόμενες παρεμβάσεις, τι σημαίνει αλλαγή χρήσης ώστε να είναι συμβατή με την προστασία των τυπολογικών χαρακτηριστικών των κτιρίων και του συνόλου και τέλος τις προβλέπεται για τους χώρους του ιστορικού ιστού στους οποίους πρόσφατες παρεμβάσεις τροποποίησαν την αρχική δομή τους. (Regione Campania, 2004)

Γενικότερα το σχέδιο αποτέλεσε σημαντική συνέχεια των προσπάθειών που είχαν ξεκινήσει με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1972 καθώς εστίαζε ακόμα περισσότερο στη βιώσιμη ανάπτυξη της Νάπολης, μέσω της διατήρησης της πολιτιστικής της κληρονομιάς και παράλληλα της οικονομικής της ανάπτυξης.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΡΟ 19ου ΑΙΩΝΑ

- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αυλή
- Πρωτότυπο ή ανακαινισμένο οικοδομικό τετράγωνο
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αυτόνομη δομή

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ 19ου ΑΙΩΝΑ

- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αυλή
- Πρωτότυπο ή ανακαινισμένο οικοδομικό τετράγωνο
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αυτόνομη δομή

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ 19ου-20ου ΚΑΙ 20ου ΑΙΩΝΑ

- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αυλή
- Πρωτότυπο ή ανακαινισμένο οικοδομικό τετράγωνο
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αυτόνομη δομή

ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΡΟ 19ου ΑΙΩΝΑ

- Ενιαία δομή
- Αρθρωτή δομή
- Πολύπλοκη δομή
- Μοναδική, μη επαναλαμβανόμενη δομή

ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ 19ου ΑΙΩΝΑ

- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη ενιαία δομή
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αρθρωτή δομή
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη σύνθετη αρθρωτή δομή
- Μοναδική, μη επαναλαμβανόμενη δομή

ΕΙΔΙΚΗ ΚΤΙΡΙΑΚΗ ΜΟΝΑΔΑ 19ου-20ου ΑΙΩΝΑ

- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη ενιαία δομή
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη αρθρωτή δομή
- Πρωτότυπη ή ανακαινισμένη σύνθετη αρθρωτή δομή
- Μοναδική, μη επαναλαμβανόμενη δομή

ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΚΑΛΥΠΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

- κήποι, λαχανόκηποι, πλακόστρωτοι χώροι που αφορούν βασικές κτιριακές μονάδες
- υπολοίποι χώροι της αρχικής μορφολογίας που αφορούν βασικές κτιριακές μονάδες

ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΚΑΛΥΠΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

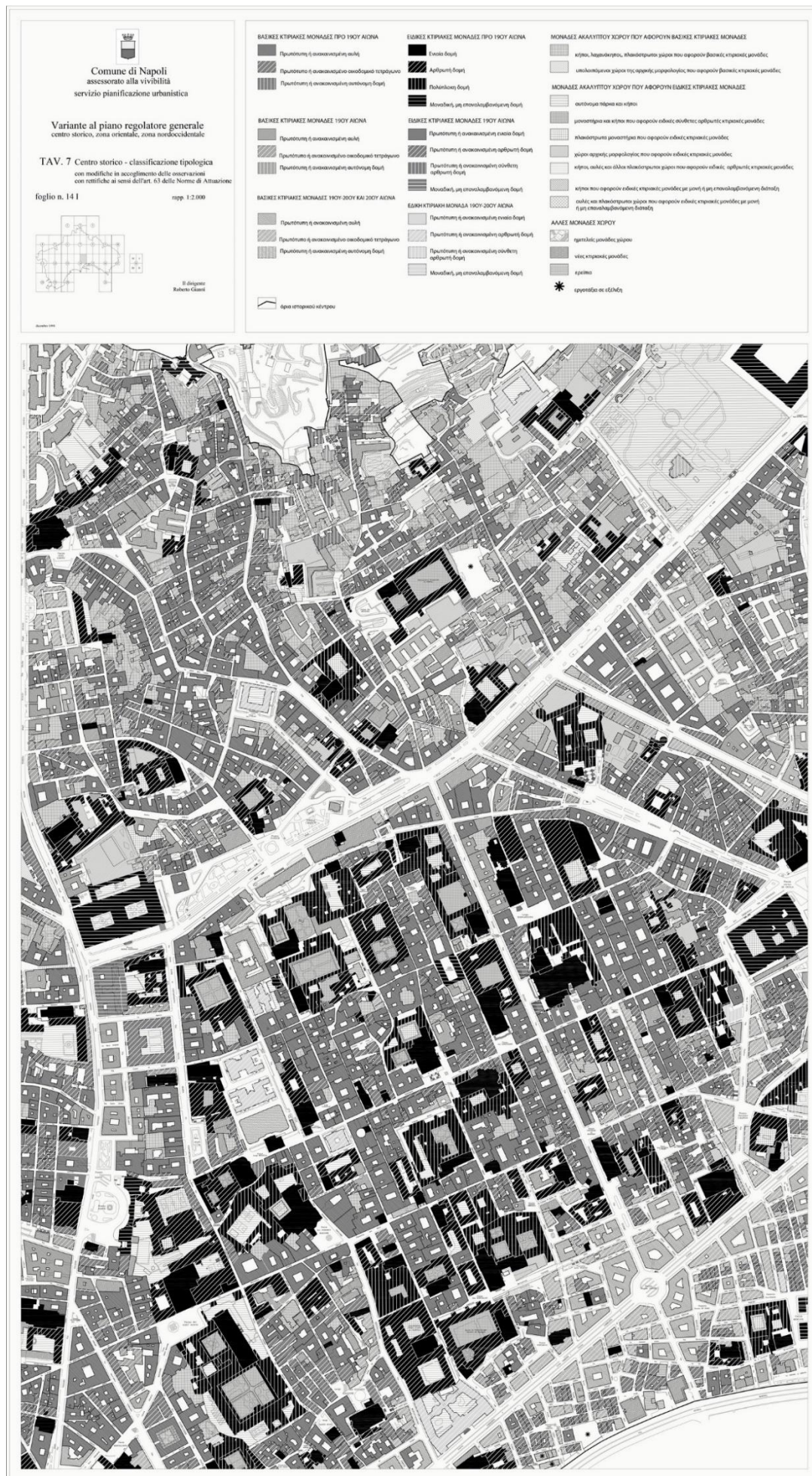
- αυτόνομα πάρκα και κήποι
- μοναστήρια και κήποι που αφορούν ειδικές σύνθετες αρθρωτές κτιριακές μονάδες
- πλακόστρωτα μοναστήρια που αφορούν ειδικές κτιριακές μονάδες
- χώροι αρχικής μορφολογίας που αφορούν ειδικές κτιριακές μονάδες
- κήποι, αυλές και άλλοι πλακόστρωτοι χώροι που αφορούν ειδικές αρθρωτές κτιριακές μονάδες
- κήποι που αφορούν ειδικές κτιριακές μονάδες με μονή ή μη επαναλαμβανόμενη διάταξη
- αυλές και πλακόστρωτοι χώροι που αφορούν ειδικές κτιριακές μονάδες με μονή ή μη επαναλαμβανόμενη διάταξη

ΑΛΛΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΧΩΡΟΥ

- ημιτελείς μονάδες χώρου
- νέες κτιριακές μονάδες
- ερείπια
- εργοτάξια σε εξέλιξη

όρια ιστορικού κέντρου

Εικόνα 28: Τυπολογική Ταξινόμηση Ιστορικού Κέντρου

Εικόνα 29: Απόσπασμα Τυπολογικής Ταξινόμησης Ιστορικού Κέντρου

2.3.6.1 Σχέδιο Ακουστικών Ζωνών (PZA-Piano di Zonizzazione Acustica)

Παράλληλα με το Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης ολοκληρώθηκε και το Σχέδιο Ακουστικών Ζωνών (εικ.30,31) με σκοπό την διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και την επαναφορά των επιπέδων ηχορύπανσης της πόλης κάτω από τα τυπικά όρια. Η ανάγκη αυτή προέκυψε από το γεγονός ότι στη Νάπολη, όπως και σε άλλα αστικά κέντρα της Ιταλίας, οι παραγωγικές δραστηριότητες, η έντονη κυκλοφορία και οι περιοχές με υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα ήταν παράγοντες που οδήγησαν σε ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση των εκπομπών θορύβου. (Comune di Napoli, Zonizzazione Acustica, 2023)

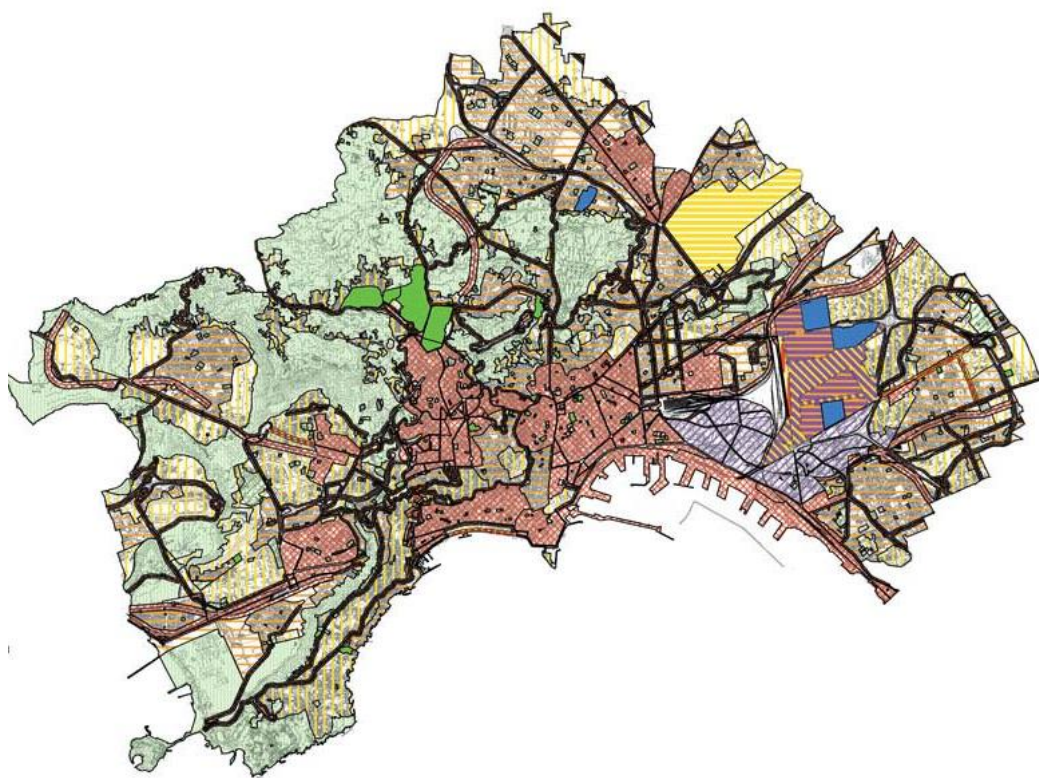
Η διαδικασία εκπόνησης του σχεδίου χωρίστηκε σε τρεις φάσεις⁵. Οι ζώνες που προέκυψαν ήταν οι εξής:

- Ζώνη I: Περιοχές με κοινόχρηστες και κοινωφελείς λειτουργίες (π.χ. νοσοκομεία, πανεπιστήμια κτλ.)
- Ζώνη II: Περιοχές που προορίζονταν κυρίως για οικιστική χρήση ή περιοχές με χαμηλή κυκλοφορία οχημάτων, με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού, με περιορισμένη παρουσία εμπορικών δραστηριοτήτων και απουσία βιομηχανικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (π.χ. αγροτικές κατοικημένες περιοχές, τουριστικές περιοχές, χώροι άθλησης-αναψυχής κτλ.)
- Ζώνη III: Μικτές ζώνες με παρουσία εμπορικών δραστηριοτήτων, περιορισμένη παρουσία βιοτεχνικών δραστηριοτήτων και απουσία βιομηχανικών δραστηριοτήτων
- Ζώνη IV: Περιοχές με έντονη κυκλοφορία οχημάτων, υψηλή πυκνότητα πληθυσμού, με παρουσία εμπορικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων και λιμενικές περιοχές με παρουσία μικρών βιομηχανιών
- Ζώνη V: Βιομηχανικές περιοχές με αραιή παρουσία κατοικιών
- Ζώνη VI: Αποκλειστικά βιομηχανικές περιοχές

Η ανάπτυξη αυτών των ζωνών είχε ως στόχο τον ορισμό των ελάχιστων προτύπων ακουστικής άνεσης στις διάφορες περιοχές ανάλογα με το οικιστικό τους προφίλ και τον σεβασμό των οριακών τιμών των ηχητικών πηγών ανά περιοχή μέσω της θεσμοθέτησης αναλυτικής έκθεσης επιπτώσεων θορύβου που θα έπρεπε πλέον να συνοδεύει κάθε μελέτη για νέα κατασκευή, ανακαίνιση ή αποκατάσταση. (Servizio Progettazione e Valutazione Ambientale, Piano di Zonizzazione Acustica, Normativa di Attuazione, 2001)

Όσον αφορά το Ιστορικό Κέντρο, η περιοχή κατατάχθηκε κυρίως στην Ζώνη IV δηλαδή σε περιοχή με έντονη δραστηριότητα και κυκλοφορία και κατά συνέπεια υψηλά επίπεδα θορύβου, καθιστώντας την ευάλωτη σε οποιαδήποτε αλλαγή.

⁵ Στην πρώτη φάση αναπτύχθηκε το πλαίσιο πληροφόρησης για τη νομοθεσία, για τα ισχύοντα και εν εξελίξει μέσα πολεοδομικού σχεδιασμού και για τα μέσα διαχείρισης της κινητικότητας, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμβατότητα τους (φυσική και λειτουργική) με τις ακουστικές ζώνες που προτείνονταν από το σχέδιο. Στη δεύτερη φάση εξετάστηκαν οι δραστηριότητες που αποτελούσαν τις άμεσες πηγές ηχορύπανσης (π.χ. βιομηχανίες) και αυτές που προσέλκυαν ροές οχημάτων που αυξάνουν τα επίπεδα θορύβου στην περιοχή. Στην τρίτη φάση η επικράτεια χωρίστηκε σε έξι ακουστικές ζώνες ανάλογα με τα επίπεδα θορύβου κάθε περιοχής. (Servizio Progettazione e Valutazione Ambientale, Piano di Zonizzazione Acustica, Relazione, 2001)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΖΩΝΕΣ

	Ζώνη Ia
	Ζώνη Ib
	Ζώνη Ic
	Ζώνη II
	Ζώνη III
	Ζώνη IV
	Ζώνη V
	Ζώνη VI

	Μεταβατική ζώνη IV-II
	Μεταβατική ζώνη IV-III
	Μεταβατική ζώνη VI-II
	Μεταβατική ζώνη VI-III
	Μεταβατική ζώνη αεροδρόμιο-II
	Ζώνη σιδηρόδρομου και αεροδρομίου

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

	Πρωτεύον δίκτυο
	Πρωτεύον δίκτυο μετάβασης

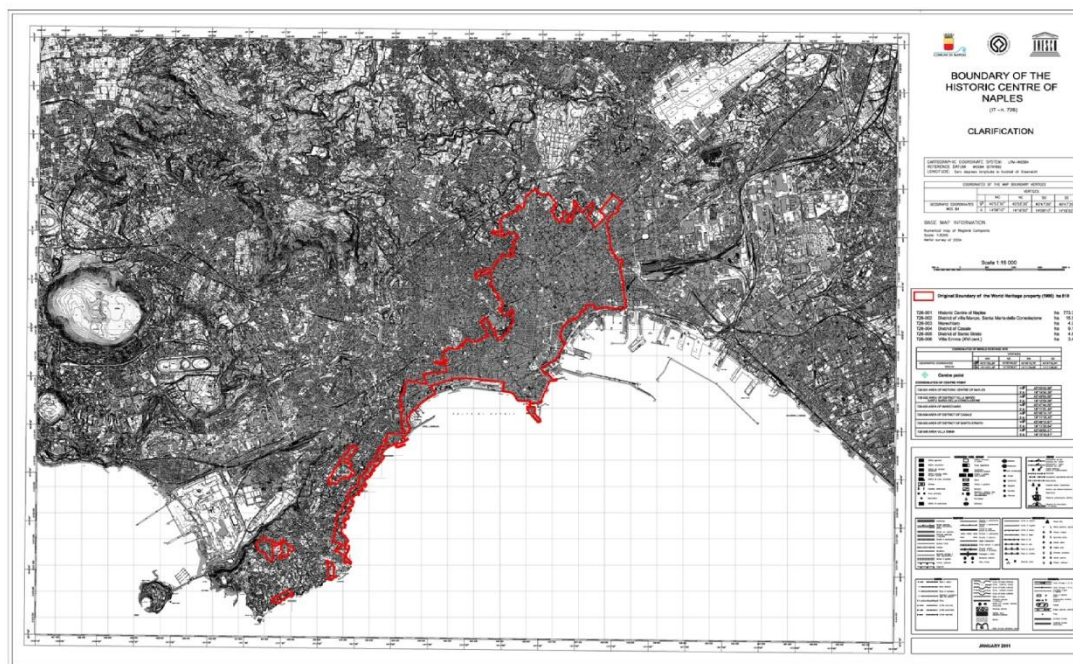
Εικόνα 30: Σχέδιο Ακουστικών Ζωνών

2.3.7 Συμπεράσματα για τα πολεοδομικά σχέδια της Νάπολης

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός στη Νάπολη πέρασε από διάφορα στάδια εξέλιξης κατά τον 20^ο και 21^ο αιώνα. Το αρχικό Σχέδιο του 1939 πρότεινε την κατεδάφιση κτιρίων στο κέντρο της πόλης για τη βελτίωση της κυκλοφορίας και των συνθηκών υγιεινής ενώ παράλληλα προωθούσε την οικιστική ανάπτυξη στα προάστια, σχέδιο το οποίο όμως δεν εφαρμόστηκε λόγω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ακολούθησε το Πολεοδομικό Σχέδιο του 1972 το οποίο είχε ως στόχο τη διατήρηση της αστικής κληρονομιάς του Ιστορικού Κέντρου μέσω επεμβάσεων αποκατάστασης στα κτίρια σύμφωνα με την τυπολογία τους. Το Σχέδιο Ζωνών Προστασίας του 1998 επικεντρώθηκε στην προστασία των χώρων πρασίνου ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια και στην προστασία των κτιρίων ιστορικής σημασίας. Το Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης του 2004 στόχευε στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και στην προστασία της πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης, με ταυτόχρονη αντιμετώπιση ζητημάτων κυκλοφορίας και ηχορύπανσης. Παρατηρούμε λοιπόν πώς ο σχεδιασμός της πόλης εξελίχθηκε παράλληλα με τις τάσεις της κάθε εποχής ξεκινώντας από σημειακές επεμβάσεις και καταλήγοντας σε ολοκληρωμένα σχέδια που προάγουν τη βιωσιμότητα της πόλης. Η Νάπολη, με την πάροδο του χρόνου, αναγνώρισε τη σημασία όχι μόνο της διατήρησης και ανάδειξης της πλούσιας πολιτιστικής της κληρονομιάς αλλά και της βιωσιμότητας, της κοινωνικής ευημερίας, της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος της. Αυτή η προσέγγιση στον πολεοδομικό σχεδιασμό είχε ως σκοπό την δημιουργία ενός δυναμικού αστικού τοπίου που επιτυγχάνει μια αρμονική ισορροπία μεταξύ του σεβασμού του παρελθόντος και της υιοθέτησης των προκλήσεων και των ευκαιριών του μέλλοντος.

2.4 Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, ένα από τα μεγαλύτερα και πιο καλά διατηρημένα κέντρα στην Ευρώπη, αναγνωρίστηκε το 1995 ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO (εικ.32) για την εξαιρετική πολιτιστική και ιστορική του σημασία καθώς και για τη μοναδική συνεισφορά του στην καλλιτεχνική και αρχιτεκτονική κληρονομιά του κόσμου. Το Ιστορικό Κέντρο αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα αρχιτεκτονικού συνόλου που απεικονίζει σημαντικά στάδια στην ανθρώπινη ιστορία. (UNESCO, Historic Center of Naples, 2023)

Εικόνα 32: Ιστορικό κέντρο Νάπολης-αρχικά όρια UNESCO 1995

2.4.1 Κριτήρια

Για να συμπεριληφθεί μια τοποθεσία στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, πρέπει να έχει εξαιρετική παγκόσμια αξία και να πληροί τουλάχιστον ένα από τα δέκα κριτήρια επιλογής της UNESCO. Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης εντάχθηκε στον κατάλογο σύμφωνα με τα κριτήρια ii και iv.

Κριτήριο (ii): Να παρουσιάζει μια σημαντική ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών, σε ένα χρονικό διάστημα ή σε μια πολιτιστική περιοχή του κόσμου, σχετικά με της εξελίξεις στην αρχιτεκτονική ή την τεχνολογία, της μνημειακές τέχνες, την πολεοδομία ή το σχεδιασμό του τοπίου.

- Η Νάπολη είναι μια από της αρχαιότερες πόλεις της Ευρώπης και έχει εκτεθεί σε ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών επιρροών, οι οποίες έχουν αφήσει τα ίχνη τους στην αρχιτεκτονική, τα μνημεία και το σχέδιο πόλης. Άσκησε μεγάλη επιρροή στην υπόλοιπη Ευρώπη από την αρχαιότητα, ως σημαντικό κέντρο της Μεγάλης Ελλάδας και της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας. Ο ρόλος της ως ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά κέντρα στην Μεσόγειο επιβεβαιώθηκε κατά τον Μεσαίωνα και ξανά από τον 16° έως τον 18° αιώνα, όταν αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και άσκησε σημαντική επιρροή σε πολλούς πολιτιστικούς τομείς, ιδίως στην τέχνη και την αρχιτεκτονική, η οποία εκφράστηκε στα οχυρά της, στα βασιλικά

σύνολα όπως το Βασιλικό Παλάτι του 17^{ου} αιώνα (εικ.33), στα ανάκτορα και τις εκκλησίες που χρηματοδοτήθηκαν από τις οικογένειες των ευγενών.

Εικόνα 33: Βασιλικό Παλάτι (Palazzo Reale di Napoli)

Κριτήριο (iv): Να είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα ενός τύπου κτιρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου που απεικονίζει σημαντικά στάδια στην ανθρώπινη ιστορία.

- Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, στον κόλπο της Νάπολης, είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα αρχιτεκτονικού συνόλου που απεικονίζει σημαντικά στρώματα της μακράς ιστορίας της ιταλικής χερσονήσου και της λεκάνης της Μεσογείου. Η ορθογώνια διάταξη του πλέγματος των αρχαίων ελληνικών ιχνών της Νεάπολης είναι ακόμα ευδιάκριτη και πράγματι συνέχισε να διατηρεί τη βασική μορφή του σημερινού αστικού ιστού του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης. (εικ.34,35) Αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Μεσογείου. Το σκηνικό της πόλης στον κόλπο της Νάπολης (εικ.36), της δίνει μια εξαιρετική οικουμενική αξία με βαθιά επιρροή σε πολλά μέρη της Ευρώπης και όχι μόνο.

Εικόνα 34: Ορθογώνια διάταξη Νεάπολης στον σημερινό ιστό της Νάπολης

Εικόνα 35: οδός Spaccanapoli

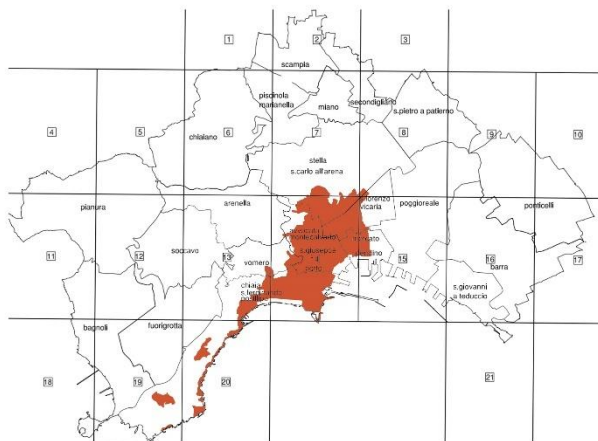

Εικόνα 36: Κόλπος της Νάπολης

2.4.2 Διεύρυνση του αντικειμένου της προστασίας

Όσον αφορά την ακεραιότητα του μνημείου, η έκταση Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιλαμβάνει το Ιστορικό Κέντρο όπως αυτό ορίζεται από τα τείχη της Αραγωνίας, μέρος των περιοχών Chiaia, Posillipo, Vomero, Annocata, Stella, S. Carlo all' Arena, S. Lorenzo, και Porto και τις γειτονίες San Ferdinando, Montecalvario και San Giuseppe (εικ.37) ενώ από ανατολικά το όριο είναι η Piazza Mercato (εικ.38) και το κτίριο Albergo dei Poveri (εικ.39). Η έκταση περιλαμβάνει σημαντικά κτίρια του 18^{ου} αιώνα όπως παλάτια και κατοικίες (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο εικ.40., Certosa of Suor Orsola Benincasa στο San Martino, Villa Pignatelli) καθώς και κτίρια με κυβερνητικές, θρησκευτικές, εκπαιδευτικές, υγειονομικές και καλλιτεχνικές λειτουργίες (Sant'Eligio, San Pietro Martire, Santa Maria Donnarregina Vecchia εικ.41). Τα κτίρια αυτά είναι αντιπροσωπευτικά παραδείγματα από όλες τις περιόδους της ιστορίας της Νάπολης και βρίσκονται δικαίως σε κατάσταση συντήρησης.

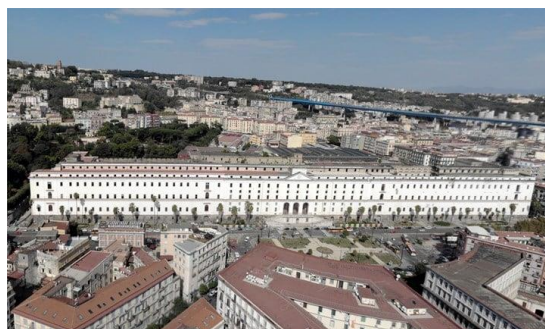
Η ιστορική σχέση της πόλης με τη θάλασσα διατηρείται μέσω της συντήρησης αρχαιολογικών καταλοίπων από τη ρωμαϊκή περίοδο κατά μήκος της ακτογραμμής και μέσω της αποκατάστασης των λιμανιών που βρέθηκαν από το Castel Nuovo έως το Capo Posillipo (εικ.42).

Εικόνα 37: Περιοχές που περιλαμβάνει η έκταση UNESCO (1995)

Εικόνα 38: Piazza Mercato

Εικόνα 39 : Albergo dei Poveri

Εικόνα 40: Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Εικόνα 41: Santa Maria Donnarregina Vecchia

Εικόνα 42: Περιοχή από το Castel Nuovo έως το Capo di Posillipo

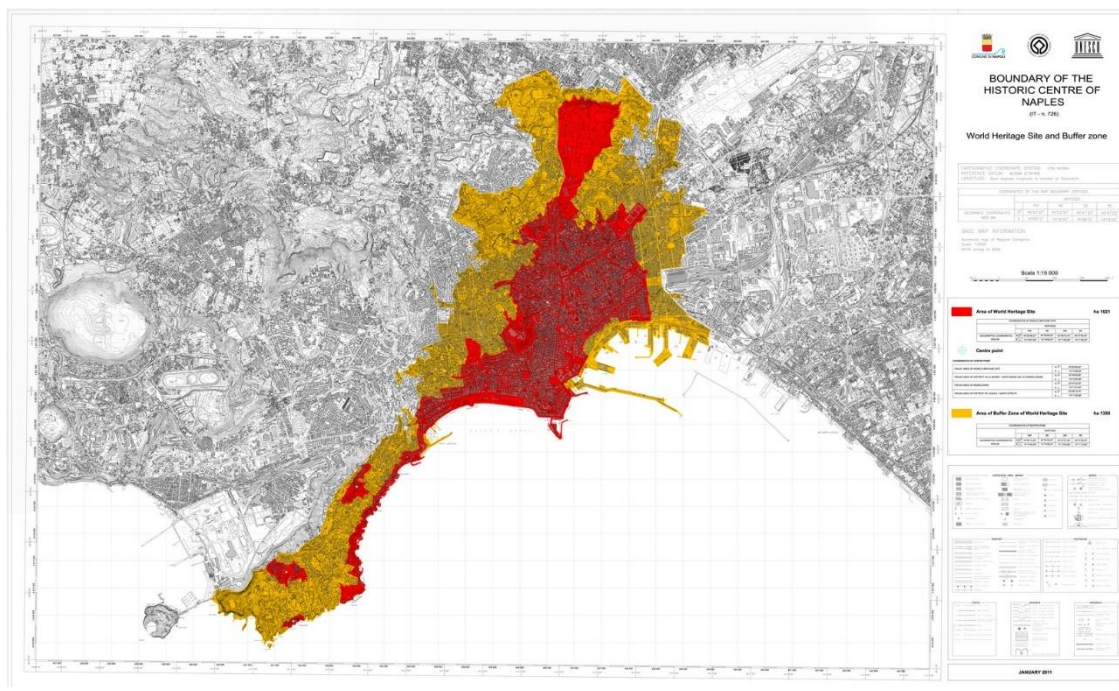
Το 2011 εγκρίθηκε από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς η πρόταση του Δήμου Νάπολης για μια μικρή τροποποίηση των ορίων της έκτασης της UNESCO (εικ.43) καθώς και ο καθορισμός μιας ουδέτερης ζώνης (εικ.44) γύρω της με σκοπό την υπεράσπιση των πολιτιστικών αξιών της προστατευόμενης περιοχής από τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στο περιβάλλον της. (Comune di Napoli, Il piano di gestione del sito UNESCO "Centro storico di Napoli", Allegato A, 2011), (ICOMOS, The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011)

Η πρόταση περιλάμβανε την προσθήκη των εξής περιοχών:

- i. Castel Sant'Elmo και Certosa di San Marino
- ii. Βασιλικό ανάκτορο Capodimonte και πάρκο Capodimonte
- iii. Βασιλικός Βοτανικός Κήπος
- iv. Βίλα Emma και Βίλα Rosebery
- v. Βίλα Floridiana
- vi. Ιστορικοί Βασιλικοί Κήποι (Villa Comunale)

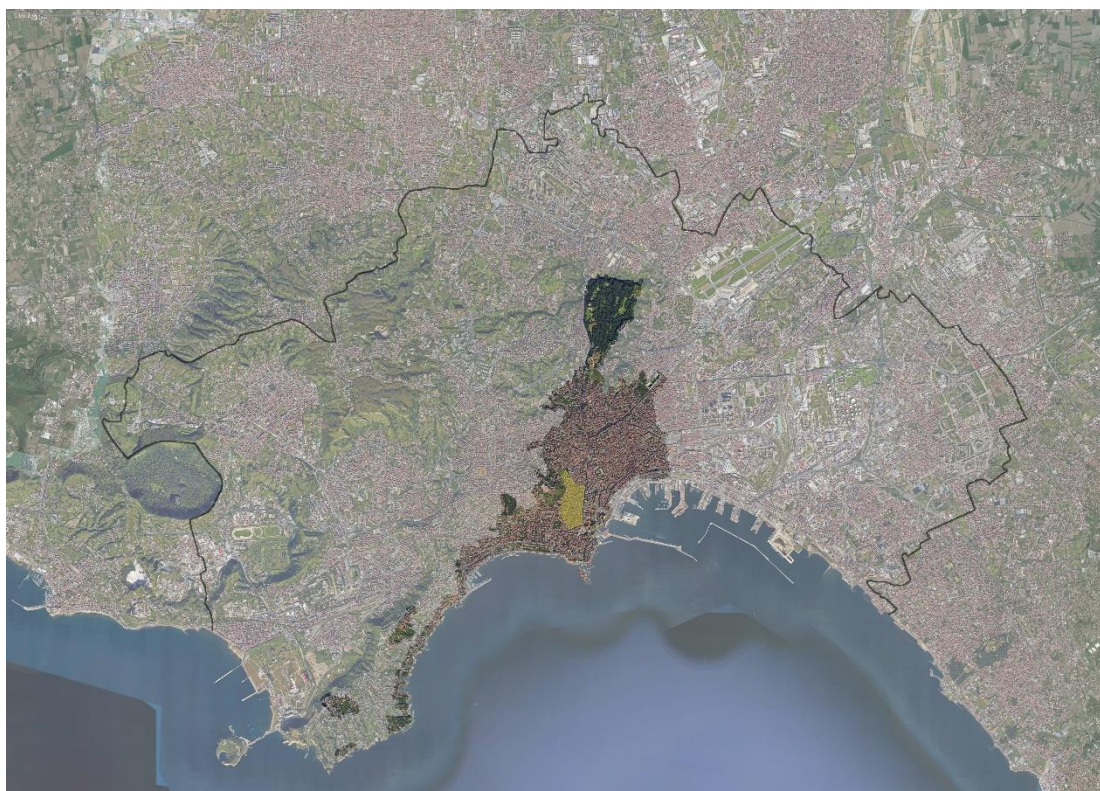

Εικόνα 43: Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-προτεινόμενη μεταβολή ορίων 2011

Εικόνα 44: Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-νέα όρια UNESCO 2011

Όσον αφορά την αυθεντικότητα του μνημείου, η UNESCO αναφέρει ότι η δομή της πόλης έχει υψηλό επίπεδο αυθεντικότητας, διατηρώντας σημαντικά στοιχεία της ελληνορωμαϊκής πόλης και τη διάταξη σκακιέρας των ισπανικών συνοικιών του 16^{ου} αιώνα (εικ.45,46,47). Η τυπολογία των δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων διατηρείται ως προς τα χωροταξικά, ογκομετρικά και διακοσμητικά χαρακτηριστικά έως σήμερα. Επίσης υπάρχει σημαντική συνέχεια στη χρήση τοπικών υλικών και στις τεχνικές εφαρμογής τους σε έργα αποκατάστασης και συντήρησης. (UNESCO, Historic Center of Naples, 2023), (Comune di Napoli, Il piano di gestione del sito UNESCO "Centro storico di Napoli", Allegato A, 2011)

Εικόνα 45: Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Ισπανικές Συνοικίες

Εικόνα 46: Ισπανικές συνοικίες-όρια

Εικόνα 47: Ισπανικές συνοικίες-πανοραμική άποψη

2.4.3 Προστασία και διαχείριση

Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης προστατεύεται από διάφορους νόμους και κανονισμούς. Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1972 προσδιορίζει την προστατευόμενη περιοχή του Ιστορικού Κέντρου, όπου όλες οι επεμβάσεις πρέπει πρώτα να εγκρίνονται από το περιφερειακό γραφείο του Υπουργείου Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Δραστηριοτήτων. Οι προδιαγραφές κτιρίων, συμπεριλαμβανομένων των επιτρεπόμενων υψών και των αποστάσεων, περιγράφονται στον υπ'αρ. 47 Νόμο του 1985.

Ένας μεγάλος αριθμός κτιρίων στην πόλη έχει χαρακτηριστεί σύμφωνα με τους όρους του υπ'αρ.1089 Νόμου του 1939, του βασικού εργαλείου της ιταλικής νομοθεσίας σχετικά με την προστασία της κληρονομιάς. Αυτό σημαίνει ότι για αυτά τα κτίρια υπάρχει ένα μέτρο προστασίας που διασφαλίζει ότι οποιαδήποτε επέμβαση πρέπει να εγκρίνεται από το αρμόδιο γραφείο το οποίο μπορεί να επιβάλει περιορισμούς για την αποφυγή αλλοίωσης των ιστορικών κτιρίων και συνόλων.

Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης υπόκειται και σε άλλους εθνικούς και περιφερειακούς νόμους και κανονισμούς που σχετίζονται με τον έλεγχο του σχεδιασμού και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Περιφερειακό Συμβούλιο της Καμπανίας, το Επαρχιακό Συμβούλιο της Νάπολης και το Δημοτικό Συμβούλιο της Νάπολης είναι αρμόδια για την επίβλεψη αυτών των κανονισμών.

Τη διαχείριση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει αναλάβει το ειδικό γραφείο του Δήμου Νάπολης, το οποίο είναι υπεύθυνο για τη σύνταξη των σχεδίων διαχείρισης που στόχο έχει τη διαφύλαξη και προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, διατηρώντας παράλληλα τη Νάπολη μια ζωντανή πόλη με βάση τις Διεθνείς οδηγίες. Το όραμα του Σχεδίου Διαχείρισης είναι η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διατήρηση του ιστορικού αστικού ιστού, υποστηρίζοντας ταυτόχρονα τις παραδοσιακές κοινωνικο-οικονομικές σχέσεις και την πολιτιστική παραγωγή. Στοχεύει επίσης στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, στη διατήρηση των μικτών χρήσεων, στην βελτίωση της ασφάλειας και της υγιεινής και στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και κατανόησης των πόρων πολιτιστικής κληρονομιάς. Ένας ακόμη στόχος είναι η ενσωμάτωση της έκτασης στην ευρύτερη αστική και περιφερειακή ζώνη γύρω από τον κόλπο της Νάπολης, το Capri, το Sorrento, το Herculaneum και την Πομπηία (εικ.48), στο πλαίσιο της προώθησης του πολιτιστικού τουρισμού για την περιοχή. (UNESCO, Historic Center of Naples, 2023)

Εικόνα 48: Νάπολη και γύρω περιοχές

2.5 Το «Μεγάλο Έργο» (Il Grante Progetto UNESCO)

Το 2012, εγκρίθηκε από την Περιφέρεια της Νάπολης ένα μεγάλο έργο με τίτλο «Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, ανάδειξη της έκτασης UNESCO». Αποτελούσε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης του Ιστορικού Κέντρου που περιλάμβανε ένα ευρύ φάσμα επεμβάσεων, αντιμετωπίζοντας όχι μόνο τις φυσικές πτυχές του όπως τα μνημεία, τα ιστορικά κτίρια, τις υποδομές και το οδικό δίκτυο, αλλά και τα άυλα στοιχεία όπως την κοινωνία, την οικονομία, τον πολιτισμό και την ασφάλεια. Για να εξασφαλιστεί η επιτυχία αυτού του φιλόδοξου εγχειρήματος, η ανάπτυξη του προγράμματος περιλάμβανε προσπάθειες συνεργασίας και συμφωνίες με διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς. Δημιουργήθηκαν πρωτόκολλα για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε πρόσθετη χρηματοδότηση και πόρους σε βασικούς τομείς. Σκοπός του έργου ήταν η συνολική ανάκτηση και ανάδειξη του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης για τη δημιουργία ενός βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος που θα εξυμνεί την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της πόλης, βελτιώνοντας παράλληλα την ποιότητα ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών της. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011), (Comune di Napoli, IL GRANDE PROGETTO UNESCO, 2023)

2.5.1 Ίδρυση και λειτουργία Παρατηρητήριου για το Ιστορικό Κέντρο

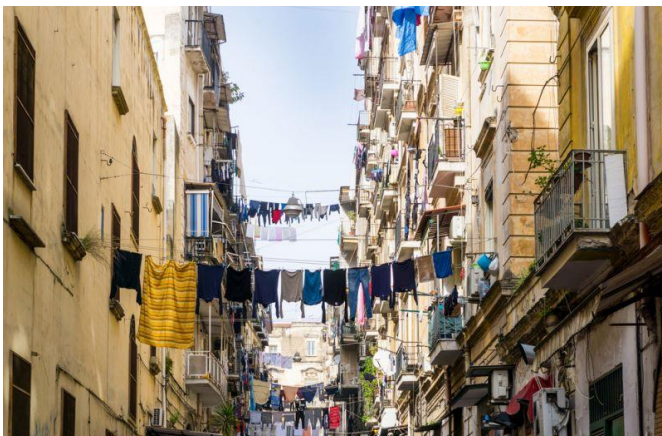
Από το 2013 λειτουργεί το Παρατηρητήριο για το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης. Σκοπός του είναι η στήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης στην εφαρμογή αποφάσεων που σχετίζονται με τη διατήρηση και ανάδειξη του Ιστορικού Κέντρου. Με την ευρεία διεξαγωγή διαβουλεύσεων στοχεύει στην βελτίωση της ασφάλειας, στην δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος εξυπηρέτησης για κατοίκους και επισκέπτες, στην αναζωογόνηση των παραδοσιακών τεχνών μέσω της οικονομικής τόνωσης, στην προώθηση πρακτικών εξοικονόμησης ενέργειας και στην ενθάρρυνση της σωστής διαχείρισης απορριμμάτων από τους πολίτες. Το Παρατηρητήριο οργανώνει συναντήσεις με εμπλεκόμενους πολίτες, επιτροπές, εργατικά συνδικάτα και τοπικούς συλλόγους για την προώθηση της συνεργασίας και της συλλογικής ευθύνης, δίνοντας τη δυνατότητα στους πολίτες να ασχοληθούν ενεργά με ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία της κληρονομιάς της UNESCO. (Comune di Napoli, Osservatorio permanente per il Centro Storico di Napoli - Sito UNESCO, 2023)

2.5.2 Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Η προσέγγιση του με βάση τις αρχές του Ιστορικού Αστικού Τοπίου

Ο Δήμος Νάπολης στα πλαίσια του παραπάνω έργου πρότεινε το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης ως εμβληματική περίπτωση προσέγγισης του Ιστορικού Αστικού Τοπίου και ως χαρακτηριστικό παράδειγμα πόλης της οποίας η αστική ανάπτυξη βασίζεται σε μια ιστορική διαστρωμάτωση πολιτιστικών και υλικών αξιών. Η σχέση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης με την έννοια του Ιστορικού Αστικού Τοπίου αιτιολογείται ως εξής:

1. Το τοπίο, με την κυριολεκτική έννοια, είχε ανέκαθεν μεγάλη σημασία στην αντίληψη της πόλης της Νάπολης. Η συνάντηση φυσικού και ανθρωπογενούς τοπίου αναφέρεται σε διάφορες λογοτεχνικές πηγές, όπως σε οδηγούς, αναφορές και ημερολόγια ξένων ταξιδιωτών και απεικονίζεται σε χαρτογραφικές και τοπογραφικές αναπαραστάσεις ήδη από τον 16^ο αιώνα. Οι διαφορετικές πανοραμικές απόψεις από τη θάλασσα αλλά και από τους λόφους στις περιοχές Carodimonte, Camaldoli και Posillipo αναπαράγουν επίσης μια συνολική άποψη της πόλης.

2. Στη μοναδική σημερινή μορφή της πόλης έχει παίξει ρόλο τόσο η θέση της ανάμεσα στη θάλασσα, σε λόφους και στις ελώδεις περιοχές ανατολικά, όσο και ο ιστορικός παράγοντας στον οποίο περιλαμβάνονται οι πολεοδομικές πολιτικές που απαγόρευαν την οικοδόμηση έξω από τα οχυρωματικά τείχη μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα. Αυτή η πολιτική προώθησε την καθ' ύψος ανάπτυξη των προϋπαρχόντων κτιρίων, οδηγώντας στη χαρακτηριστική ναπολιτάνικη αρχιτεκτονική (εικ.49,50). Ως εκ τούτου, το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης είναι ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο παράδειγμα αστικού τοπίου με κατακόρυφη διαστρωμάτωση και ολοκληρωμένη συνέχεια μεταξύ εδάφους και κτιρίου.
3. Η Νάπολη έχει μια πλούσια και ποικιλόμορφη πολιτιστική κληρονομιά, λόγω της μακράς ιστορίας της ελληνικής, ρωμαϊκής, βυζαντινής, νορμανδικής, σουηβικής, γαλλικής και ισπανικής επιρροής. Επιπλέον, η πόλη έχει ένα μοναδικό εθνικό, γλωσσικό και πολιτιστικό μείγμα, χάρη στην εγκατάσταση ομάδων διαφορετικής προέλευσης σε διαφορετικές συνοικίες. Η Νάπολη υπήρξε το κέντρο πολιτικών, διοικητικών, θρησκευτικών, πολιτιστικών και επιστημονικών δραστηριοτήτων, προσελκύοντας κατοίκους από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, όπως ευγενείς, κληρικούς, διανοούμενους, καλλιτέχνες, τεχνίτες, εμπόρους και λαϊκό πληθυσμό. Συχνά έχουν ζήσει μαζί στον ίδιο δρόμο ή κτίριο, μοιράζονται παρόμοιους ρυθμούς ζωής, τελετουργίες, συνήθειες, συμπεριφορές και πολιτιστικούς κώδικες, αναπτύσσοντας ένα φαινόμενο ώσμωσης το οποίο καθιστά την πόλη της Νάπολης μοναδικά αυθεντική. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Εικόνες 49,50: Γειτονιές Ιστορικού Κέντρου Νάπολης

2.5.3 Σχέδιο Διαχείρισης

Το Σχέδιο Διαχείρισης του παραπάνω έργου καθορίζει λεπτομερώς τις απαραίτητες στρατηγικές και τα εργαλεία που απαιτούνται για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία ταυτόχρονα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες και συνθήκες. Περιέχει νομοθετικά, οικονομικά και διοικητικά κείμενα, κατευθύνσεις διατήρησης καθώς και Σχέδια Διατήρησης και Παρακολούθησης. (ICOMOS, The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011) Είναι ευέλικτο σε τροποποιήσεις προκειμένου να μπορεί να προσαρμόζεται στις ανάγκες κάθε τοποθεσίας ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της, το τοπίο, το περιβάλλον, τον πολιτισμό, την κοινωνία, τα έθιμα της. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Η Νάπολη, με το Σχέδιο Διαχείρισης για την περιοχή Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, ανέλαβε να προστατεύσει, να διατηρήσει και να μεταδώσει ανέπαφο στις επόμενες γενιές ένα πολιτιστικό αγαθό που περιλαμβάνει αξίες και έννοιες οικουμενικής εμβέλειας. Η προσφορά της Νάπολης ανά τους αιώνες στους τομείς της φιλοσοφίας, της ανθρωπολογίας, των τεχνών, της αρχιτεκτονικής, της λογοτεχνίας, της θρησκείας, της μουσικής, του θεάτρου είναι πολύ σημαντική και είναι καθήκον της σημερινής κοινωνίας η διατήρηση της ακεραιότητας των παγκόσμιων αυτών αξιών. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

2.5.3.1 Άξονες Δράσης

Σύμφωνα με το Σχέδιο Διαχείρισης, ορίστηκαν τέσσερις άξονες δράσης για την προστασία και ανάπτυξη του Ιστορικού Κέντρου της πόλης, μετά την μελέτη των οποίων προέκυψαν συγκεκριμένες στρατηγικές και στόχοι. Οι άξονες αυτοί ήταν οι εξής:

Άξονας 1-Προστασία και Διατήρηση: Το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης διαθέτει σημαντικές δυνατότητες όσον αφορά την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά του. Ωστόσο, τα πλεονεκτήματα αυτά τίθενται σε κίνδυνο από την παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος, από την κτιριακή υποβάθμιση, από τις καθυστερήσεις στην εκταμίευση χρηματοδοτήσεων και από την έλλειψη κρατικού συντονισμού. Παρακάτω παρουσιάζονται τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία του Ιστορικού Κέντρου, οι ευκαιρίες αλλά και οι απειλές στην προστασία και την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του (πιν.1,2). (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Δυνατά σημεία	Αδύναμα σημεία
Κεντρικότητα τοποθεσίας	Υποβαθμισμένα τμήματα της περιοχής, έλλειψη τακτικής συντήρησης μεγάλων τμημάτων της πολιτιστικής κληρονομιάς
Πολυάριθμα έργα σε εξέλιξη για αστική ανάπλαση και αποκατάσταση μνημειακών συγκροτημάτων	Ελλιπής εκπαίδευση σε τεχνικές αποκατάστασης
Πλούτος μουσείων και ιστορικών τοποθεσιών	Καθυστερήσεις στην υλοποίηση έργων αστικής ανάπλασης
Ιστορικό Κέντρο εγγεγραμμένο στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO από το 1995	Ακουστική και ατμοσφαιρική ρύπανση, απορρίμματα στους δρόμους
	Χαμηλή συμμετοχή πολιτών σε πρωτοβουλίες με στόχο την αστική ανάπλαση
	Υποβαθμισμένες σχολικές υποδομές
	Φαινόμενα κατάληψης δημοσίων χώρων

Πίνακας 1: Άξονας 1, Δυνατά-Αδύναμα Σημεία (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Ευκαιρίες	Απειλές
Ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού	Ανταγωνισμός στην προσέλκυση επενδύσεων
Αύξηση της χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας για την υποστήριξη των διαδικασιών ανάπτυξης	Αύξηση της ελκυστικότητας των επενδύσεων που ευνοούν την κατασκευή νέων κτιρίων έναντι της επανάχρησης
Ανάκτηση χώρων λιμανιού	Προβλήματα με την εγκληματικότητα
Επανάχρηση εγκαταλελειμμένων κτιρίων για την φιλοξενία πανεπιστημιακών υπηρεσιών	Αυξημένη ζήτηση κατοικίας
Αναβίωση παραδοσιακών τεχνικών	Έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφόρων φορέων για την αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων
Ανάπλαση των προαστίων για μετεγκατάσταση λειτουργιών από το Ιστορικό Κέντρο ευνοώντας την αποκέντρωση	Αδύναμη παρουσία παρακολούθησης δημόσιων και ιδιωτικών χρηματοοικονομικών ροών, με στόχο τις επενδύσεις

Πίνακας 2: Άξονας 1, Ευκαιρίες-Απειλές (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Άξονας 2-Παραγωγή, Τουρισμός, Εμπόριο: Το Ιστορικό Κέντρο επωφελείται από παραδοσιακές βιοτεχνικές δραστηριότητες όπως η χρυσοχοΐα (Borgo Orefici), η βιβλιοδεσία, η κλωστοϋφαντουργία, η κατασκευή φατνών (Presepe-Via San Gregorio Armeno), μουσικών οργάνων κτλ. οργανωμένες είτε σε ομοιογενείς περιοχές είτε σε διαφορετικές γειτονιές (εικ.51,52,53) και ένα τουριστικό λιμάνι που προσελκύει σημαντικές ροές επισκεπτών. Ωστόσο, οι τοπικοί φορείς δυσκολεύονται να σχηματίσουν δίκτυα που δημιουργούν θετικές συνέργειες, ενώ οι τουριστικοί πράκτορες στερούνται κατάρτισης στα πρότυπα ποιότητας και στις ξένες γλώσσες. Η αρνητική αντίληψη για την περιοχή, που προκύπτει από το οργανωμένο έγκλημα και την κακοδιαχείριση των δημόσιων πόρων, μειώνει την ελκυστικότητά της για επενδυτές και τουρίστες. Παρακάτω παρουσιάζονται τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία του Ιστορικού Κέντρου, οι ευκαιρίες και οι απειλές ως προς το εμπόριο και τον τουρισμό (πιν.3,4). (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Δυνατά σημεία	Αδύναμα σημεία
Παρουσία σημαντικών ακινήτων συμβατών για την εγκατάσταση νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων	Επιμονή μιας λογικής προσανατολισμού προς τις παραδοσιακές αγορές και μικρό ενδιαφέρον για δημιουργία αλυσίδων παραγωγής στην περιφέρεια Ελλιπής συντονισμός μεταξύ εμπορικών επιχειρήσεων
Σημαντική παρουσία ιστορικών χειροτεχνικών παραδόσεων	Υψηλό γραφειοκρατικό κόστος για τις επιχειρήσεις, λόγω της αναποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης
Παρουσία εμπορικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγή και το εμπόριο ενδυμάτων και αξεσουάρ	Χαμηλής ειδίκευσης εργατικό δυναμικό
Δίκτυο πολιτιστικών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών που ενισχύουν τη συλλογική μνήμη τόπων	Έλλειψη κουλτούρας καινοτομίας Ανεπαρκής διαθεσιμότητα καταλυμάτων μεσαίου-χαμηλού επιπέδου σε σχέση με τις τουριστικές ροές
Διαθεσιμότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων μεσαίου-υψηλού επιπέδου	Χαμηλό επίπεδο επαγγελματισμού στα καταλύματα
Παρουσία μεσαίου μεγέθους συνεδριακών κέντρων	Εκτεταμένα προβλήματα εγκληματικότητας που θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια των τουριστών

Πίνακας 3: Άξονας 2, Δυνατά-Αδύναμα Σημεία (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Ευκαιρίες	Απειλές
Χορήγηση κονδυλίων για την ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων και την δημιουργία νέων	Ανταγωνισμός στην προσέλκυση επενδύσεων και τουριστικών ροών
Αυξανόμενη ελκυστικότητα τοπικών προϊόντων και τεχνικών	Αρνητική εικόνα στις ξένες αγορές
Αυξανόμενη διεθνής τουριστική τάση, με ιδιαίτερη αναφορά στους τομείς της τέχνης και του πολιτισμού	Αύξηση του ανταγωνισμού για τις παραδοσιακές αγορές της περιοχής
Περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού της κρουαζιέρας	Αύξηση του ανταγωνισμού από χαμηλής ποιότητας ξένα προϊόντα στην τοπική αγορά
Καθιέρωση νέων τουριστικών δρομολογίων	Υποβάθμιση του μεγέθους των επιχειρήσεων σε περιφερειακό επίπεδο
Αύξηση της χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας για την υποστήριξη των διαδικασιών ανάπτυξης και διεθνοποίησης στον πολιτιστικό τομέα	Μείωση της μέσης διάρκειας τουριστικής παραμονής
Ανάπτυξη συνεργειών στον τουριστικό τομέα	Μικρή σταθερότητα στις επενδύσεις

Πίνακας 4: Άξονας 2, Ευκαιρίες-Απειλές (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Εικόνα 51: Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Περιοχή Borgo Orefici και San Gregorio Armeno

Εικόνα 52: Οδός San Gregorio Armeno

Εικόνα 53: Presepe

Άξονας 3- Μεταφορές, Υποδομές και Περιβάλλον: Οι υποδομές και η κινητικότητα στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης είναι ζητήματα εξαιρετικά στρατηγικά τόσο από την άποψη της προστασίας του περιβάλλοντος όσο και από την άποψη της ποιότητας ζωής των πολιτών. Η θέση του Ιστορικού Κέντρου εντός του δικτύου μεταφορών παρουσιάζει ευκαιρίες. Ωστόσο, οι περιοχές του κέντρου χαρακτηρίζονται από υποβάθμιση, υπάρχουν προβλήματα από τις μεγάλες ροές οχημάτων από ολόκληρη την επαρχία της Νάπολης και από την έλλειψη χώρων στάθμευσης καθώς και περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η ηχορύπανση, η ατμοσφαιρική ρύπανση και τα ζητήματα διαχείρισης αποβλήτων. Παρακάτω παρουσιάζονται τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία του Ιστορικού Κέντρου, οι ευκαιρίες αλλά και οι απειλές στους τομείς που αναφέρθηκαν (πιν.5,6). (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Δυνατά σημεία	Αδύναμα σημεία
Κεντρικότητα της τοποθεσίας σε σχέση με το σιδηροδρομικό δίκτυο και το μετρό	Έλλειψη χώρων στάθμευσης για κατοίκους και επισκέπτες
Υψηλά επίπεδα προσβασιμότητας-παρουσία σιδηροδρομικού σταθμού υψηλής ταχύτητας-λιμάνι της Νάπολης μεταξύ των πρώτων στη Μεσόγειο σε διέλευση	Δυσκολία στη δημιουργία υπόγειων χώρων στάθμευσης Κυκλοφοριακή συμφόρηση λόγω της έντονης τάσης για μετακίνηση με ιδιωτικό όχημα Ανενεργά ή υποβαθμισμένα ακίνητα Δυσκολία στην εφαρμογή οικολογικών/ περιβαλλοντικών δράσεων αποκατάστασης
Έργα σε εξέλιξη για τη βελτίωση της κινητικότητας	Ακουστική και ατμοσφαιρική ρύπανση, απορρίμματα στους δρόμους
Μεγάλοι δημόσιοι χώροι και πάρκα	Καθυστερήσεις στην υλοποίηση έργων υποδομής

Πίνακας 5: Άξονας 3, Δυνατά-Αδύναμα Σημεία (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Ευκαιρίες	Απειλές
Διαθεσιμότητα οικονομικών πόρων για παρεμβάσεις αστικής ανάκαμψης και ανάπτυξης	Ισχυρή πίεση από φαινόμενα κλιματικής αλλαγής
Διάθεση κονδυλίων για την ανέγερση φοιτητικών κατοικιών	Έλλειψη πλαισίου όσον αφορά τα απόβλητα, την προστασία του εδάφους και τις περιβαλλοντικές εκτιμήσεις
Έναρξη λειτουργίας του Περιφερειακού Συστήματος Περιβαλλοντικής Παρακολούθησης	
Παρουσία προηγμένου σχεδιασμού στον τομέα των μεταφορών σε περιφερειακό και δημοτικό επίπεδο	Υποβάθμιση μεγάλου μέρους των σχολικών υποδομών λόγω έλλειψης επαρκούς συντήρησης
Άνοιγμα νέων σταθμών μετρό για την αναβάθμιση των αστικών περιοχών και την αναζωογόνηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων	
Δημιουργία του μετρό της Νάπολης και του "περιφερειακού μετρό", τα οποία θα αυξήσουν την προσβασιμότητα του Ιστορικού Κέντρου με τα μέσα μαζικής μεταφοράς	Μείωση της περιφερειακής χρηματοδότησης για τη λειτουργία δημόσιων μεταφορών

Πίνακας 6: Άξονας 3, Ευκαιρίες-Απειλές (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Άξονας 4- Κοινωνία των πολιτών, Παραγωγή γνώσης, Έρευνα: Ο εξαιρετικός πλούτος του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου και η προσοχή των αρχών στα κοινωνικά ζητήματα, μπορεί να χρησιμεύσει ως μοχλός δράσης. Η αντιμετώπιση ζητημάτων όπως η δυσπιστία των πολιτών, η ανεπαρκής κάλυψη των υπηρεσιών και τα χαμηλά επίπεδα ασφάλειας είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της συμμετοχής, την παροχή των απαραίτητων υπηρεσιών και την ενίσχυση της ελκυστικότητας του Ιστορικού Κέντρου. Παρακάτω παρουσιάζονται τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία του Ιστορικού Κέντρου, οι ευκαιρίες αλλά και οι απειλές σε κοινωνικά ζητήματα και στην παραγωγή γνώσης (πιν.7,8). (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Δυνατά σημεία	Αδύναμα σημεία
Υπαρξη επαρκών κοινωνικών δομών	Υψηλά ποσοστά ανεργίας
Παρουσία ορισμένων δημόσιων υπηρεσιών σε στρατηγική θέση σε σχέση με το Ιστορικό Κέντρο	Ισχυρός πυρήνας μικρο-εγκληματικότητας και οργανωμένου εγκλήματος που ελέγχουν την περιοχή
Μέριμνα για κοινωνικές ανάγκες από το Δημοτικό Τμήμα Κοινωνικών Πολιτικών	Ανεξέλεγκτες ροές μεταναστών
Έντονη παρουσία εντός του Δήμου πέντε πανεπιστημίων και πολλών εξειδικευμένων ερευνητικών κέντρων	Ανεπαρκείς δημόσιες εγκαταστάσεις
Αστυνόμευση	Ακατάλληλες αστικές υποδομές (στενοί δρόμοι, χωρίς πεζοδρόμια)
Υψηλή διάθεση οικονομικών πόρων σε έργα πρόληψης του εγκλήματος	Έλλειψη αθλητικών εγκαταστάσεων, εγκαταστάσεων αναψυχής και χώρων συνάντησης των νέων
Περιφερειακή επένδυση για την ανάλυση των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αναγκών και την έναρξη της διαδικασίας αύξησης και εξειδίκευσης επαγγελματικών δεξιοτήτων	Έλλειψη πολιτικών ανάπτυξης σε περιοχές που αναπτύσσεται το τοπικό εμπόριο
	Χαμηλή συμμετοχή του πληθυσμού σε πρωτοβουλίες με στόχο την αστική ανάπτυξη
	Έλλειψη συντονισμού μεταξύ πανεπιστημίων, επιχειρήσεων και άλλων φορέων όσον αφορά τη διάδοση των πληροφοριών
	Απασχόληση αδήλων εργαζόμενων σε τοπικές επιχειρήσεις
	Ένταξη ανηλίκων σε εγκληματικές οργανώσεις
	Χαμηλό επίπεδο αστικής ασφάλειας
	Ιστορική και βαθιά ριζωμένη παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος στον πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό ιστό
	Έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης και προστασίας για τους νέους
	Μεγάλος αριθμός δρόμων και περιοχών μη προσβάσιμων για άτομα με ειδικές ανάγκες, ασθενοφόρα και οχήματα ασφαλείας

Πίνακας 7: Άξονας 4, Δυνατά-Αδύναμα Σημεία (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Ευκαιρίες	Απειλές
Εφαρμογή αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο θέμα της κοινωνικής ένταξης και των ίσων ευκαιριών	Αυξημένες κοινωνικές ανισότητες
Κατανομή πόρων για την κατασκευή έργων που σχετίζονται με τον δημόσιο χώρο και τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες	Αυξανόμενες δυσκολίες πρόσβασης και χρήσης κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών υγείας

Διαθεσιμότητα τεχνολογιών της πληροφορίας για την εξέλιξη των τοπικών συστημάτων παραγωγής προς τις πιο προηγμένες και ανταγωνιστικές δομές	Έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τις υπηρεσίες που σχετίζονται με τον κοινωνικό τομέα
Εκπαιδευτικά μαθήματα για θέματα ασφάλειας και ποιότητας ζωής των πολιτών	Αύξηση του φαινομένου “brain drain” λόγω απουσίας ευκαιριών εργασίας
Μνημόνιο συμφωνίας για την υλοποίηση πιλοτικού έργου "Ασφάλεια της Νάπολης για την Ανάπτυξη"	Αύξηση της εγκληματικότητας
Σχέδιο "City of Trades" για τη δημιουργία ενός τεχνολογικού κέντρου για την παροχή υπηρεσιών και την ενεργοποίηση πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων στην περιοχή Forcella	Περιορισμένη ανάπτυξη της στρατηγικής προστασίας των χώρων παραγωγής για την κινητικότητα αγαθών και ανθρώπων Παρουσία φαινομένων διαφθοράς

Πίνακας 8: Άξονας 4, Ευκαιρίες-Απειλές (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Εν κατακλείδι, αυτοί οι βασικοί άξονες αποτελούν τη βάση για πολιτικές και σχεδιασμό με στόχο την προστασία και την ανάδειξη του Ιστορικού Κέντρου. Η εξισορρόπηση των δυνατών σημείων, ο μετριασμός των απειλών, η αξιοποίηση των ευκαιριών και η αντιμετώπιση των κινδύνων είναι ουσιαστικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων της διατήρησης και της αναζωογόνησης του Ιστορικού Κέντρου. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

2.5.3.2 Στρατηγικές και Στόχοι

Αφού μελετήθηκαν οι παραπάνω άξονες δράσης, προέκυψαν συγκεκριμένοι στόχοι και στρατηγικές τόσο για την προστασία του μοναδικού χαρακτήρα της πόλης της Νάπολης όσο και για την αναζωογόνηση της και την προώθηση της ανάπτυξης της. Οι στρατηγικές εστίασαν στον τομέα της προστασίας και διατήρησης του οικιστικού αποθέματος, στον τομέα της παραγωγής και του εμπορίου, στον τουρισμό, στις μεταφορές και τις υποδομές, στο περιβάλλον, στην κοινωνική πολιτική και στην παραγωγή γνώσης και έρευνας, οι οποίοι παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω:

Α. Προστασία και Διατήρηση

Για την διαφύλαξη του αστικού τοπίου και τη διατήρηση της μνημειακής κληρονομιάς της πόλης, η Δημοτική Αρχή στοχεύει στην απογραφή και ενοποίηση των υφιστάμενων βάσεων δεδομένων της μνημειακής, οικιστικής, καλλιτεχνικής, ιστορικής και περιβαλλοντικής κληρονομιάς της περιοχής και τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης για τον αποτελεσματικότερο σχεδιασμό και την αποδοτική διαχείριση των επεμβάσεων. Όσον αφορά την διατήρηση της ιδιωτικής οικιστικής κληρονομιάς σε μια περιοχή τόσο μεγάλης έκτασης όσο το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, προτείνεται μια στρατηγική που περιλαμβάνει την έναρξη της ανάπλασης σε συγκεκριμένες περιοχές και την μετέπειτα εφαρμογή καλών πρακτικών σε ευρύτερο πλαίσιο με τη συμμετοχή τόσο της δημόσιας διοίκησης όσο και των ιδιωτών. Οι προσπάθειες αποκατάστασης της εικόνας του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης επικεντρώνονται επίσης στον καθαρισμό και τη συντήρηση των πλακοστρώσεων, των πινακίδων, των επιτύμβιων στηλών, των σιντριβανιών κτλ. αλλά και στη λήψη μέτρων για την αποτροπή της τυχαίας εγκατάστασης σύγχρονου εξοπλισμού στις προσόψεις ιστορικών κτιρίων (π.χ. σωλήνες, καλώδια κτλ.) που αλλοιώνουν την ιστορική αυθεντικότητα τους. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Όσον αφορά τα μνημειακά συγκροτήματα και κτίρια, η Δημοτική Αρχή προγραμματίζει επεμβάσεις αποκατάστασης σε διάφορα μνημεία (εικ.54) διασφαλίζοντας την λειτουργικότητά τους και τη συνέχιση των δραστηριοτήτων που βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη⁶.

Εικόνα 54.: Μνημεία τμήματος του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης προς αποκατάσταση

Όσον αφορά τα σχολικά κτίρια, μια ειδική υπηρεσία θα συσταθεί με σκοπό την συντήρηση και τη στατική ενίσχυση τους και την συμμόρφωση τους στους κανόνες υγιεινής, ασφάλειας και πυροπροστασίας, ενώ ως προς τα ακίνητα της εκκλησίας που δεν είναι απαραίτητα για την άσκηση της λατρείας, προωθείται η εκμετάλλευσή τους για την ενίσχυση των εγκαταστάσεων φροντίδας, προστατεύοντας παράλληλα την ιστορική και καλλιτεχνική κληρονομιά που συνδέεται με αυτά.

Για το Πανεπιστήμιο Federico II, το συγκρότημα του οποίου βρίσκεται μέσα στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, προτείνεται η αναζωογόνηση των πολυάριθμων αυλών στο εσωτερικό του με την ενίσχυση της προσβασιμότητάς τους από το εξωτερικό και την αναδιοργάνωση των εσωτερικών συνδέσεών τους, ώστε να δημιουργηθεί ένα "σύστημα αυλών" εξοπλισμένο

⁶ Για παράδειγμα, για το Castel dell' Ono, που η σημερινή του μορφή χρονολογείται από την Αραγωνική κυριαρχία (15ος αιώνας) και πλέον χρησιμοποιείται ως τόπος διεξαγωγής συνεδρίων και εκθέσεων, ο Δήμος στοχεύει να ενισχύσει τις λειτουργίες του δημιουργώντας σημεία υποδοχής, χώρους εργαστηρίων, τέχνης, βιβλιοπωλείο και αναψυκτήριο. Το Castel Nuovo είναι ένα μεσαιωνικό κάστρο που κατασκευάστηκε τον 13ο αιώνα και πλέον είναι επισκέψιμο μουσείο. Σκοπός της επέμβασης είναι η αύξηση των συλλογών που εκτίθενται με την προσθήκη αρχαιολογικών ευρημάτων από ανασκαφές και η δημιουργία πρόσθετων υπηρεσιών όπως σταθμοί ακουστικής ξενάγησης, βιβλιοπωλείο, και αναψυκτήριο. Το Real Albergo dei Poveri είναι ένα μνημειώδες κτίριο σημαντικών διαστάσεων (πάνω από 80.000τ.μ.) που χτίστηκε τον 18ο αιώνα. Πρόθεση του Δήμου είναι να μετατραπεί σε έναν πολύ-λειτουργικό χώρο, με ευελιξία και προσβασιμότητα, αναγνωρίζοντας την ιστορική και μνημειακή του αξία. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

με διάφορες υπηρεσίες όπως μπαρ, βιβλιοπωλείο, αίθουσες διαδικτύου κ.λπ. με σκοπό να απευθύνονται τόσο στους φοιτητές όσο και σε κατοίκους και επισκέπτες που ενδιαφέρονται για τις δραστηριότητες που το Πανεπιστήμιο σκοπεύει να οργανώνει. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Β. Εμπόριο και Παραγωγή

Για την υποστήριξη πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς του εμπορίου και της παραγωγής, θεωρείται σημαντικό να δοθούν κίνητρα για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, της τοπικής οικονομίας και την αναζωογόνηση των παραδοσιακών τεχνικών και προϊόντων. Πιο συγκεκριμένα, η Δημοτική Αρχή στοχεύει στην διάθεση ευρωπαϊκών πόρων για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και τη βελτίωση των υφιστάμενων, προωθώντας την συνέργεια δημοσίου και ιδιωτικού τομέα ενώ για την ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας των δημιουργικών τομέων προτείνονται τρία στρατηγικά σενάρια:

- Η ανάπτυξη μιας «δημιουργικής συνοικίας» που εστιάζει στη συγκέντρωση δημιουργικών λειτουργιών σε μια γειτονιά μέσα από την καινοτομία σε μικρές πολιτιστικές επιχειρήσεις
- Η υλοποίηση του «δημιουργικού μονοπατιού» που στοχεύει στην σύνδεση διαφορετικών συνοικιών του Ιστορικού Κέντρου δημιουργώντας μια υλική και άυλη υποδομή για την δημιουργικότητα
- Η εφαρμογή «δημιουργικού συστήματος» που συνδυάζει τα παραπάνω σενάρια για την συνολική ενίσχυση της δημιουργικότητας

(Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Γ. Τουρισμός

Η Νάπολη αποτελείται από πολλές περιοχές που διακρίνονται για το φυσικό τους περιβάλλον. Για την προώθηση του τουρισμού προτείνεται η αξιοποίηση αυτών των περιοχών με σκοπό την προσέλκυση τουριστών όλο το χρόνο μέσω της αναβάθμισης των προσφερόμενων εγκαταστάσεων και υπηρεσιών. Επίσης, προβλέπεται η εφαρμογή ενός ορθολογικότερου και αποτελεσματικότερου τρόπου διαχείρισης των φυσικών και πολιτιστικών χώρων μέσω της προετοιμασίας ενιαίων, βιώσιμων και υπεύθυνων μέτρων προστασίας και αξιοποίησης, καθώς και μέσω της προώθησης του διαλόγου με μεγάλους εθνικούς και διεθνείς τουριστικούς πράκτορες. Επιπλέον, προτείνεται η αξιοποίηση του τουρισμού κρουαζιέρας καθώς αποτελεί μια ευκαιρία ανάπτυξης μέσω της συνεργασίας του Δήμου με το Λιμεναρχείο για τον κατάλληλο σχεδιασμό της υποδοχής των τουριστών και την ελεγχόμενη διάχυση τους στο Ιστορικό Κέντρο της πόλης.

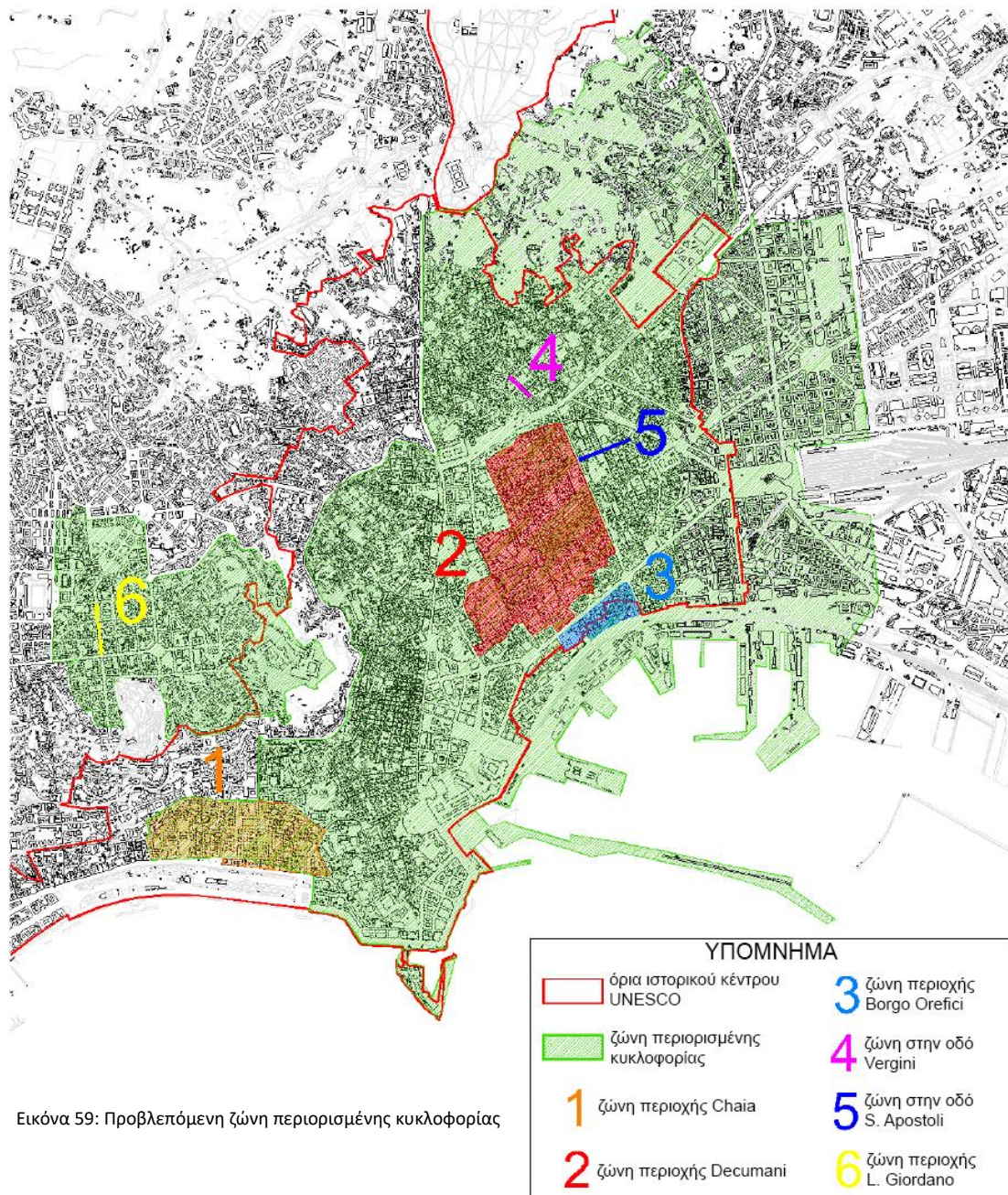
Για την ενίσχυση της σχέσης πολιτισμού-τουρισμού και την καθιέρωση της Νάπολης ως ένα ενδιαφέροντα πολιτιστικό προορισμό, προτείνεται η υποστήριξη των θεατρικών παραστάσεων και εκδηλώσεων μέσω της προσέλκυσης και της εμπλοκής φορέων της τέχνης, της προώθησης των συνεργασιών και των επενδύσεων. Επίσης στο πλαίσιο της γενικότερης προώθησης της τουριστικής εικόνας της Νάπολης προτείνεται η εφαρμογή δράσεων όπως η υποστήριξη του δικτύου των μουσείων, η Napoli Card για την πρόσβαση στα σημαντικά πολιτιστικά και καλλιτεχνικά αξιοθέατα και εκδηλώσεις για τον πολιτιστικό τουρισμό των νέων. Επίσης τονίζεται η ανάγκη για ανάπλαση δύο αστικών περιοχών, αυτών της Piazza Mercato (εικ.55) και της Porta Capuana (εικ.55,56) που αποτελούν «πύλες» προς το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης από ανατολικά. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Εικόνα 55: Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-Piazza Mercato και Porta Capuana

Εικόνα 56: Porta Capuana

Εικόνα 59: Προβλεπόμενη ζώνη περιορισμένης κυκλοφορίας

Για τις εμπορευματικές μεταφορές προτείνεται ο περιορισμός της πρόσβασης των εμπορευματικών οχημάτων σε ορισμένες ώρες και η δημιουργία «Σημείων Διακίνησης» όπου θα συγκεντρώνονται τα αγαθά από τα μεγαλύτερα οχήματα και θα διανέμονται στα καταστήματα μέσω οχημάτων χαμηλής όχλησης (π.χ. ηλεκτρικά φορτηγά) ενώ για τις θαλάσσιες μεταφορές επιδιώκεται η ανάπτυξη ενός δικτύου θαλάσσιων συγκοινωνιών για τη σύνδεση παράκτιων σημείων ενδιαφέροντος της πόλης.

Σε ό,τι αφορά τις υποδομές, το Ιστορικό Κέντρο χωρίστηκε σε τρία τμήματα (1.βορειοανατολική περιοχή, 2.παλαιότερο κέντρο, 3.περιοχή Αγοράς και περιοχή γύρω από την οδό Banchi Nuovi) όπου κρίνεται αναγκαία η ανάπλαση και ο εκσυγχρονισμός των δικτύων δημόσιου φωτισμού, ύδρευσης και αποχέτευσης, ενώ για τη βελτίωση της αποδοτικότητας του οδικού δικτύου προτείνονται έργα ανάπλασης δρόμων και πλατειών που θα αφορούν την αντικατάσταση ή την ανανέωση των οδοστρωμάτων/πεζοδρομίων και του αστικού εξοπλισμού των δρόμων, τη βελτίωση της προσβασιμότητας για τα άτομα με

αναπηρία, τη διαμόρφωση χώρων πρασίνου και τη φύτευση δέντρων (εικ.60). (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

Εικόνα 60: Γενικό σχέδιο επεμβάσεων σε δημόσιους χώρους του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης

Ε. Περιβάλλον

Όσον αφορά την καθαριότητα της πόλης, οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν τον καθαρισμό των δρόμων και την επέκταση της ήδη υπάρχουσας υπηρεσίας χωριστής συλλογής απορριμμάτων (χαρτί, γυαλί, οργανικά απόβλητα κτλ.) «πόρτα-πόρτα» σε όλο το Ιστορικό Κέντρο. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

ΣΤ. Κοινωνία των πολιτών

Σε ό,τι αφορά την κοινωνική πολιτική του Δήμου τονίζεται η σημασία της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, της προώθησης του πολιτισμού και της ενίσχυσης της ασφάλειας των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται η σύναψη μνημονίου συνεργασίας ανάμεσα στην Περιφέρεια της Καμπανίας και τον Δήμο της Νάπολης με σκοπό την υλοποίηση πρωτοβουλιών που αφορούν την ένταξη μειονοτήτων στην κοινωνία μέσω ευκαιριών απασχόλησης, τη βελτίωση του δικτύου προστασίας των άστεγων, την αύξηση της προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία, την ενίσχυση υπηρεσιών για τους νέους με σκοπό την διασφάλιση των μελλοντικών τους προοπτικών, την παροχή υπηρεσιών κατ' οίκον φροντίδας για άτομα με αναπηρία και ηλικιωμένους και την ανάπτυξη πολιτικών και υποδομών για βρέφη και παιδιά.

Για μια ολοκληρωμένη πολιτιστική ανάδειξη, πρόθεση της δημοτικής αρχής είναι η ενίσχυση του δικτύου των μουσείων μέσω της ενσωμάτωσης τους στην καλλιτεχνική κληρονομιά της πόλης, της υποστήριξης και τόνωσης του συντονισμού μεταξύ των ποικίλων μικρών μουσείων και ιδρυμάτων και της συνεργασίας δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Εκτός από την ίδρυση νέων μουσείων, προτείνεται και η επαναλειτουργία και ο εμπλουτισμός του Μουσείου Filangieri και του Μουσείου Μουσικής στο San Domenico Maggiore, η ανάκτηση των συλλογών στο συγκρότημα Girolamini και η ίδρυση του Μουσείου Ιατρικής στο συγκρότημα Incubabili. Όσον αφορά τις θεατρικές σκηνές υπάρχουν ήδη πολλά ιδιωτικά θέατρα, με καινοτόμες και πειραματικές ιδέες και το «Napoli Teatro Festival» που συνδυάζει την τοπική πολιτιστική πραγματικότητα με διεθνείς πρωτοπορίες. Στη μουσική σκηνή υπάρχει μακρά παράδοση των μουσικών ωδείων, το φημισμένο Teatro di San Carlo και πολλές ιδιωτικές μουσικές ενώσεις. Η περεταίρω ενίσχυση του τομέα του θεάτρου και της μουσικής είναι ζωτικής σημασίας για την διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής αστικής ασφάλειας στο Ιστορικό Κέντρο, προτείνεται η επανάχρηση ακινήτων που έχουν κατασχεθεί από την Camorra (Ιταλική μαφία) για την ενίσχυση τοπικών αστυνομικών φρουρών και κοινωνικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών, για την υλοποίηση νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και για την υλοποίηση ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών με σκοπό την ενίσχυση της γνώσης σε θέματα ασφάλειας. Για την πρόληψη εγκλημάτων προτείνεται ο έλεγχος των περιοχών με τη μεγαλύτερη εγκληματικότητα μέσω της αύξησης της αστυνόμευσης, της εντατικοποίησης των ελέγχων, της ενίσχυσης του δημόσιου φωτισμού και της εγκατάστασης καμερών σε στρατηγικά σημεία του Ιστορικού Κέντρου.

Ζ. Παραγωγή γνώσης και έρευνα

Όσον αφορά την παραγωγή γνώσης και έρευνας, οι σχολές και τα ερευνητικά τμήματα των πανεπιστημίων έχουν ενεργή συμμετοχή στη μελέτη για την ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης. Για την άμεση στήριξη των δράσεων του Σχεδίου Διαχείρισης προγραμματίζονται δραστηριότητες όπως ένα εγχειρίδιο για παρεμβάσεις στη δομημένη κληρονομιά του Ιστορικού Κέντρου και εκδηλώσεις ιδίως στις αυλές των πανεπιστημίων που βρίσκονται στο Ιστορικό Κέντρο, οι οποίες αναμένεται να αναδιαμορφωθούν και να ανοίξουν στην πόλη. (Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY, 2011)

2.5.4 Συμπεράσματα για το Μεγάλο Έργο «Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης, ανάδειξη της έκτασης UNESCO»

Το Μεγάλο Έργο για την ανάδειξη της έκτασης UNESCO είναι μια προσπάθεια για την ενίσχυση των υλικών και άυλων στοιχείων του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης αναγνωρίζοντας την πολύπλευρη φύση του και τις ποικίλες ανάγκες του. Στο Σχέδιο Διαχείρισης που εκπόνησε ο Δήμος Νάπολης εξετάζεται η σχέση του Ιστορικού Κέντρου με την έννοια του Ιστορικού Αστικού Τοπίου και αναλύονται οι ευκαιρίες ανάπτυξης και προστασίας της πόλης με βάση πολλές από τις αρχές του. Το Ιστορικό Κέντρο αντιμετωπίζεται ως μια δυναμική και εξελισσόμενη οντότητα που περιλαμβάνει όχι μόνο μεμονωμένα ιστορικά κτίρια και τοποθεσίες αλλά και το ευρύτερο αστικό τους πλαίσιο. Δίνεται έμφαση στην διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αναγνωρίζοντας ότι το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης ενσωματώνει στρώματα ιστορίας, πολιτισμού και μνήμης που συμβάλλουν στην ταυτότητα της πόλης, αλλά και στην βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Μέσω της καταγραφής των φυσικών στοιχείων, των πολιτιστικών πρακτικών, της άυλης κληρονομιάς και των ιστορικών αφηγήσεων, δημιουργείται μια βάση γνώσης για τη λήψη αποφάσεων. Αναλύονται οι φυσικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δυναμικές που διαμορφώνουν το Ιστορικό Κέντρο, αναγνωρίζεται η πολιτιστική κληρονομιά ως πολύτιμος πόρος για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και η σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας και της συμμετοχικότητας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Μέσω του διαχωρισμού του σχεδίου σε άξονες δράσης, προκύπτουν συγκεκριμένες στρατηγικές παρεμβάσεων. Εξετάζονται τομείς που αφορούν βελτιώσεις υποδομών, διατήρηση ιστορικών μνημείων, προώθηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων και δημιουργία ευκαιριών για οικονομική ανάπτυξη, αντιμετωπίζοντας ταυτόχρονα διαφορετικές κλίμακες σχεδιασμού, μεταβαίνοντας συνεχώς από το μεμονωμένο κτίσμα στο σύνολο και αντίστροφα. Μέσα από μια ιδιαίτερα αναλυτική διερεύνηση όλων των διαστάσεων μιας τόσο μεγάλης πρότασης παρέμβασης, το πρόγραμμα αποτελεί βάση αναφοράς για εργασίες ανάδειξης του Ιστορικού Κέντρου, διατηρώντας παράλληλα τον δυναμικό του χαρακτήρα και την ικανότητα του να προσαρμόζεται, να αναδιαμορφώνεται και να μεταβάλλεται ανταποκρινόμενο στις ευκαιρίες και τις εξελισσόμενες προκλήσεις της εποχής.

2.6 Ευρωπαϊκά προγράμματα για την προστασία του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης

Τα τελευταία χρόνια, η αξία και η σημασία των ιστορικών κέντρων των πόλεων σε όλο τον κόσμο αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο. Οι ιστορικές αυτές περιοχές όχι μόνο ενσωματώνουν την πολιτιστική κληρονομιά και το αρχιτεκτονικό μεγαλείο μιας περασμένης εποχής, αλλά διαθέτουν και τεράστιες δυνατότητες για οικονομική αναζωογόνηση και κοινοτική ανάπτυξη. Ως αποτέλεσμα, οι κυβερνήσεις και οι τοπικές αρχές έχουν εφαρμόσει προγράμματα για την ανάπλαση και την αποκατάσταση των ιστορικών κέντρων, με στόχο τη διατήρηση του μοναδικού χαρακτήρα τους, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη σημασία τους στον σύγχρονο κόσμο. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών, όπως έργα αποκατάστασης, επανάχρηση ιστορικών κτιρίων, αστικές αναπλάσεις και στρατηγικές συμμετοχής της κοινότητας. Αξιοποιώντας την αξία των ιστορικών κέντρων, τα προγράμματα αυτά επιδιώκουν τη δημιουργία ζωντανών, βιώσιμων και χωρίς αποκλεισμούς αστικών χώρων που συνδυάζουν αρμονικά το παρελθόν με το παρόν.

2.6.1 Πρόγραμμα URBAN I

Η δεκαετία του 1990 ήταν μια σημαντική περίοδος στην πρόσφατη αναπτυξιακή πορεία της Νάπολης καθώς σηματοδοτήθηκε από νέα πολιτική ηγεσία και μια αίσθηση αναγέννησης. Το 1993 εκλέχθηκε Δήμαρχος ο Antonio Bassolino, ο οποίος πίστεψε σε ένα νέο ξεκίνημα για την πόλη της Νάπολης, έθεσε ως προτεραιότητα την αντιμετώπιση των κοινωνικών ζητημάτων και οραματίστηκε μια νέα εποχή αστικών αναπλάσεων. (Mazzeo, 2009) Υπό αυτό το πλαίσιο, το 1994 η πόλη της Νάπολης εντάχθηκε για πρώτη φορά σε Ευρωπαϊκό πρόγραμμα με στόχο την προώθηση των κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων και την αστική της αναγέννηση, με το όνομα Urban I. Το πρόγραμμα αυτό, κάλυπτε συνολικά γειτονίες σε 118 ευρωπαϊκές πόλεις, απευθυνόταν σε πληθυσμό 3.2 εκατομμυρίων κατοίκων και αναπτύχθηκε σε δύο φάσεις, κατά τις περιόδους 1994-1999 και 2000-2006.

2.6.1.1 Ανάλυση περιοχής

Δύο περιοχές του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα Urban I, η συνοικία «Quartieri Spagnoli» και η συνοικία «Rione Sanità» (εικ.61). Η συνοικία «Quartieri Spagnoli» κτίστηκε γύρω στον 16^ο αιώνα με εντολή του αντιβασιλέως Pedro de Toledo, προκειμένου να εγκατασταθούν οι ισπανικές στρατιωτικές φρουρές ή ως προσωρινή κατοικία για τους στρατιώτες που περνούσαν από τη Νάπολη ενώ ταυτόχρονα προοριζόταν και για την στέγαση πολυάριθμων ντόπιων κατοίκων. Το δίκτυο των δρόμων είχε χαρακτηριστική διάταξη «σκακιάρας» η οποία διατηρείται μέχρι σήμερα αμετάβλητη ενώ στην περιοχή ζουν περίπου 14.000 κάτοικοι. (Wikipedia, Quartieri Spagnoli, 2023)

Η συνοικία «Rione Sanità» βρίσκεται βόρεια του πυρήνα του Ιστορικού Κέντρου. Χρονολογείται από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα, όταν ανοικοδομήθηκε ως περιοχή κατοίκησης για ευγενείς και πλούσιες οικογένειες της αριστοκρατίας της Νάπολης. Στις μέρες μας οι κάτοικοι της περιοχής ανέρχονται σε 25.000. (Wikipedia, Rione Sanità, 2023)

Και οι δύο περιοχές χαρακτηρίζονταν από υποβαθμισμένα κτίρια, υψηλή ανεργία, χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και παράνομη απασχόληση. Αυτή η αστική και κοινωνική παρακμή των περιοχών καθιστούσε αναγκαία την υλοποίηση ενός σχεδίου αστικής και περιβαλλοντικής αναδιοργάνωσης, συνοδευόμενου από μέτρα για την ενίσχυση των υπηρεσιών, την

προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων και την ένταξη περιθωριοποιημένων ομάδων του πληθυσμού στην κοινωνία. (URBACT, HerO, Local Action Plan, City of Naples, 2011)

Εικόνα 61: Ιστορικό Κέντρο Νάπολης-περιοχές Quartieri Spagnoli και Rione Sanità

2.6.1.2 Μέτρα στήριξης

Το πρόγραμμα εξέτασε τις αδυναμίες των δύο περιοχών και στόχευσε στην στήριξη των πυλώνων της οικονομίας, της κοινωνίας και των αναπλάσεων σε τμήματα των περιοχών-στόχων προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης και να αναδειχθεί ο πολιτιστικός τους πλούτος.

Οικονομία: Το μέτρο αυτό περιλάμβανε δράσεις για την υποστήριξη των υφιστάμενων επιχειρήσεων και των δύο περιοχών, μέσω παροχής τεχνικής βοήθειας για την αναβάθμιση τους, ενθάρρυνση της επιχειρηματικής βελτίωσης και υποστήριξη της δημιουργίας κοινοπραξιών και συνεταιρισμών. Έπειτα από αυτό το στάδιο, προβλεπόταν η ανάκτηση κάποιων υποβαθμισμένων δημόσιων χώρων και η επανάχρησή τους προς όφελος των τοπικών επιχειρήσεων. Η προσέγγιση αυτή αποσκοπούσε στην παροχή ενός πιο κατάλληλου περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις αυτές, προωθώντας την οικονομική ανάπτυξη και μειώνοντας τις επισφαλείς συνθήκες υπό τις οποίες λειτουργούσαν.

Κοινωνία: Το μέτρο αυτό περιλάμβανε παρεμβάσεις που αποσκοπούσαν στη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των νέων. Οι παρεμβάσεις αυτές επικεντρώθηκαν στην ασφάλεια, την πρόληψη της εγκληματικότητας, την παροχή πληροφοριών και τη διευκόλυνση της ένταξης των νέων στο εργατικό δυναμικό, εξασφαλίζοντας την ευημερία τους και δημιουργώντας ευκαιρίες για την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Αναπλάσεις-Αποκαταστάσεις: Το μέτρο αυτό περιλάμβανε τη συντήρηση και ανάπλαση πλατειών, την αναβάθμιση κεντρικών δρόμων για την βελτίωση της κινητικότητας στις περιοχές-στόχους μέσω της δημιουργίας χώρων στάθμευσης για τους κατοίκους και πεζοδρομίων, την ανανέωση του αστικού τους εξοπλισμού και την αύξηση των δημόσιων χώρων πρασίνου. Επίσης προβλεπόταν η αποκατάσταση και προσαρμογή ενός δημόσιου κτιρίου για την στέγαση μιας δομής και για την φιλοξενία δραστηριοτήτων που αφορούσαν κοινωνικές δράσεις και η αποκατάσταση και επανάχρηση ενός ιδιόκτητου κτιρίου ως πολιτιστικό κέντρο (εικ.62,63). (URBACT, HerO, Local Action Plan, City of Naples, 2011)

Οι οικονομικοί πόροι που διατέθηκαν για την υλοποίηση του προγράμματος ανήλθαν στα 22.838.000€ και κατανεμήθηκαν ως εξής: Κοινοτική συνεισφορά 46,20%, Ιταλικό δημόσιο 37,65% και Δημοτικό Συμβούλιο Νάπολης 16,15%. (URBACT, HerO, Local Action Plan, City of Naples, 2011), (Scaramella, 2023)

Εικόνα 62: Επεμβάσεις στην περιοχή Quartieri Spagnoli

Εικόνα 63: Επεμβάσεις στην περιοχή Rione Sanità

2.6.1.3 Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος

Το πρόγραμμα για το τμήμα της συνοικίας «Quartieri Spagnoli» αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 1994-1999, ενώ ακολούθησε το τμήμα της συνοικίας «Rione Sanità» την περίοδο 2000-2006. Όσον αφορά τον οικονομικό και κοινωνικό τομέα, το πρόγραμμα είχε θετικό αντίκτυπο στους μικρούς βιοτέχνες και τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, με περίπου 200 επιχειρήσεις να επωφελούνται από την υποστήριξη, η οποία περιλάμβανε έρευνες, αναλύσεις των παραγωγικών δυνατοτήτων και αντιμετώπιση της παράνομης εργασίας. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν δύο κέντρα ημέρας για την παροχή υπηρεσιών πρόληψης και υποστήριξης για κοινωνικά ευάλωτους νέους, από τα οποία ωφελήθηκαν περίπου 400 ανήλικοι και 120 οικογένειες. Επίσης πραγματοποιήθηκαν δράσεις για την ασφάλεια, την πρόληψη της εγκληματικότητας και την ένταξη των ανέργων στο εργατικό δυναμικό.

Οι παρεμβάσεις στη συνοικία «Quartieri Spagnoli» είχαν θετική επίδραση στο κοινωνικό κλίμα, προσελκύοντας τουρίστες και προωθώντας οικονομικές δραστηριότητες όπως το εμπόριο και η βιοτεχνία.

Όσον αφορά τον πολεοδομικό σχεδιασμό, τα έργα και οι πρωτοβουλίες αστικής ανανέωσης είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην κοινωνική συνοχή και την τοπική ανάπτυξη. Οι αναπλάσεις στις πλατείες επεκτάθηκαν και σε παρακείμενους δρόμους και δημιουργήθηκαν δίκτυα διαδρομών εντός και εκτός των περιοχών-στόχων. Η Πλατεία Montecalvario, που βρίσκεται στην περιοχή «Quartieri Spagnoli» η οποία χρησιμοποιούνταν ως χώρος στάθμευσης, αναδιαμορφώθηκε, χωρίστηκε σε δυο επίπεδα, πεζοδρομήθηκε και τοποθετήθηκε νέο πλακόστρωτο, αστικός εξοπλισμός (παγκάκια, κολωνάκια κτλ.) και φωτισμός (εικ.64). Στην περιοχή «Rione Sanità» εκπονήθηκε ένα σχέδιο που περιλάμβανε την βελτίωση της κυκλοφορίας στην Via dei Vergini και των γύρω δρόμων με την αύξηση του χώρου για τους πεζούς, την βελτίωση του δημόσιου φωτισμού, την ανακατασκευή των δρόμων, την προσθήκη αστικού εξοπλισμού, την εγκατάσταση κινητών κατασκευών-πωλητηρίων και τον φωτισμό μνημείων και του πάρκου Giardino di S. Gennaro (εικ.65).

Εικόνα 64: Πλατεία Montecalvario πριν και μετά την επέμβαση

Εικόνα 65: Via dei Vergini πριν και μετά την επέμβαση

Ωστόσο, παρατηρήθηκαν κάποιες αδυναμίες του προγράμματος όπως η μεγάλη γραφειοκρατία, οι χρονοβόρες διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η περιορισμένη διάρκεια της χρηματοδότησης που οδήγησε στην διακοπή των υπηρεσιών με τη λήξη της χρηματοδότησης με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της ανάπτυξης και της συνέχειας των βιώσιμων αποτελεσμάτων.

Συνολικά, το πρώτο αστικό πρόγραμμα στη Νάπολη αποτέλεσε θετική εμπειρία, προωθώντας την ενσωμάτωση και την ανταλλαγή εμπειριών με άλλες πόλεις. Η αποκατάσταση των εγκαταλελειμμένων κτιρίων, σε συνδυασμό με τη ανάπλαση των δρόμων και των πλατειών, έδωσε κίνητρα για μίμηση και προσέλκυσε νέες επενδύσεις, συμβάλλοντας στην αστική ανανέωση και στην δημιουργία θετικών κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων στην πόλη. (URBACT, HerO, Local Action Plan, City of Naples, 2011)

2.6.2 Πρόγραμμα URBACT

Το URBACT είναι ένα Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ξεκίνησε το 2002 με σκοπό την συνεργασία των πόλεων για την ανάπτυξη πρακτικών, καινοτόμων και βιώσιμων λύσεων στις συνεχείς κοινωνικές αλλαγές που αντιμετωπίζουν. Ενσωματώνοντας οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις, το URBACT βοηθά τις πόλεις να μοιραστούν επιτυχημένες πρακτικές και πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες μέσω της δημιουργίας Θεματικών Δικτύων και Ομάδων Εργασίας ενώ αποκτούν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν συλλογικά τις αστικές προκλήσεις και να διαμορφώσουν το μέλλον της αστικής ζωής με πιο βιώσιμο τρόπο.

Το πρόγραμμα χωρίζεται στις παρακάτω χρονικές περιόδους: Urbact I (2002-2006), Urbact II (2007-2013), Urbact III (2014-2020), Urbact IV (2021-2027), με την κάθε περίοδο να περιλαμβάνει ποικίλα Θεματικά Δίκτυα. Με ένα δίκτυο που περιλαμβάνει 300 πόλεις από 29 χώρες και εμπλέκει περίπου 5.000 ενεργούς συμμετέχοντες, το URBACT καλλιεργεί μια ζωντανή κοινότητα που δεσμεύεται να προωθήσει την αστική ανάπτυξη. Καθίσταται εφικτό χάρη στην υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). (URBACT, HerO "The road to success" Integrated Management of Historic Towns, 2011)

2.6.2.1 URBACT II (2007-2013)

Η πόλη της Νάπολης εντάχθηκε στο πρόγραμμα Urbact II με αντικείμενο την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας των ιστορικών αστικών τοπίων στην Ευρώπη και συμμετείχε σε τρία Θεματικά Δίκτυα του προγράμματος:

- A. Το «HerO-Heritage as Opportunity» που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2008-2011 με θέμα «Ανάπλαση της Piazza Mercato»
- B. Το «CTUR-Cruise Traffic and Urban Regeneration» που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2009-2011 με θέμα «Το παραλιακό μέτωπο του Ιστορικού Κέντρου και της λιμενικής ζώνης από την Piazza Municipio έως την Piazza Mercato: μια βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης των επιπτώσεων του τουρισμού κρουαζιέρας» και
- Γ. Το «USEAct-Urban Sustainable Environmental Actions» που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2013-2015 με θέμα «Στρατηγικές Ανάπτυξης για την “ενοποιημένη” πόλη-LAB Porta Medina-LAB Porta Capuana-LAB Porta del Mercato».

A. Θεματικό Δίκτυο HerO (2008-2011)

Το Δίκτυο HerO, στο οποίο συμμετείχε η Νάπολη μαζί με άλλες οκτώ ευρωπαϊκές πόλεις, επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων και καινοτόμων στρατηγικών διαχείρισης ιστορικών αστικών τοπίων με στόχο την επίτευξη μιας σωστής ισορροπίας μεταξύ της διατήρησης της δομημένης πολιτιστικής κληρονομιάς, της βιώσιμης ανάπτυξης, της ελκυστικότητας και της ζωτικότητας των σχετικών περιοχών, για την ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης τους. (Comune di Napoli, Le reti tematiche di URBACT II: HerO, 2023)

Ανάλυση περιοχής

Η περιοχή του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης που εστίασε το Θεματικό Δίκτυο HerO ήταν η Piazza Mercato που βρίσκεται στην λεγόμενη Città Bassa (Κάτω Πόλη), στο νοτιοανατολικό τμήμα του Ιστορικού Κέντρου σε στρατηγικό σημείο καθώς αποτελεί «πύλη» από το λιμάνι προς το Ιστορικό Κέντρο της πόλης (εικ.66).

Εικόνα 66: Città Bassa, Piazza Mercato και λιμάνι Νάπολης

Η Piazza Mercato κατά τον Μεσαίωνα ήταν αγορά και περιοχή δραστηριοποίησης μικρών βιοτεχνιών κλωστοϋφαντουργίας (εικ.67). Την περίοδο των Angevin εκτελούνταν οι θανατικές ποινές στην πλατεία, ενώ αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ιστορίας της Νάπολης καθώς εκεί γεννήθηκε η εξέγερση Masaniello το 1647 κατά της κυριαρχίας των Αψβούργων. (Visitnaples.eu, 2023) Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η πλατεία βομβαρδίστηκε σφοδρά και έπειτα παράκμασε, χρησιμοποιήθηκε ως χώρος στάθμευσης για κάποια περίοδο και μετά έμεινε κενή. Τα κτίρια στην περιοχή γύρω από την πλατεία χαρακτηρίζονται από υποβάθμιση και πολλά έχουν εγκαταλειφθεί, ενώ παρατηρείται έντονη οικονομική παρακμή στην ευρύτερη περιοχή, φαινόμενο στο οποίο συνέβαλε και το άνοιγμα νέων εμπορικών κέντρων στα προάστια της πόλης κατά τις δεκαετίες 1980-1990 (εικ.68). (URBACT, HerO, Local Action Plan, City of Naples, 2011)

Εικόνα 67: Η Piazza Mercato κατά τον Μεσαίωνα

Εικόνα 68: Piazza Mercato τον 21^ο αιώνα

Μέτρα στήριξης

Στα πλαίσια του προγράμματος προσδιορίστηκαν και αναλύθηκαν τα προβλήματα που παρουσιάζονταν στην περιοχή και προτάθηκε η χωρική, πολιτιστική και οικονομική αναζωογόνηση της περιοχής γύρω από την Piazza Mercato με γνώμονα την όσο το δυνατόν καλύτερη εκμετάλλευση της δυναμικής που παρέχει ο τουρισμός και ο πολιτισμός.

Η περιοχή χαρακτηριζόταν για πολλά χρόνια από υψηλό επίπεδο λιανικού και χονδρικού εμπορίου στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, κάτι που τις τελευταίες δεκαετίες είχε αποδυναμωθεί. Στόχος του προγράμματος ήταν η ενίσχυση του κλάδου αυτού, μέσω της τεχνικής υποστήριξης των υφιστάμενων βιοτεχνιών, την επαγγελματική κατάρτιση στους τομείς της κλωστοϋφαντουργίας, την ενθάρρυνση νέων βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, την διοργάνωση εκδηλώσεων και εκθέσεων για την προώθηση της τέχνης του χειροποίητου ενδύματος και την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Για την οικονομική αναζωογόνηση της περιοχής κρίθηκε απαραίτητη επίσης η ανάπλαση της Piazza Mercato μέσω της ανανέωσης του αστικού της εξοπλισμού, την δημιουργία υπόγειου

χώρου στάθμευσης, την αποκατάσταση του φωτισμού και την δημιουργία εμπορικού εκθεσιακού κέντρου στην Πλατεία για την επανένταξη της στο εμπορικό και παραγωγικό δίκτυο της κλωστοϋφαντουργίας.

Μια ακόμα δράση του δικτύου ήταν η συνεργασία με την εταιρία SIRENA στο «SIRENA Market Project» για την ανάλυση και καταγραφή των κτιρίων της περιοχής δυτικά της Piazza Mercato και την αποκατάσταση 65 περίπου ιδιωτικών κατοικιών με στόχο την χωρική αναζωογόνηση της περιοχής. Το «SIRENA Market Project» χωρίστηκε σε 2 φάσεις (I:2012-2015, II:2013-2016) και διατέθηκαν περίπου 10.350.000€ από Δημόσια Κεφάλαια. Επίσης προτάθηκε η ανακαίνιση του Palazzo Ottieri, ενός δεκαώροφου συγκροτήματος κατοικιών που βρίσκεται ανάμεσα στην Piazza Mercato και στο λιμάνι, για την δημιουργία νέων προσβάσεων από το λιμάνι στην Πλατεία. (URBACT, CTUR, Piano di Azione Locale, Città di Napoli, Autorità Portuale di Napoli, 2011)

B. Θεματικό Δίκτυο CTUR (2009-2011)

Στο Δίκτυο CTUR συμμετείχε η Λιμενική Αρχή της Νάπολης ως επικεφαλής εταίρος μαζί με άλλες 10 πόλεις χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός του Δικτύου για τη Νάπολη ήταν η βελτιστοποίηση του οικονομικού αντίκτυπου τόσο από την κίνηση κρουαζιέρας όσο και γενικότερα από τις δραστηριότητες του λιμανιού στην πόλη, με την πρόθεση να τονιστεί η θετική επίδραση του στη διαδικασία αστικής ανάπτυξης. Το έργο γεννήθηκε σε συνέχεια των δραστηριοτήτων της σύμπραξης SUDEST(2005-2007)⁷ η οποία ανέλυσε τις ευκαιρίες και πρόσφερε χρήσιμα εργαλεία για την βιώσιμη ανάπτυξη παράκτιων πόλεων. (URBACT, CTUR, Piano di Azione Locale, Città di Napoli, Autorità Portuale di Napoli, 2011)

Ανάλυση περιοχής

Η περιοχή του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης που εστίασε το Θεματικό Δίκτυο CTUR ήταν η συνοικία Borgo Orefici που βρίσκεται στην Città Bassa (Κάτω Πόλη) και εκτείνεται ανάμεσα στους δρόμους Corso Umberto και Via Marina (εικ.69). Η περιοχή χρησιμοποιούνταν για εμπορικές δραστηριότητες λόγω της γειννίας της με την θάλασσα. Από τον 14^ο αιώνα αναπτύσσονται σε αυτήν εργαστήρια χρυσοχοΐας ενώ από τον 17^ο αιώνα ο αντιβασιλέας Μαρκήσιος ντελ Κάπριο καθιέρωσε το Borgo Orefici ως αποκλειστική περιοχή άσκησης της τέχνης του αργυροχρυσόχου και χρυσοχόου. Οι πρώτοι χρυσοχόοι ήταν Γάλλοι αλλά σύντομα οι ντόπιοι τεχνίτες κατάφεραν να τους υποκαταστήσουν εντελώς, εκμεταλλευόμενοι την εφευρετικότητα, την φαντασία και το πείσμα που χαρακτήριζαν πάντα τους Ναπολιτάνους. (Consorzio Antico Borgo Orefici, 2023)

⁷ Ο Δήμος Νάπολης εντάχθηκε στο πρόγραμμα Urbact I (2002-2006) και πιο συγκεκριμένα ήταν επικεφαλής στη σύμπραξη SUDEST-Sustainable Development of Sea Towns η οποία εργάστηκε από το 2005 έως το 2007 με αντικείμενο τον εντοπισμό ορθών πρακτικών στον τομέα της αειφόρου ανάπτυξης των παραθαλάσσιων πόλεων. Στη σύμπραξη συμμετείχαν τρεις δήμοι της Ιταλίας, και δύο δήμοι από χώρες της Ε.Ε., μία λιμενική αρχή και τέσσερα πανεπιστημιακά ιδρύματα με στόχο να προσδιοριστούν οι βασικές οικονομικές δράσεις των λιμενικών περιοχών και να αναλυθεί ο φυσικός, οικονομικός, κοινωνικός, περιβαλλοντικός και πολιτιστικός αντίκτυπος στις περιοχές αυτές. Οι ομάδες εργασίας εξέτασαν τα εργαλεία που είχε υιοθετήσει κάθε πόλη για την προστασία και την παρακολούθηση της ανάπτυξης των λιμενικών περιοχών και επέλεξαν έργα για την αξιοποίηση και ανάπτυξη των λιμανιών και των περιοχών γύρω από αυτά με γνώμονα την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία. Η τελική έκθεση του σχεδίου συνιστά χρήσιμο εργαλείο για τις παραθαλάσσιες πόλεις που αναζητούν αποδοτικές λύσεις αειφόρου ανάπτυξης. (European Union, 2023)

Εικόνα 69: Περιοχή Borgo Orefici

Μετά του τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η περιοχή σταδιακά παράκμασε, ωστόσο υπήρξαν επιτυχημένες πρωτοβουλίες υπό την καθοδήγηση ορισμένων ιδιωτών, όπως η κοινοπραξία Borgo Orefici, με την υποστήριξη του Δήμου της Νάπολης, η οποία απέδειξε τις δυνατότητες αναζωογόνησης της περιοχής και δημιουργίας θετικών επιπτώσεων τόσο στον κοινωνικό όσο και στον οικονομικό τομέα. (URBACT, HerO, Local Action Plan, City of Naples, 2011)

Στο πλαίσιο του Προγράμματος, μελετήθηκε η σχέση της συνοικίας Borgo Orefici με το λιμάνι της Νάπολης (εικ.70), οι δυνατότητες σύνδεσης λιμανιού και πόλης και εκμετάλλευσης της τουριστικής κίνησης. Το λιμάνι της Νάπολης είναι ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Μεσογείου, καθώς βρίσκεται σε στρατηγική θέση μεταξύ Ευρώπης και Ασίας και χρησιμοποιείται ως περιοχή διαμετακόμισης εμπορευμάτων. Επιπλέον, παρουσιάζει συνεχή αύξηση στην κίνηση κρουαζιερόπλοιων, με πάνω από 1 εκατομμύριο επισκέπτες να διέρχονται κάθε χρόνο από το λιμάνι της Νάπολης. Η διασύνδεση της εμπορικής περιοχής του λιμανιού με άλλες κεντρικές δομές βρίσκεται σε καλό επίπεδο, ενώ η διασύνδεση της επιβατικής κίνησης με την πόλη της Νάπολης παρουσιάζει προβλήματα λόγω του μεγάλου αριθμού των επισκεπτών και απαιτεί μελέτη και διαχείριση.

Εικόνα 70: Άποψη του λιμανιού της Νάπολης

Μέτρα στήριξης

Το πρόγραμμα εστίασε στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης του λιμανιού με το Ιστορικό Κέντρο, στην αστική ανάπλαση και την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Borgo Orefici και στην υποστήριξη της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της. Ως προς τις αναπλάσεις, οι κύριες δράσεις του προγράμματος αφορούσαν την ανάπλαση της προκυμαίας του λιμανιού και της ευρύτερης περιοχής γύρω από αυτό, την ανάπλαση δρόμων και πλατειών στην περιοχή Borgo Orefici και την ανανέωση του αστικού εξοπλισμού των δημόσιων χώρων.

Για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς προτάθηκε η αποκατάσταση και επανάχρηση δημόσιων κτιρίων για πολιτιστική χρήση, η αποκατάσταση αρχαιολογικών στοιχείων εντός της περιοχής και η αποκατάσταση διαφόρων θρησκευτικών κτιρίων.

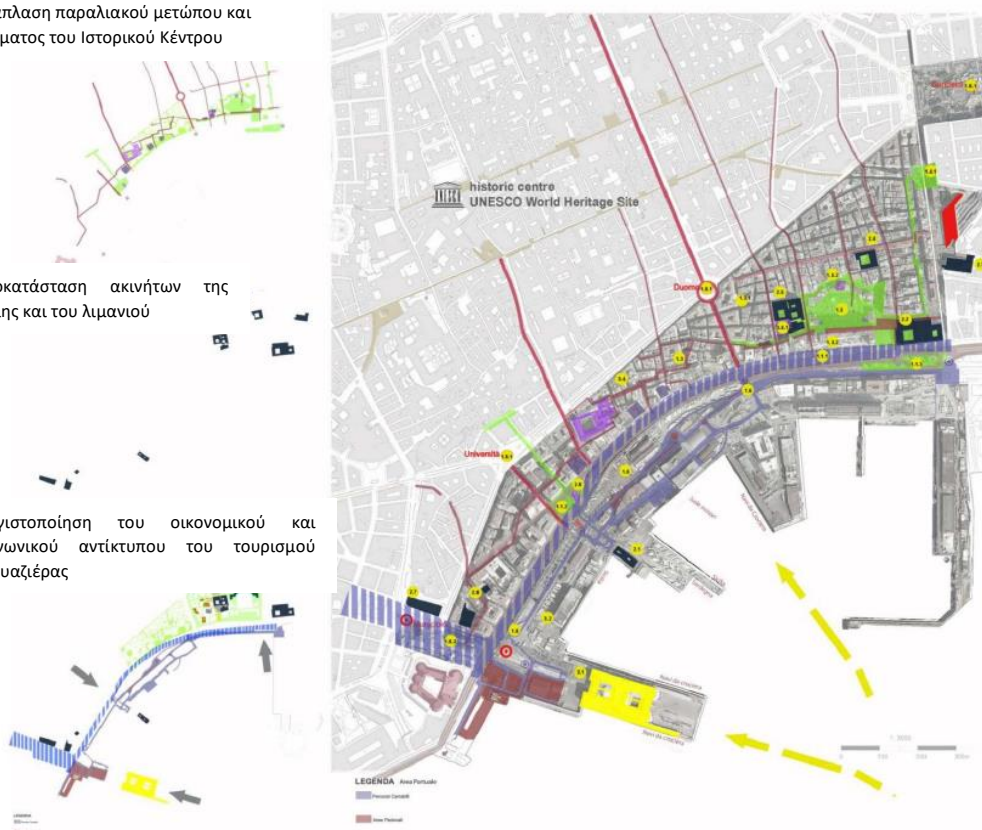
Για την μεγιστοποίηση του οικονομικού και κοινωνικού αντικτύπου του τουρισμού κρουαζιέρας προτάθηκε η ανάπτυξη εμπορικού κέντρου στην περιοχή του λιμανιού, η βελτίωση της σύνδεσης λιμανιού-πόλης μέσω δωρεάν υπηρεσίας μεταφοράς των επιβατών από τα κρουαζιερόπλοια, η δημιουργία σημείων πληροφόρησης και υποδοχής των επισκεπτών και η κατάλληλη κατάρτιση του τουριστικού προσωπικού. Η υποστήριξη της αργυροχρυσοχοΐας μέσω της ίδρυσης Μουσείου Χρυσοχόων, εκθεσιακού κέντρου και τη δημιουργία καλλιτεχνικών και πολιτιστικών διαδρομών κρίθηκε επίσης απαραίτητη καθώς αποτελεί παραδοσιακή οικονομική δραστηριότητα της περιοχής.

Στον τομέα των μεταφορών και της προσβασιμότητας, προτάθηκαν νέοι σταθμοί μετρό, πεζοδρομήσεις, δημιουργία ποδηλατοδρόμων κατά μήκος της ακτογραμμής, κατάλληλες κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και εφαρμογή βιώσιμης κινητικότητας για την μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της ηχορύπανσης, ενώ για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μελετήθηκε ένα σύστημα συλλογής απορριμμάτων και καλύτερη αστυνόμευση (εικ.71). (URBACT, CTUR, Piano di Azione Locale, Città di Napoli, Autorità Portuale di Napoli, 2011)

Ανάπλαση παραλιακού μετώπου και
τμήματος του Ιστορικού Κέντρου

Αποκατάσταση ακινήτων της
πόλης και του λιμανιού

Μεγιστοποίηση του οικονομικού και
κοινωνικού αντίκτυπου του τουρισμού
κρουαζιέρας

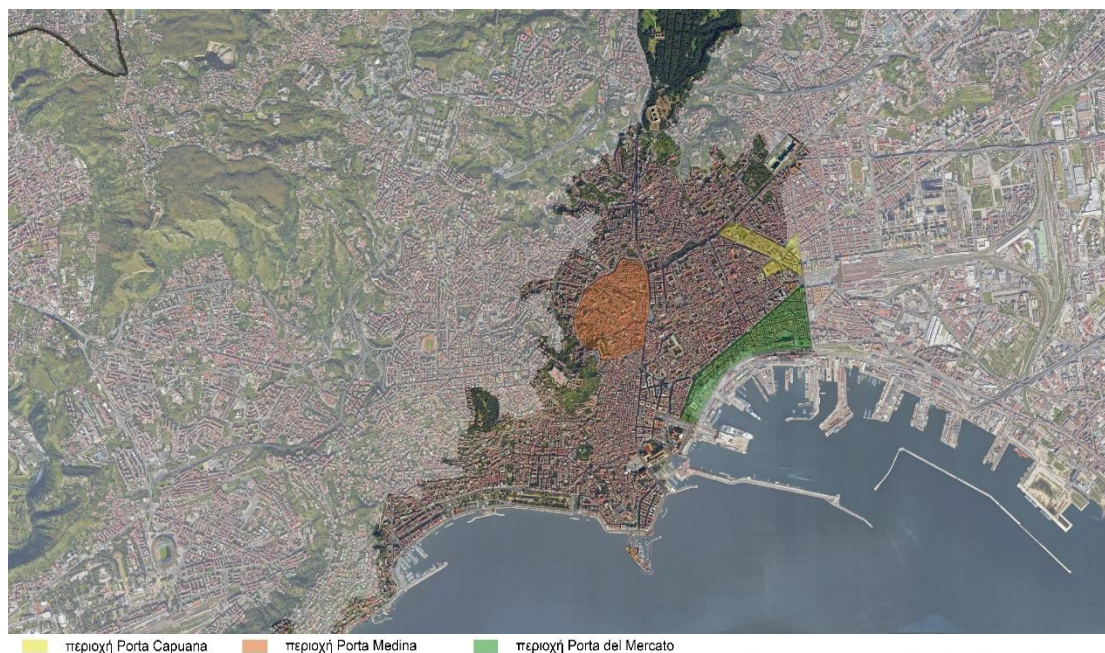
Εικόνα 71: Κύριες Δράσεις Θεματικών Δικτύων HerO και CTUR

Γ. Θεματικό Δίκτυο USEAct (2013-2015)

Στο Δίκτυο USEAct συμμετείχε η Νάπολη ως επικεφαλής εταίρος μαζί με 10 ακόμα ευρωπαϊκές πόλεις. Στόχος του Δικτύου ήταν η προώθηση της αστικής ανάπτυξης και η δημιουργία νέων ευκαιριών εγκατάστασης πολιτών και επιχειρήσεων σύμφωνα με ένα μοντέλο «μηδενικής ανάπτυξης» δηλαδή μέσω της επανάχρησης και επαναλειτουργίας εγκαταλελειμμένων κτισμάτων, υποδομών και αστικών περιοχών χωρίς περαιτέρω κατανάλωση γης και με τη χρήση νέων τεχνολογιών για την παράλληλη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας. Κάθε εταίρος θα δεσμευόταν να αναπτύξει ολοκληρωμένα σχέδια δράσης επικεντρωμένα στην μείωση της χρήσης γης επιτρέποντας παράλληλα τη βιώσιμη αστική αλλαγή μέσω της καλύτερης χρήσης των κεντρικών αστικών περιοχών. (URBACT, USEAct Network, Piano di Azione Locale, Strategie di sviluppo per la città "consolidata", 2015)

Ανάλυση περιοχής

Το Θεματικό Δίκτυο USEAct εστίασε σε τρεις διαφορετικές περιοχές του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης, στην περιοχή Porta Capuana, στην περιοχή Porta Medina και στην περιοχή Porta del Mercato (εικ.72). Πρόκειται για περιοχές που βρίσκονταν εκτός των παλαιότερων τειχών και χρησιμοποιούνταν αρχικά για βοηθητικές λειτουργίες, ενώ σταδιακά, ξεκινώντας από την εποχή των Ανδεγαβών, ενσωματώθηκαν κανονικά στην πόλη. Και οι τρεις περιοχές αποτελούν ιστορικές πύλες πρόσβασης στην πόλη, λειτουργούν ως σημαντικές συνδέσεις μεταξύ των παλαιών και των νεότερων τμημάτων της πόλης και χαρακτηρίζονται από την παρουσία σημαντικών αξιοθέατων που έχουν αντίκτυπο σε μητροπολιτικό επίπεδο και αξιόλογων κτιρίων και δομών που μπορούν να αξιοποιηθούν για την επίτευξη αστικής αναγέννησης. Η επιλογή των συγκεκριμένων αστικών τμημάτων παρέμβασης έγινε λόγω των παρόμοιων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν. Πολλά από τα μνημειακά συγκροτήματα εντός των περιοχών-στόχων χαρακτηρίζονται από υποβάθμιση ή εγκατάλειψη, ενώ σημαντικά αξιοθέατα βρίσκονται σε πυκνοκατοικημένα τμήματα του Ιστορικού Κέντρου που πλήττονται από συνθήκες κοινωνικο-οικονομικής δυσπραγίας.

Εικόνα 72: Περιοχές δράσης Θεματικού Δικτύου USEAct

Πιο συγκεκριμένα, η περιοχή Porta Capuana βρίσκεται στο ανατολικό μέρος του Ιστορικού Κέντρου και περιλαμβάνει την πύλη Porta Capuana, ερείπια των τειχών της Αραγωνίας και δύο μεγάλα πρώην μοναστηριακά συγκροτήματα (San Giovanni a Carbonara and Santa Caterina in Formiello). Η πύλη και τα αμυντικά τείχη ξεκίνησαν να χτίζονται το 1484 υπό την Αραγωνική κυριαρχία και η Porta Capuana αποτελούσε την πιο σημαντική πρόσβαση στην πόλη εκείνη της εποχής. Γύρω από τα ερείπια των τειχών της Αραγωνίας έχει αναπτυχθεί μια πυκνή και πολυπληθής γειτονιά που κατοικείται κυρίως από ντόπιο φτωχό πληθυσμό και από μετανάστες. Η περιοχή έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης λόγω της εγγύτητας της στο πιο παλιό κομμάτι του Ιστορικού Κέντρου, σε σημαντικούς πολιτιστικούς και τουριστικούς χώρους και σε δύο σταθμούς μετρό.

Η περιοχή Porta Medina βρίσκεται στο δυτικό κομμάτι του Ιστορικού Κέντρου και αναπτύσσεται γύρω από έναν πολυσύχναστο συγκοινωνιακό κόμβο που περιλαμβάνει σιδηροδρομικό σταθμό, σταθμό μετρό και τελεφερίκ. Παρά την καθημερινή εισροή επιβατών από τον συγκοινωνιακό κόμβο υπάρχει ανάγκη να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα που να αξιοποιεί αυτές τις ροές για τη συνολική αναζωογόνηση της περιοχής. Επίσης, η περιοχή έχει έντονο εμπορικό χαρακτήρα ωστόσο η γεωμορφολογία της, η οποία χαρακτηρίζεται από επικλινές έδαφος, ενθαρρύνει την ανάπτυξη εγκαταστάσεων στις πιο προσβάσιμες περιοχές, ενώ οι περιοχές με έντονο ανάγλυφο χαρακτηρίζονται από υποβάθμιση.

Η περιοχή Porta del Mercato, βρίσκεται στο νότιο μέρος του Ιστορικού Κέντρου ανάμεσα στην Piazza Municipio και στην Piazza Mercato και είχε απασχολήσει και τα Δίκτυα HerO και CTUR. Η περιοχή αποτελούσε παλαιότερα κόμβο για τεχνίτες και εμπόρους οι οποίοι είχαν αναπτύξει έντονη οικονομική δραστηριότητα κάτι που πλέον έχει αποδυναμωθεί και τίθεται κίνδυνος απώλειας της παραδοσιακής της ταυτότητας. (URBACT, USEAct Network, Piano di Azione Locale, Strategie di sviluppo per la città "consolidata", 2015)

Μέτρα στήριξης

Το πρόγραμμα είχε ως γενικό στόχο την ενεργοποίηση καινοτόμων λύσεων για την αναζωογόνηση των τριών περιοχών του Ιστορικού Κέντρου μέσω της δημιουργικότητας, της καινοτομίας, της επίτευξης καλύτερης ενεργειακής απόδοσης και της επανάχρησης εγκαταλελειμμένων κτιρίων. Ειδικότερα, το πρόγραμμα εστίαζε στην βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την αστική αναζωογόνηση, στην ανάπτυξη της δημόσιας/ιδιωτικής κτιριακής κληρονομιάς και των αστικών υποδομών και στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Για την βελτίωση του θεσμικού πλαισίου οι δράσεις περιλάμβαναν την εκπόνηση πολεοδομικού σχεδίου σχετικά με την επανάχρηση εγκαταλελειμμένων κτιρίων που υπάρχουν και στις τρεις περιοχές, την δημιουργία διαδραστικής ψηφιακής πλατφόρμας για την παρακολούθηση του τοπικού σχεδίου δράσης και επιστημονική υποστήριξη από το Πανεπιστήμιο της Νάπολης για την εφαρμογή του, νέες πολιτικές κοινωνικής στέγασης και μελέτες για την αποκατάσταση και επανάχρηση ιδιωτικών κτιρίων αποφεύγοντας τον εξευγενισμό.

Για την ανάπτυξη των αστικών υποδομών οι δράσεις περιλάμβαναν αναπλάσεις δρόμων και πλατειών και πεζοδρομήσεις ενώ σε ό,τι αφορούσε τα κτίσματα των περιοχών στόχων, οι δράσεις περιλάμβαναν αποκατάσταση διαφόρων μνημειακών συγκροτημάτων, εκκλησιών, μοναστηριών και ιδιωτικών κτιρίων.

Για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη έγιναν ποικίλες προτάσεις ανά περιοχή. Για την περιοχή της Porta Capuana οι δράσεις περιλάμβαναν την διοργάνωση διάφορων φεστιβάλ,

τη δημιουργία διαδρομών φαγητού και τέχνης, την δημιουργία σημείων πληροφόρησης για τους τουρίστες και κάποια πιλοτικά προγράμματα που αφορούσαν τον φωτισμό, την συλλογή απορριμμάτων και τη δημιουργία κοινωνικών πλυντηρίων. Για την περιοχή της Porta Medina οι τοπικές ομάδες δράσης πρότειναν την αποκατάσταση και μετατροπή συγκροτημάτων και κτιρίων εντός της σε πολυλειτουργικά κέντρα που θα φιλοξενούνται εκδηλώσεις, εκθέσεις, εργαστήρια, βιβλιοθήκες, αθλητικές δραστηριότητες και διάφορες άλλες χρήσεις απευθυνόμενες σε παιδιά, φοιτητές και ενήλικες, σε επιχειρηματίες και καλλιτέχνες. Επίσης στις δράσεις για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής Porta Medina περιλαμβάνεται η οργάνωση «πράσινων» εργαστηριακών δραστηριοτήτων σε υπαίθριες αίθουσες διδασκαλίας και η δημιουργία εκπαιδευτικών λαχανόκηπων για παιδιά και ενήλικες σε δημόσια πάρκα, διοργάνωση εκδηλώσεων για την προώθηση της κουλτούρας του βιώσιμου τρόπου ζωής, ενημέρωση για την οικολογία και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και σεμινάρια για τη βιωσιμότητα. Για την περιοχή Porta del Mercato οι δράσεις συμφωνούσαν με αυτές του Δικτύου CTUR και περιλάμβαναν την καθιέρωση περιοδικού παζαριού στην Piazza Mercato, την ίδρυση Μουσείου Χρυσοχοΐας, και την προώθηση των δραστηριοτήτων κλωστοϋφαντουργίας. (URBACT, USEAct Network, Piano di Azione Locale, Strategie di sviluppo per la città "consolidata", 2015)

2.6.2.2 URBACT III (2014-2020)

Μετά την επιτυχία των προγραμμάτων URBACT I και URBACT II, αναπτύχθηκε το URBACT III για να συνεχίσει να προωθεί την αειφόρο ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη στις ευρωπαϊκές πόλεις. Η Νάπολη συμμετείχε σε δύο Θεματικά Δίκτυα του προγράμματος:

- A. Το «2nd Chance-waking up the sleeping giants» που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2016-2018 με θέμα «Επανενεργοποίηση και επανάχρηση του συγκροτήματος SS Trinità delle Monache (πρώην Στρατιωτικό Νοσοκομείο)»
- B. Το «URBinclusion-combating poverty in deprived urban areas» που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2016-2019 με θέμα «Περιοχή Porta Capuana»

και ένα Δίκτυο Μεταφοράς:

- Γ. Το «Civic eState-Pooling Urban Commons» που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2018-2021 με θέμα «Μεταφορά καλής πρακτικής του Δικτύου Κοινών Αγαθών της Νάπολης»

A. Θεματικό Δίκτυο 2nd Chance (2016-2018)

Στο Δίκτυο 2nd Chance συμμετείχε η Νάπολη ως επικεφαλής εταίρος μαζί με 10 ακόμα πόλεις της Ευρώπης. Στόχος του προγράμματος ήταν η ενεργοποίηση μεγάλων κενών κτιρίων/συγκροτημάτων ή περιοχών με πολλά κενά κτίρια με τρόπο που να προωθείται η βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Αυτό περιλάμβανε την επανάχρηση αυτών των δομών, την αποκατάσταση τους και την μετατροπή τους σε χώρους για λειτουργίες και δραστηριότητες προς όφελος της γειτονιάς ή της πόλης. (URBACT, Revitalization of the sleeping giants, 2023)

Ανάλυση περιοχής

Το Θεματικό Δίκτυο 2nd Chance εστίασε στο μοναστήρι Santissima Trinità delle Monache (μετέπειτα Στρατιωτικό Νοσοκομείο) στο δυτικό κομμάτι του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης (εικ.73). Το μοναστήρι και η σχετική εκκλησία χτίστηκαν μεταξύ 1608 και 1621. Κατά τη διάρκεια της γαλλικής κατοχής, το 1807, το συγκρότημα μετατράπηκε σε

στρατιωτικό νοσοκομείο. Η χρήση αυτή διατηρήθηκε μέχρι το 1992, οπότε το κτιριακό συγκρότημα εγκαταλείφθηκε οριστικά. Έκτοτε το συγκρότημα ανήκει στον Δήμο Νάπολης.

Εικόνα 73: Περιοχή δράσης Θεματικού Δικτύου 2nd Chance

Το συγκρότημα αυτό αποτελεί ένα εξαιρετικά σύνθετο χώρο από πλευράς διαστάσεων, ιστορίας και αρχιτεκτονικής. Καλύπτει μια επιφάνεια 25.000 τ.μ., τα περισσότερα εκ των οποίων είναι χώροι πρασίνου και εσωτερικές αυλές. Οι γειτονιές της περιοχής παρουσιάζουν ένα ετερογενές σύνολο που χαρακτηρίζεται από ιστορικά κτίρια και πιο πρόσφατες κατασκευές, που σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν αλλοιώσει και καταστρέψει τις αρχικές κατασκευές. Τα περισσότερα κτίρια του συγκροτήματος είναι εγκαταλελειμμένα και ορισμένα βρίσκονται σε ακραίες συνθήκες υποβάθμισης. Από πολεοδομική άποψη, το συγκρότημα έχει στρατηγική θέση, σε σχέση με τις πιθανές κάθετες συνδέσεις μεταξύ της «κάτω» πόλης (συννοικία Montesanto και αρχαία πόλη) και της «άνω» πόλης (Corso Vittorio Emanuele, λόφος San Martino και Κάστρο Sant'Elmo). Επιπλέον, περιλαμβάνει έναν μεγάλο δημόσιο χώρο με πολλούς χώρους πρασίνου, που βρίσκεται στην καρδιά ενός πυκνού αστικού ιστού, με έλλειμα σε υπηρεσίες, υποδομές, πάρκα και άλλους δημόσιους χώρους (εικ.74). (URBACT, 2nd Chance, Waking up the sleeping giants, City of Naples, Integrated Action Plan, 2018)

Εικόνα 74: Συγκρότημα Santissima Trinità delle Monache

Μέτρα Στήριξης-Δράσεις

Το πρόγραμμα εστίασε στην ανάπτυξη ενός σημαντικού έργου από κοινωνική, αστική και αισθητική άποψη, με την παράλληλη υποστήριξη της διατήρησης και ανάδειξης των χώρων πρασίνου. Βασικός στόχος ήταν η αναζωογόνηση ολόκληρου του συγκροτήματος και η επίτευξη μιας αρμονικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο αστικό περιβάλλον και το γύρω φυσικό τοπίο.

Πιο συγκεκριμένα, προτάθηκε η ανάπλαση του φυσικού τοπίου στον λόφο San Martino, στους πρόποδες του οποίου βρίσκεται το συγκρότημα, η αποκατάσταση της περιπατητικής διαδρομής κατά μήκος του λόφου και η σύνδεση με τους πολλαπλούς χώρους πρασίνου/κήπους εντός του συγκροτήματος για την καλύτερη επικοινωνία της «άνω πόλης» με την «κάτω πόλη» και για την προσφορά πρασίνου στη γειτονιά που στερείται παντελώς ανοιχτών φυσικών δημόσιων χώρων. Επίσης κρίθηκε απαραίτητη η δημιουργία νέων εισόδων προς το συγκρότημα (αύξηση της προσβασιμότητας) και η ενθάρρυνση της κίνησης των πεζών από τις γύρω περιοχές στους διάφορους κλειστούς και ανοιχτούς χώρους του συγκροτήματος.

Όσον αφορά τα κτίρια, προτάθηκε η αποκατάσταση τους με γνώμονα την διατήρηση της ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας τους και μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών για την καλύτερη ενεργειακή απόδοση και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Πρωταρχικός στόχος ήταν να καταστεί το συγκρότημα ασφαλές, προσβάσιμο και λειτουργικό προκειμένου να μπορέσει να μετατραπεί σε ένα τόπο εφαρμογής ενός καινοτόμου μοντέλου ανοιχτής διαχείρισης στηριζόμενο στην εμπλοκή των πολιτών για την αυτό-διαχείριση του και αυτό-αποκατάσταση των εσωτερικών και εξωτερικών χώρων του.

Οι προτεινόμενες χρήσεις τόσο για τα διάφορα κτίρια του συγκροτήματος όσο και για τους εξωτερικούς του χώρους περιλάμβαναν χώρους για την διεξαγωγή εκδηλώσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εργαστηρίων, χώρους για την δημιουργική και καλλιτεχνική έκφραση των πολιτών, εστιατόριο, καφετέρια, προσωρινές κατοικίες για διαμονή χαμηλού κόστους, όλες βασιζόμενες σε κυκλικά μοντέλα διαχείρισης, χωρίς αποκλεισμούς, χρησιμοποιώντας υλικά και τεχνολογίες φιλικά προς το περιβάλλον και προσφέροντας

παράλληλα νέες ευκαιρίες απασχόλησης σε γειτονιές με υψηλά ποσοστά ανεργίας. (URBACT, 2nd Chance, Waking up the sleeping giants, City of Naples, Integrated Action Plan, 2018)

B. Θεματικό Δίκτυο URBinclusion (2016-2019)

Στο Δίκτυο URBinclusion συμμετείχε η Νάπολη μαζί με 8 ακόμα ευρωπαϊκές πόλεις με αντικείμενο την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές και την ενδυνάμωση της κοινότητας μέσω της καλλιτεχνικής, τουριστικής και πολιτιστικής προβολής της κάθε περιοχής-στόχου. Το Δίκτυο επικεντρώθηκε στην συνδημιουργία νέων λύσεων για την ενίσχυση των Τοπικών Σχεδίων Δράσης που είχαν ήδη εκπονηθεί σε καθεμία από τις πόλεις από τη συμμετοχή τους σε προηγούμενα Ευρωπαϊκά προγράμματα. (URBACT, Combating poverty in deprived urban areas, 2023), (Comune di Napoli, URBACT III-Progetto "URBinclusion-combating poverty in deprived urban areas", 2023)

Ανάλυση περιοχής

Το Θεματικό Δίκτυο URBinclusion εστίασε στην περιοχή της Porta Capuana για την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης ορισμένων σχεδιασμένων δράσεων του Τοπικού Σχεδίου Δράσης του Δικτύου USEAct που σχετίζονταν με τη μείωση της φτώχειας. Η περιοχή αυτή, η οποία αναλύθηκε στην ενότητα του Δικτύου USEAct, ανήκει στην τέταρτη διοικητική περιφέρεια της πόλης της Νάπολης και έχει την μεγαλύτερη πυκνότητα πληθυσμού στην πόλη με 32.926 κατοίκους ανά km² και συνολικά 46.755 κατοίκους εκ των οποίων το 8,5% είναι αλλοδαποί. Το ποσοστό ανεργίας στην περιοχή φτάνει το 22,9% ενώ το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου το 21,8%. (URBACT, URBinclusion, Combating poverty in deprived urban areas, Operational Implementation Framework, 2019)

Μέτρα Στήριξης-Δράσεις

Στα πλαίσια του έργου URBinclusion επιλέχθηκε η παρακολούθηση πέντε δράσεων του Δικτύου USEAct που ήδη υλοποιούνταν και η ανάλυση τους σύμφωνα με την αποτελεσματικότητα συμμετοχής των τοπικών φορέων, τον βαθμό υιοθέτησης μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης, την ικανότητα παρακολούθησης της προόδου των εργασιών και τον τρόπο εισαγωγής οικονομικών καινοτομιών.

Δράση 1: Ως προς την αποκατάσταση και ανάκτηση των ανοικτών δημόσιων χώρων της περιοχής εντοπίστηκαν δυσκολίες στην πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη των έργων, απουσία ενδοδιοικητικού συντονισμού ανάμεσα στις διάφορες εμπλεκόμενες τεχνικές υπηρεσίες και σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων. Προτάθηκε η βελτίωση της φυσικής επικοινωνίας μέσω αφισών και δημόσιων συγκεντρώσεων, η συνεργασία με μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή για την βελτίωση του συντονισμού και δράσεις για την ενθάρρυνση της φροντίδας του δημόσιου χώρου από τους ιδιωτικούς τοπικούς φορείς.

Δράση 2: Μια από τις δράσεις που υλοποιούνταν ήδη στην ευρύτερη περιοχή ήταν η λειτουργία δημόσιων χώρων υγιεινής στο κτίριο Real Albergo dei Poveri (Ξενοδοχείο των Φτωχών) για τους άστεγους. Στη δράση αυτή εντοπίστηκαν προβλήματα που αφορούσαν την ανησυχία των κατοίκων για τη μονιμότητα των αστεγων στη γειτονιά, την δυσκολία σύναψης δημόσιων συμβάσεων και πρόσληψης προσωπικού για τη διαχείριση της λειτουργίας τους και τη γενικότερη υπολειτουργία τους. Προτάθηκαν δημόσιες συνελεύσεις για την αποσαφήνιση του τρόπου λειτουργίας της καθημερινής υπηρεσίας, η ενεργοποίηση δικτύου εθελοντών και συλλόγων για την υποστήριξη του προσωπικού του Δήμου, η σύσταση της «Επιτροπής Albergo dei Poveri» για την γενικότερη υποστήριξη και την παρακολούθηση των

δραστηριοτήτων και η σύμπραξη δημοσίου-ιδιωτικού τομέα για την συνέχιση της χρηματοδότησης του έργου.

Δράση 3: Δίκτυο τοπικών φορέων «I LOVE PORTA CAPUANA». Το «I LOVE PORTA CAPUANA» είναι ένα αυτόνομο, ανεξάρτητο και αυτοχρηματοδοτούμενο έργο συμμετοχικής βιώσιμης αστικής ανάπλασης που ξεκίνησε στα πλαίσια του Δικτύου USEAct με στόχο την δημιουργία ενός δικτύου συνεργειών μεταξύ των κατοίκων, των επιχειρηματιών, των συλλόγων και των διάφορων άλλων ενδιαφερόμενων της περιοχής Porta Capuana για την ανάδειξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Τα προβλήματα που εντόπισε το Δίκτυο URBInclusion αφορούσαν την έλλειψη εμπιστοσύνης σε συλλογικά έργα και στην προθυμία της διοίκησης να ακούει τις κοινωνικές ανάγκες, την φτώχη αλληλεπίδραση με τις διάφορες διοικητικές υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την περιοχή και την έλλειψη οικονομικής στήριξης των ιδιωτικών τοπικών πρωτοβουλιών. Προτάθηκε η ενεργοποίηση μικρών αποτελεσματικών έργων μέσω της κοινής συμμετοχής της διοίκησης και των τοπικών φορέων, η δημιουργία μιας κοινής πλατφόρμας συζήτησης όπου οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούν να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με εκπροσώπους της διοίκησης της πόλης και η δημιουργία ενός μόνιμου γραφείου σχεδιασμού εντός του δήμου που θα εστιάζει στην βελτίωση της τοπικής ποιότητας ζωής. Απώτερος στόχος είναι να βελτιωθούν οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθιστώντας τις πιο αποτελεσματικές και χωρίς αποκλεισμούς, εμπλέκοντας τη συμβολή των τοπικών φορέων στη διαμόρφωση του μέλλοντος της περιοχής.

Δράση 4: Έργο Officine Gomitoli. Το Officine Gomitoli είναι ένα διαπολιτισμικό κέντρο που ξεκίνησε τις δραστηριότητες του το 2016 με σκοπό να προσφέρει ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών και πολιτιστικών ευκαιριών, έτσι ώστε να αποτελεί έναν προσιτό δημόσιο χώρο για την προσωπική έκφραση, την ενίσχυση των ταλέντων και των δεξιοτήτων σε διάφορους τομείς των νέων και των εφήβων που ζουν στην περιοχή. Κατά τη λειτουργία του παρατηρήθηκαν δυσκολίες στην επικοινωνία μεταξύ των διάφορων τοπικών φορέων, στην εμπλοκή του συνόλου της τοπικής κοινωνίας στην φροντίδα και εκπαίδευση των νέων και στην εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του έργου. Προτάθηκε η ισχυρότερη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και η βελτίωση των διάφορων δραστηριοτήτων του κέντρου μέσω της συνεργασίας με σχολεία και άλλους τοπικούς οικονομικούς και πολιτιστικούς φορείς.

Δράση 5: Η δράση «Επανασχεδιάζοντας τη γειτονιά σας» αποτελεί μια συμμετοχική διαδικασία ετερογενών φορέων σε διάφορα έργα και μεμονωμένες εκδηλώσεις για την πολυπολιτισμική αναγέννηση της περιοχής Porta Capuana. Τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν περιλάμβαναν τη δυσκολία δέσμευσης θεσμικών φορέων σε μακροπρόθεσμα έργα και σε καινοτόμες διαδικασίες, την έλλειψη στρατηγικού οράματος και τεχνογνωσίας και την δυσκολία εύρεσης επενδυτών. Το Δίκτυο πρότεινε την συμμετοχή των πανεπιστημίων προκειμένου να αυξηθεί η αξιοπιστία των μακροπρόθεσμων έργων στα μάτια των θεσμικών φορέων, την αύξηση της τεχνογνωσίας και την εφαρμογή ενός συστήματος για την προβολή των δυνατοτήτων καινοτομίας της διαδικασίας προκειμένου να προσελκύσει επενδυτές. (URBACT, URBInclusion, Combating poverty in deprived urban areas, Operational Implementation Framework, 2019)

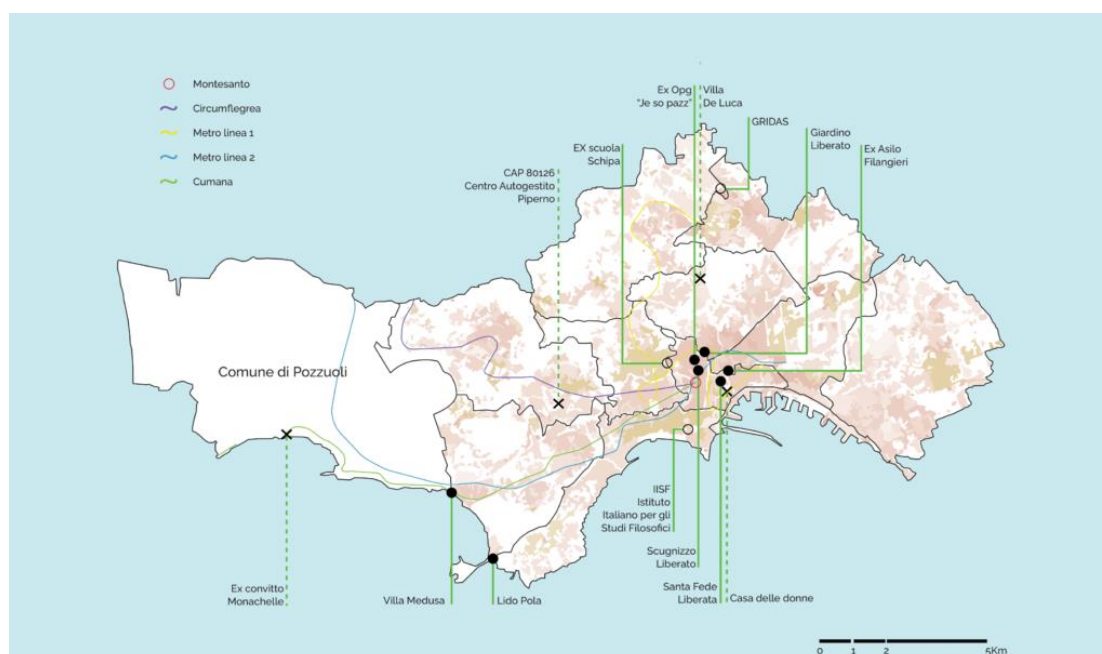
Γ. Δίκτυο Μεταφοράς Civic eState (2018-2021)

Στο Δίκτυο Civic eState συμμετείχε η Νάπολη ως επικεφαλής εταίρος μαζί με 6 ακόμα πόλεις της Ευρώπης με στόχο τη διάδοση της καλής αστικής πρακτικής «Commons» της Νάπολης στις υπόλοιπες πόλεις. Αυτό το καινοτόμο μοντέλο διακυβέρνησης, χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό προσαρμοστικότητας σε άλλα ευρωπαϊκά αστικά πλαίσια, καθώς βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε κοινές ηθικές, νομικές και κοινωνικές αξίες, ήδη διαδεδομένες σε άλλες χώρες, το οποίο προσαρμοζόμενο στα πλαίσια της κάθε πόλης και στις ανάγκες της, θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον συν-σχεδιασμό και τη συμπαραγωγή νομικών εργαλείων για την διαχείριση των «Αστικών Κοινών» με την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων της κάθε πόλης. (FILANGIERI, 2023), (Comune di Napoli, URBACT III- Progetto "Civic eState", 2023)

Δίκτυο «Αστικών Κοινών» (Urban Commons Network)

Τα αστικά κοινά αναφέρονται σε κοινά περιουσιακά στοιχεία, υπηρεσίες και υποδομές που θεωρείται ότι ανήκουν στην κοινότητα και όχι αποκλειστικά σε άτομα ή οργανισμούς. Η κοινότητα συμμετέχει στην διαχείριση, διατήρηση και φροντίδα αυτών των αγαθών διασφαλίζοντας ότι παραμένουν διαθέσιμα προς όφελος όλων.

Το 2011, ομάδες πολιτών της Νάπολης εντόπισαν διάφορα εγκαταλελειμμένα και/ή υποβαθμισμένα περιουσιακά στοιχεία στην μητροπολιτική περιοχή της Νάπολης και θέλησαν να τα αποκαταστήσουν και να τα επαναφέρουν σε δημόσια χρήση. Οργανώθηκαν σε κοινότητες προωθώντας την αυτό-συγκρότηση και την αυτό-οργάνωση για την αναγέννηση του αστικού περιβάλλοντος του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση της αστικής ανάπτυξης. Ο Δήμος της Νάπολης αναγνώρισε την αξία αυτών των πρωτοβουλιών και ίδρυσε ένα ειδικό Τμήμα Κοινών Αγαθών το 2015, καθιστώντας τη Νάπολη την πρώτη πόλη που προέβη σε κάτι τέτοιο. Μέχρι σήμερα έχουν αποκατασταθεί πάνω από 10 αστικοί χώροι στην ευρύτερη περιοχή της Νάπολης (εικ.75) προς συλλογική χρήση και περιλαμβάνουν πολιτιστικές, καλλιτεχνικές, αθλητικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές δραστηριότητες, βασισμένες στην ανταλλαγή χρόνου, γνώσης και εμπειρίας. Οι πόροι του Δικτύου προέρχονται από δωρεές, εθελοντικές συνεισφορές ή αυτοχρηματοδοτήσεις, ενώ ο Δήμος συνεισφέρει μόνο στα λειτουργικά έξοδα. (Rete dei Beni Comuni di Napoli, 2023), (URBACT, Civic eState Community management of common goods through Civic Uses, 2023)

Εικόνα 75: Χάρτης ακινήτων Δικτύου «Αστικών Κοινών»

Μέτρα Στήριξης-Δράσεις

Ο κύριος στόχος στο Σχέδιο Δράσης του Δικτύου Μεταφοράς Civic eState ήταν ο καθορισμός και η υλοποίηση ενός συνόλου ολοκληρωμένων δράσεων βασισμένων στην επικοινωνία, την θεσμική αναγνώριση και την ενδυνάμωση της κοινότητας για την εδραίωση της ναπολιτάνικης εμπειρίας στα κοινά αγαθά.

Πιο συγκεκριμένα, ο πρώτος στόχος που προσδιορίστηκε ήταν η βελτίωση της διάδοσης των «αστικών κοινών» της Νάπολης, όχι μόνο ως ένας τρόπος ενημέρωσης αλλά και για την διευκόλυνση της συμμετοχής και την ενεργή εμπλοκή και άλλων πολιτών στην αναπαραγωγή του δικτύου «αστικών κοινών». Προτάθηκε η δημιουργία διαδικτυακής πλατφόρμας για την παροχή πληροφοριών, για τον συντονισμό των διαφόρων πρωτοβουλιών και για την καταγραφή των νομικών και τεχνικών εργαλείων, η συγγραφή ενός απλοποιημένου κανονισμού για χρήση από μη ειδικούς και η αυτό-διήγηση της εμπειρίας από διάφορους εμπλεκόμενους στο δίκτυο.

Ο δεύτερος στόχος ήταν να αναγνωριστούν θεσμικά οι πρακτικές συν-σχεδιασμού, αυτό-κατασκευής και αυτό-ανάκτησης των αστικών κοινών, με στόχο την ενίσχυση της τοπικής ικανότητας (τόσο της διοικητικής όσο και των τοπικών κοινωνιών) στην εξεύρεση λύσεων στην φυσική υποβάθμιση των περιουσιακών στοιχείων που είναι συμβατά με τη συλλογική διαχείριση και τις αστικές χρήσεις που πειραματίζονται από τους απλούς πολίτες. Προτάθηκε η διερεύνηση νομικών καινοτομιών και εμπειριών αυτό-ανάκτησης στην Ιταλία για τη σύνταξη ενός συνόλου κατευθυντήριων γραμμών για την εισαγωγή της πρακτικής της αυτοβοήθειας αναγέννησης κοινών αγαθών στους κανονισμούς της πόλης της Νάπολης.

Ο τρίτος στόχος ήταν η ενδυνάμωση της κοινότητας μέσω κατάρτισης των ατόμων που διαχειρίζονταν τα κοινά αγαθά πάνω σε θέματα συγκέντρωσης κεφαλαίων για την υποστήριξη της ανάπτυξης και των δραστηριοτήτων των χώρων. Το πρόγραμμα ανάπτυξης ικανοτήτων περιλάμβανε εργαστήρια και διδασκαλία για τους εμπλεκόμενους και συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για τη συγκέντρωση κεφαλαίων των αστικών κοινών. (URBACT, Civic eState Community management of common goods through Civic Uses, 2023), (URBACT, URBACT III Transfer Network-Progetto Civic eState, Piano di Azione Locale per consolidare l'esperienza della rete dei Beni Comuni di Napoli, 2020)

2.6.3 Συμπεράσματα για τα Ευρωπαϊκά προγράμματα στη Νάπολη

Η Νάπολη, με την ένταξη της στα παραπάνω Ευρωπαϊκά προγράμματα συμμετείχε σε δράσεις αναζωογόνησης διαφόρων περιοχών του Ιστορικού της Κέντρου με θετικά αποτελέσματα. Το πρώτο πρόγραμμα που συμμετείχε με την ονομασία URBAN I είχε ως στόχο την στήριξη των τομέων της οικονομίας, της κοινωνίας και των αστικών αναπλάσεων και αποκαταστάσεων και επικεντρώθηκε σε δύο υποβαθμισμένες περιοχές του Ιστορικού Κέντρου. Το δεύτερο πρόγραμμα με την ονομασία URBACT II χωρίστηκε σε 3 θεματικά δίκτυα, που αφορούσαν την χωρική, πολιτιστική και οικονομική αναζωογόνηση τεσσάρων περιοχών και τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης λιμανιού και Ιστορικού Κέντρου. Τέλος, το τρίτο πρόγραμμα με την ονομασία URBACT III αφορούσε την αναζωογόνηση ενός συγκροτήματος στο κέντρο της πόλης και της γύρω περιοχής του, την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε μια συγκεκριμένη περιοχή του κέντρου και την ανάδειξη και διάδοση της καλής πρακτικής των «κοινών αγαθών». Η προσπάθεια αυτή της Νάπολης σηματοδότησε την έναρξη μιας σύνθετης διαδικασίας με στόχο τον συνολικό αστικό μετασχηματισμό, την προώθηση της βιωσιμότητας και την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αυτού του ιστορικά σημαντικού αστικού τοπίου.

2.7 Άλλες πρωτοβουλίες επέμβασης στο Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης

Αξίζει να αναφερθεί μια ακόμα πρωτοβουλία του Δήμου Νάπολης για την βελτίωση της εικόνας του ιστορικού της κέντρου μέσω της παροχής πόρων και κινήτρων σε πολίτες και επιχειρήσεις για την αποκατάσταση ιδιωτικών κτισμάτων, το έργο S.I.Re.NA.

2.7.1 Έργο S.I.Re.Na. (Società e la consortile mista per le Iniziative di Recupero di Napoli)

Το έργο S.I.Re.Na στη Νάπολη είναι μια συλλογική προσπάθεια μεταξύ του Δήμου της Νάπολης και της S.I.Re.Na Company, μιας μη κερδοσκοπικής εταιρίας με σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, που δημιουργήθηκε για την προώθηση, σύνταξη και υλοποίηση προγραμμάτων αστικής ανάπλασης, ερευνών και μελετών για την βελτίωση κυρίως του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης. Ξεκίνησε το 2002 με το πρόγραμμα S.I.Re.Na 1 και συνεχίστηκε με το S.I.Re.Na 2 το 2003 και το S.I.Re.Na 3 το 2008. Σχεδιάστηκε για να αναζωογονήσει το κέντρο της πόλης, εστιάζοντας στην αποκατάσταση των κτιρίων κατοικιών και ξεπερνώντας τις προκλήσεις από τις αντικρουόμενες προσεγγίσεις και την έλλειψη σημαντικών μέχρι τότε παρεμβάσεων στο Ιστορικό Κέντρο.

Το έργο χρηματοδότησε την ανακαίνιση και τη συντήρηση κοινόχρηστων τμημάτων των κτιρίων⁸ μέσω της εκταμίευσης μη επιστρεπτέων κονδυλίων από την Περιφέρεια της Καμπανίας και το Δημοτικό Συμβούλιο της Νάπολης που κάλυπταν το 37% του κόστους της παρέμβασης, ενώ επιπλέον 3% χορηγήθηκε για τη διατήρηση ενός «βιβλίου συντήρησης» με όλα τα στοιχεία του κτιρίου, τυπολογικά και κατασκευαστικά χαρακτηριστικά καθώς και ένα εικοσαετές πρόγραμμα συντήρησης. Κάθε κτίριο μπορούσε να λάβει έως 130.000-160.000 ευρώ. Η χρηματοδότηση κατανεμήθηκε στο Ιστορικό Κέντρο, στους ιστορικούς πυρήνες των περιφερειακών συνοικιών και στα προάστια. Το έργο πέτυχε αξιοσημείωτα αποτελέσματα, με πολυάριθμες αιτήσεις, ενώ η χρηματοδότηση που διατέθηκε από τον Δήμο και την Περιφέρεια ανήλθε συνολικά σε περίπου 84,3 εκατομμύρια ευρώ και τα κτίρια που αποκαταστάθηκαν μέσω των προγραμμάτων ήταν πάνω από 1200. (Comune di Napoli, programma di recupero delle parti comuni dei fabbricati, 2023)

Στο έργο συμμετείχαν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, και ιδιοκτήτες κτιρίων. Δόθηκε έμφαση στη συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των κατοίκων και διευκολύνοντας την επικοινωνία μεταξύ πολιτών, τεχνικών, επιχειρήσεων και θεσμικών οργάνων. Οι δραστηριότητές της εταιρίας περιλάμβαναν την προώθηση, τη διάδοση πληροφοριών, την απλούστευση των διαδικασιών, τη διαχείριση των αιτήσεων επιχορήγησης, την επίβλεψη των εργοταξίων για τη συμμόρφωση με την ασφάλεια και την υποστήριξη της ολοκλήρωσης των οικοδομικών έργων.

Η διαδικασία αποκατάστασης απέτρεψε την μετέγκατασταση των κατοίκων σε άλλες περιοχές, τον εξευγενισμό και διατήρησε την κοινωνική ποικιλομορφία. Επιπλέον, το πρόγραμμα είχε ως αποτέλεσμα τη διάδοση της κουλτούρας της διαφάνειας στις επιχειρήσεις μέσω μιας ειδικής "ανοικτής λίστας", στην οποία οι εργολάβοι έπρεπε να εγγραφούν για να εκτελέσουν τα έργα που χρηματοδοτούνταν από το Δημοτικό Συμβούλιο.

⁸ το έδαφος επί του οποίου βρίσκεται το κτίριο, τα θεμέλια, οι κύριοι τοίχοι, οι στέγες και οι ηλιακοί εξώστες, οι σκάλες, οι θύρες εισόδου, οι προθάλαμοι, οι θύρες, οι βεράντες, οι αυλές και γενικά όλα τα μέρη του κτιρίου που είναι αναγκαία για κοινή χρήση, οι χώροι για το οίκημα των θυρωρών και τα καταλύματα των θυρωρών, για το πλυντήριο, για την κεντρική θέρμανση, για τα στεγνωτήρια και για άλλες παρόμοιες υπηρεσίες κοινής χρήσης, τα έργα, οι εγκαταστάσεις, τα πάσης φύσεως αντικείμενα που εξυπηρετούν την κοινή χρήση και απόλαυση, όπως ανελκυστήρες, φρεάτια, δεξαμενές, υδραγωγεία, καθώς επίσης υπονόμους και αποχετευτικά κανάλια, εγκαταστάσεις ύδρευσης, φυσικού αερίου, ηλεκτρισμού, θέρμανσης και παρόμοιες εγκαταστάσεις, μέχρι το σημείο όπου οι εγκαταστάσεις διακλαδίζονται στους χώρους που ανήκουν αποκλειστικά στους μεμονωμένους ιδιοκτήτες. (Codice civile, 2023)

Επίσης η S.I.Re.Na. συνέβαλε στην αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα επιτεύγματα του έργου S.I.Re.Na. οδήγησαν σε πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα, προσελκύοντας ιδιωτικές επενδύσεις και εμπνέοντας παρόμοιες προσπάθειες σε άλλα ιστορικά κέντρα. (S.I.RE.NA, 2023)

Το πρόγραμμα παρόλο που προηγήθηκε της διατύπωσης της έννοιας του Ιστορικού Αστικού Τοπίου συμφωνούσε με τις αρχές του όσον αφορά την αναγνώριση της σημασίας της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, τον σεβασμό στις αξίες των κτιρίων, την έρευνα και τεκμηρίωση πριν από τις επεμβάσεις και την συμμετοχή των πολιτών στα στάδια υλοποίησης του προγράμματος.

Εικόνα 76: Τμήμα του Ιστορικού Κέντρου που επωφελήθηκε από το πρόγραμμα S.I.RE.NA

Εικόνα 77: Κτίρια που επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα S.I.RE.NA (πριν-μετά)

ΜΕΡΟΣ Γ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1 Η διαχρονική εξέλιξη των επεμβάσεων

Ιστορική θεωρείται μια πόλη η οποία κατέχει σημαντική ιστορική, πολιτιστική, αρχιτεκτονική ή καλλιτεχνική αξία λόγω των υλικών και άυλων στοιχείων που έχουν διατηρηθεί, προστατευθεί και μεταβιβαστεί από γενιά σε γενιά και διαμορφώνουν το σημερινό της αστικό τοπίο. Η προστασία των αξιών μιας ιστορικής πόλης και ενός ιστορικού συνόλου δεν ήταν πάντα αυτονόητη. Το αντικείμενο προστασίας ξεκίνησε από το μεμονωμένο κτίσμα και σταδιακά διευρύνθηκε στα ιστορικά σύνολα παράλληλα με τις θεωρίες επέμβασης σε αυτά. Ξεκινώντας από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι θεωρίες αφορούσαν κυρίως μεμονωμένα κτίσματα με τις κατευθύνσεις της αποκατάστασης να ποικίλουν για να φτάσουμε στην Χάρτα των Αθηνών το 1931 στην οποία καθορίστηκαν αρχές συντήρησης και αποκατάστασης με σεβασμό στην ιστορική και καλλιτεχνική αξία των μνημείων. Στην Διακήρυξη του Άμστερνταμ το 1975 αναφερόταν πως η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού μιας πόλης και διατυπώθηκε για πρώτη φορά η έννοια της ολοκληρωμένης διατήρησης. Έκτοτε τονίστηκε η σημασία της κοινωνικής και οικονομικής έρευνας εκτός από την αρχιτεκτονική για τις επεμβάσεις, η αναγνώριση της σημασίας της αστικής κληρονομιάς και η ανάγκη της διατήρησης του περιβάλλοντος, της αυθεντικότητας και της ακεραιότητας των ιστορικών πόλεων για να καταλήξουμε στην διατύπωση της έννοιας του Ιστορικού Αστικού Τοπίου το 2011 ως μια ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση στη συνολική διαχείριση και ανάπτυξη των ιστορικών πόλεων.

Στην παρούσα ερευνητική εργασία μελετήθηκε η περίπτωση της Νάπολης ως προς τις διαχρονικές επιλογές της στην προστασία και ανάδειξη του Ιστορικού της Κέντρου. Αρχικά ερευνήθηκαν τα πολεοδομικά σχέδια που έχουν εκπονηθεί για τη Νάπολη, αναζητώντας ειδικότερα τις προτάσεις για το Ιστορικό της Κέντρο. Ο εντοπισμός και η αναγνώριση των προβλημάτων που αντιμετώπιζε η πόλη είχε γίνει από το πρώτο Ρυθμιστικό Σχέδιο του 1939 με τα κυριότερα να είναι η πολύ πυκνή κατοίκηση, η απουσία χώρων πρασίνου, οι ελλείψεις συνθήκες υγιεινής, τα κυκλοφοριακά προβλήματα και το ζήτημα της ανάδειξης του μνημειακού της πλούτου. Στο Σχέδιο αυτό προτεινόταν η κτιριακή «αραίωση» του κέντρου της πόλης και η αποκέντρωση μέσω της οικιστικής ανάπτυξης στα προάστια της. Ακολούθησε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1972 που στόχο είχε την αντιμετώπιση των αστικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων, την προώθηση της ανάπτυξης της και τη συντηρητική αποκατάσταση των κτισμάτων του κέντρου. Το 1998 εκπονήθηκε ένα Σχέδιο Ζωνών Προστασίας το οποίο ασχολήθηκε με τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου και την διαφύλαξη των χώρων πρασίνου και προτάθηκε η διεύρυνση των προστατευόμενων περιοχών για να συμπεριλάβουν τους ιστορικούς πυρήνες της περιφέρειας που υπήρχαν πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το τελευταίο Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης της Νάπολης δημοσιεύτηκε το 2004, το οποίο εστίαζε ακόμη περισσότερο στη βιώσιμη ανάπτυξη της Νάπολης μέσω της διατήρησης της πολιτιστικής της κληρονομιάς και παράλληλα της οικονομικής της ανάπτυξης.

Το 1995, το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης αναγνωρίστηκε από την UNESCO ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την εξαιρετική πολιτιστική και ιστορική του σημασία καθώς και για τη μοναδική συνεισφορά του στην καλλιτεχνική και αρχιτεκτονική κληρονομιά του κόσμου. Καθορίστηκαν τα όρια προστασίας και μια ουδέτερη ζώνη γύρω από αυτά. Για την ανάδειξη της έκτασης αυτής ο Δήμος Νάπολης προχώρησε το 2012 στην εκπόνηση του «Μεγάλου Έργου», ενός ολοκληρωμένου προγράμματος αστικής ανάπλασης, το οποίο περιλάμβανε επεμβάσεις με σεβασμό τόσο στα υλικά όσο και στα άυλα στοιχεία

του ιστορικού του κέντρου, η εξασφάλιση των οποίων προβλεπόταν μέσω συνεργασιών και συμφωνιών με ενδιαφερόμενους φορείς. Το πρόγραμμα όριζε το Ιστορικό Κέντρο της Νάπολης ως εμβληματική περίπτωση προσέγγισης του Ιστορικού Αστικού Τοπίου, το οποίο είχε εισαχθεί ως έννοια μόλις ένα χρόνο πριν, λόγω της σύγχρονης μοναδικής του μορφής, της σχέσης του με το τοπίο και της ποικιλόμορφης πολιτιστικής κληρονομιάς από τις διαφορετικές επιρροές λαών και πολιτισμών. Το σχέδιο διαχείρισης που εκπονήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος στηριζόταν σε τέσσερις άξονες δράσης και πρότεινε στοχευμένες λύσεις και στρατηγικές βασισμένες σε πολλές από τις αρχές του Ιστορικού Αστικού Τοπίου, με σκοπό την προστασία και την ανάδειξη του Ιστορικού Κέντρου.

Η Νάπολη από τη δεκαετία του 1990 συμμετείχε επίσης σε διάφορα Ευρωπαϊκά προγράμματα για την αναζωογόνηση του Ιστορικού της Κέντρου. Το πρώτο πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχε ήταν το URBAN I (1994-2006) το οποίο εστίαζε σε δύο περιοχές του κέντρου με αστική και κοινωνική παρακμή προτείνοντας μέτρα στήριξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και των αστικών αναπλάσεων, πρόγραμμα το οποίο αποτέλεσε γενικά μια θετική εμπειρία. Ακολούθησε η συμμετοχή στο πρόγραμμα URBACT II (2007-2013) με αντικείμενο την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας των Ιστορικών Αστικών Τοπίων στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα η Νάπολη συμμετείχε στο Θεματικό Δίκτυο HerO του URBACT II με θέμα την ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών διαχείρισης αστικών τοπίων όπου εστίαζε στην περιοχή Piazza Mercato με στόχο την χωρική, πολιτιστική και οικονομική αναζωογόνηση της, την ενίσχυση του κλάδου της κλωστοϋφαντουργίας που αποτελούσε παραδοσιακή οικονομική δραστηριότητα της περιοχής, την ανάπτυξη της ίδιας της Πλατείας και την οικονομική στήριξη για την αποκατάσταση μέρους των κατοικιών της περιοχής.

Ακολούθησε η συμμετοχή στο Θεματικό Δίκτυο CTUR που είχε ως στόχο την βελτιστοποίηση του οικονομικού αντικτύπου από τις δραστηριότητες του λιμανιού και εστίαζε στην περιοχή Borgo Orefici που βρίσκεται ανάμεσα στον πυρήνα του Ιστορικού Κέντρου και στο λιμάνι. Πρότεινε την αστική ανάπτυξη της περιοχής, την ενίσχυση της οικονομίας και της κοινωνίας, την υποστήριξη της αργυροχρυσοχοΐας που αναπτύσσεται στην περιοχή και έργα για την αύξηση της προσβασιμότητας στο κέντρο. Τρίτο και τελευταίο Θεματικό Δίκτυο του URBACT II ήταν το USEAct το οποίο εστίαζε στην επανάχρηση εγκαταλελειμμένων ή υποβαθμισμένων κτισμάτων, υποδομών και περιοχών σε τρεις διαφορετικές περιοχές του Ιστορικού Κέντρου υποστηρίζοντας ένα μοντέλο «μηδενικής ανάπτυξης» δηλαδή με μη περαιτέρω χρήση γης όπου πρότεινε την αναζωογόνηση μέσω της καινοτομίας, της δημιουργικότητας και της επανάχρησης. Ακολούθησε η συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα URBACT III (2014-2020) και στα Θεματικά Δίκτυα 2nd Chance, URBinclusion και Civic eState. Το Δίκτυο 2nd Chance αφορούσε την ενεργοποίηση ενός εγκαταλελειμμένου συγκροτήματος μεγάλης κλίμακας στο δυτικό κομμάτι του Ιστορικού Κέντρου λαμβάνοντας όμως υπόψη και την γύρω περιοχή, τις συνδέσεις με αυτή και την επίτευξη της αρμονικής αλληλεπίδρασης του αστικού περιβάλλοντος με το γύρω φυσικό τοπίο. Το Δίκτυο URBinclusion είχε ως στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην περιοχή Porta Capuana και ήρθε σε συνέχεια του Δικτύου USEAct για την παρακολούθηση των δράσεων του ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Τέλος το Δίκτυο Civic eState είχε ως στόχο την διάδοση της καλής πρακτικής των «Αστικών Κοινών» και σε άλλες πόλεις, μιας πρακτικής που ξεκίνησε από πολίτες της Νάπολης για την αυτοδιαχείριση εγκαταλελειμμένων κτισμάτων προς όφελος της κοινότητας και στην συνέχεια αναγνωρίστηκε από τον Δήμο Νάπολης.

3.2 Η επίδραση των επεμβάσεων στην ολοκληρωμένη διατήρηση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης

Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα για την ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης απέδωσαν θετικά αποτελέσματα σε πολλές βασικές πτυχές του. Διευκόλυναν τις επενδύσεις στην αποκατάσταση και τη διατήρηση της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Νάπολης αναζωογονώντας το αρχιτεκτονικό μεγαλείο της πόλης. Η εισροή κονδυλίων από ευρωπαϊκές πηγές επέτρεψε την εφαρμογή βιώσιμων και καινοτόμων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού, προωθώντας ένα πιο φιλικό προς το περιβάλλον και βιώσιμο αστικό τοπίο και τόνωσαν τον τουρισμό, δημιουργώντας οικονομικές ευκαιρίες για τις τοπικές επιχειρήσεις και τους κατοίκους. Επίσης προώθησαν την εμπλοκή της κοινότητας, δίνοντας στους κατοίκους τη δυνατότητα να αναλάβουν ενεργό ρόλο στα κοινά και παρείχαν εμπειρογνομosύνη και δυνατότητες συνεργασίας για την αντιμετώπιση διαφόρων πτυχών της αστικής ανάπτυξης της Νάπολης. Γενικότερα, συνέβαλαν στην αναζωογόνηση του αρχιτεκτονικού μεγαλείου της πόλης, στην βελτίωση της κινητικότητας και της συνδεσιμότητας εντός και εκτός πόλης και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών της.

Τα Ευρωπαϊκά αυτά προγράμματα ευθυγραμμίστηκαν και με τις αρχές του Ιστορικού Αστικού Τοπίου με πολλούς τρόπους. Επένδυσαν στην έρευνα και τη χαρτογράφηση των φυσικών, πολιτιστικών και ανθρώπινων πόρων της πόλης για την καλύτερη κατανόηση της κληρονομιάς του ιστορικού της κέντρου, εξασφαλίζοντας τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων κατά τη διάρκεια των αναπλάσεων. Έδωσαν προτεραιότητα στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Νάπολης αναγνωρίζοντας την ιστορική και πολιτιστική της αξία, αξιολόγησαν την ευαισθησία αυτών των αξιών σε κοινωνικό-οικονομικές πιέσεις και τις ενσωμάτωσαν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αστικής ανάπτυξης. Επίσης, ενθάρρυναν τη συμμετοχή κατοίκων, επιχειρήσεων, ιδρυμάτων και οποιωνδήποτε άλλων ενδιαφερόμενων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και προώθησαν τη δημιουργία κατάλληλων εταιρικών σχέσεων και τοπικών πλαισίων διαχείρισης για κάθε προσδιορισμένο έργο διατήρησης και ανάπτυξης.

Συνολικά, τα προγράμματα ήταν αποτελεσματικά εξισορροπώντας την πολιτιστική διατήρηση με την οικονομική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό, τη συμμετοχή της κοινότητας και τον βιώσιμο αστικό σχεδιασμό, ώστε να εξασφαλιστεί η διαρκής ζωτικότητα αυτής της εμβληματικής ιταλικής πόλης με σεβασμό στις αξίες και τον χαρακτήρα της πόλης. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι παρά τις σημαντικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης, αρκετές προκλήσεις και περιορισμοί εμπόδισαν την ολοκληρωμένη υλοποίηση των στόχων τους. Πολλές προγραμματισμένες δράσεις έμειναν απραγματοποίητες, ανολοκλήρωτες ή εκτελέστηκαν αποσπασματικά. Ως συνέπεια αυτής της άνισης υλοποίησης, οι προτεινόμενες λύσεις έτειναν συχνά να αντιμετωπίζουν μεμονωμένα συγκεκριμένα ζητήματα, αποτυγχάνοντας να επιφέρουν μια ουσιαστική, συνεκτική μεταμόρφωση της συνολικής εμφάνισης της πόλης και του Ιστορικού Κέντρου ως ενιαίας οντότητας. Αυτή η αποσπασματική προσέγγιση όχι μόνο περιόρισε τον αντίκτυπο των πρωτοβουλιών αλλά και εμπόδισε την αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού που θα μπορούσε να είχε επιτευχθεί μέσω μιας πιο ολιστικής και ολοκληρωμένης στρατηγικής.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα αλλά και διαχρονικά η πόλη της Νάπολης είναι πολλές και πολυδιάστατες και απαιτείται μια πολύπλευρη προσέγγιση για την αντιμετώπιση τους. Αφορούν την αστική παρακμή και τις ανεπαρκείς υποδομές σε πολλές περιοχές του Ιστορικού Κέντρου, την κοινωνική ανισότητα και την δυσκολία πρόσβασης σε εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη και ευκαιρίες απασχόλησης για πολλές κοινωνικές ομάδες, την

παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς, την επίμονη κυκλοφοριακή συμφόρηση, την ανεπάρκεια στα δημόσια δίκτυα μεταφορών, περιβαλλοντικές προκλήσεις και η πρόκληση της διατήρησης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέσα σε όλα αυτά δε μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός ότι η Νάπολη είναι μια εξαιρετικά πυκνοκατοικημένη πόλη μεγάλης έκτασης χαρακτηριστικό το οποίο συνιστά από μόνο του μια πρόκληση για την ανάπτυξη της. Η Νάπολη έχει εντοπίσει τις αδυναμίες της, έχει κατανοήσει τη σημασία της διατήρησης της πολιτιστικής της κληρονομιάς και έχει δείξει μέσω της συμμετοχής της στα Ευρωπαϊκά προγράμματα ότι αντιλαμβάνεται τη σημασία υπερνίκησης των προκλήσεων για την βιωσιμότητα της πόλης.

Για να υπερνικηθούν αυτές οι προκλήσεις χρειάζεται όραμα και θέληση τόσο από την ηγεσία όσο και από τους πολίτες. Οι Ναπολιτάνοι εκφράζουν μια βαθιά αίσθηση αλληλεγγύης και κοινοτικού πνεύματος, χαρακτηριστικά που μπορούν να χρησιμεύσουν ως καταλύτες για την επίτευξη εποικοδομητικών μετασχηματισμών. Επίσης οι πολιτικές προτεραιότητες μπορούν να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα και τη συνέχεια των πρωτοβουλιών αστικής ανάπτυξης και γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό να είναι προσανατολισμένες προς τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα ώστε να διασφαλιστεί η ανάπτυξη της Νάπολης ως ζωντανής και ανθεκτικής πόλης. Με την πολιτική βούληση μπορούν επίσης να γίνουν αποτελεσματικότερες προσπάθειες για εξασφάλιση συνεχών οικονομικών πόρων που αυξάνουν την ικανότητά της πόλης να αναλαμβάνει έργα ανάπλασης μεγάλης κλίμακας ή να επενδύει σε ολοκληρωμένα προγράμματα κοινωνικής ένταξης. Η συνεχής δέσμευση της διοίκησης και οι καινοτόμες προσεγγίσεις μπορούν να οδηγήσουν σε θετικές αλλαγές στο ιστορικό αστικό τοπίο και τον κοινωνικό ιστό της πόλης.

Τα επόμενα χρόνια η Νάπολη θα συνεχίσει να εξελίσσεται ως μια δυναμική, πολιτιστικά πλούσια και βιώσιμη πόλη. Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα έθεσαν αναμφισβήτητα τα θεμέλια για μελλοντικές προσπάθειες, προσφέροντας πολύτιμα διδάγματα και γνώσεις που θα καθοδηγήσουν πιο συντονισμένες και αποτελεσματικές προσπάθειες για την ολοκληρωμένη ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Νάπολης. Το ταξίδι της προς την αστική ανανέωση και την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς θα ωφελήσει τους σημερινούς κατοίκους της και θα εξασφαλίσει μια ζωντανή κληρονομιά για τις επόμενες γενιές, κάτι για το οποίο η Νάπολη αξίζει να αγωνισθεί και να πετύχει.

Βιβλιογραφία

- Dipartimento Pianificazione Urbanistica. (1972). *Piano Regolatore Generale 1972, Norme di attuazione*. Napoli: Comune di Napoli.
- Benevolo, L. (1982). *da "edilizia popolare" n.166-1982*. Naples: Dipartimento pianificazione urbanistica, Comune di Napoli.
- Canino, M., Cenzato, G., Chiaromonte, F., De Francesco, D., Gianturco, V., Giordani, F., . . . Vanzi, I. (1939). *PIANO REGOLATORE GENERALE 1939*. Napoli: Comune di Napoli, Πρόσβαση 03/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14374>
- Codice civile. (2023). *Leggi-Art.1117 Parti comuni dell'edificio*. Napoli. Πρόσβαση 05/2023. Ανάκτηση από <http://www.sirena.na.it/info.asp#>
- Comune di Napoli. (2011). *Il piano di gestione del sito UNESCO "Centro storico di Napoli", Allegato A*. Napoli.
- Comune di Napoli. (2016). *PIANO DI RECUPERO DELLE PERIFERIE 1980*. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/30237>
- Comune di Napoli. (2023). *IL GRANDE PROGETTO UNESCO*. Πρόσβαση 05/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/26910>
- Comune di Napoli. (2023). *Le reti tematiche di URBACT II: HerO*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14038>
- Comune di Napoli. (2023). *Osservatorio permanente per il Centro Storico di Napoli - Sito UNESCO*. Πρόσβαση 05/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/24103>
- Comune di Napoli. (2023). *PIANO REGOLATORE GENERALE 1939*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14374>
- Comune di Napoli. (2023). *programma di recupero delle parti comuni dei fabbricati*. Πρόσβαση 05/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/2434>
- Comune di Napoli. (2023). *URBACT III- Progetto "Civic eState"*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/civicestate>
- Comune di Napoli. (2023). *URBACT III-Progetto "URBinclusion-combating poverty in deprived urban areas"*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/urbinclusion>
- Comune di Napoli. (2023). *VARIANTE DI SALVAGUARDIA*. Πρόσβαση 04/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1100>
- Comune di Napoli. (2023). *Zonizzazione Acustica*. Πρόσβαση 04/2023. Ανάκτηση από <https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1052>

- Comune di Napoli, Ministry of Cultural Heritage and Activities, UNESCO, & ICOMOS ITALY. (2011). *SISTEMA di GESTIONE*. Napoli.
- Consiglio Superiore dei Lavori Pubblici. (1972). *Piano Regolatore Generale*. Naples: Comune di Napoli.
- Consorzio Antico Borgo Orefici. (2023). *Consorzio Antico Borgo Orefici, Una storia antichissima nel cuore di Napoli*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://www.borgorefici.eu/il-borgo/>
- Council of Europe. (2000). *European Landscape Convention Florence*. Ανάκτηση από coe.int.
- European Union. (2023). *Sustainable development of sea towns*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από <https://keep.eu/projects/3416/Sustainable-development-of-s-EN/>
- FILANGIERI, E. A. (2023). *Civic eState – URBACT III Transfer Network*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <http://www.exasilofilangieri.it/civic-estate-urbact-iii-transfer-network/>
- ICOMOS. (1931). *The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments*. Ανάκτηση από <https://www.icomos.org/en/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monuments>
- ICOMOS. (1964). *The Venice Charter*. Ανάκτηση από <https://www.icomos.org/en/participer/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/157-thevenice-charter>
- ICOMOS. (1975). *The Declaration of Amsterdam*. Ανάκτηση από <https://www.icomos.org/en/and/169-the-declaration-of-amsterdam>
- ICOMOS. (1987). *Charter for the conservation of historic towns and urban areas (Washington Charter)*. Ανάκτηση από <https://www.icomos.org>
- ICOMOS. (2011). *The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas*. Ανάκτηση από <https://civvih.icomos.org>
- ICOMOS. (2013). *The Burra Charter*. Ανάκτηση από <https://australia.icomos.org/publications/burra-charter-practice-notes/>
- Mazzeo, G. (2009). *Naples*. Naples: Elsevier.
- Pereira Roders, A., & Bandarin, F. (2019). *Reshaping Urban Conservation*. Springer.
- Regione Campania. (2004). *Variante al piano regolatore generale, centro storico, zona orientale, zona nord-occidentale*. Napoli: Regione Campania.
- Rete dei Beni Comuni di Napoli. (2023). *La rete cittadina*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://commonsnapoli.org/nuove-istituzioni/la-rete-cittadina/>
- Roberts, P., & Sykes, H. (2000). *Urban Regeneration, a Handbook*. London, UK: SAGE Publications.
- S.I.RE.NA. (2023). *S.I.RE.NA citta storica S.C.p.A*. Πρόσβαση 05/2023. Ανάκτηση από <http://www.sirena.na.it/>

- Scaramella, M. (2023). *The case of Naples, Italy*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από <https://policycommons.net/artifacts/3675698/naples/4481450/>
- Servizio pianificazione urbanistica. (1998). *Variante di Salvaguardia Relazione*. Napoli: Comune di Napoli.
- Servizio Progettazione e Valutazione Ambientale. (2001). *Piano di Zonizzazione Acustica, Normativa di Attuazione*. Napoli: Comune di Napoli.
- Servizio Progettazione e Valutazione Ambientale. (2001). *Piano di Zonizzazione Acustica, Relazione*. Napoli: Comune di Napoli.
- UNESCO. (1976). *Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas, Nairobi, Kenya*. Ανάκτηση από www.unesco.org: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-safeguarding-and-contemporary-role-historic-areas>
- UNESCO. (1994). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, Nara Document on Authenticity*. Ανάκτηση από www.unesco.org.
- UNESCO. (2003). *Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Ανάκτηση από www.unesco.org.
- UNESCO. (2005). *Vienna Memorandum on "World Heritage and Contemporary Architecture - Managing the Historic Urban Landscape"*. Ανάκτηση από unesco.org.
- UNESCO. (2011). *Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions*. Ανάκτηση από www.unesco.org.
- UNESCO. (2023). *Historic Center of Naples*. Πρόσβαση 01/2023. Ανάκτηση από <https://whc.unesco.org/en/list/726/>
- URBACT. (2011). *CTUR, Piano di Azione Locale, Città di Napoli, Autorità Portuale di Napoli*. URBACT.
- URBACT. (2011). *HerO "The road to success" Integrated Management of Historic Towns*. URBACT.
- URBACT. (2011). *HerO, Local Action Plan, City of Naples*. URBACT.
- URBACT. (2015). *USEAct Network, Piano di Azione Locale, Strategie di sviluppo per la città "consolidata"*. URBACT.
- URBACT. (2018). *2nd Chance, Waking up the sleeping giants, City of Naples, Integrated Action Plan*. URBACT.
- URBACT. (2019). *URBinclusion, Combating poverty in deprived urban areas, Operational Implementation Framework*. URBACT.
- URBACT. (2020). *URBACT III Transfer Network-Progetto Civic eState, Piano di Azione Locale per consolidare l'esperienza della rete dei Beni Comuni di Napoli*. URBACT.
- URBACT. (2023). *Civic eState Community management of common goods through Civic Uses*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://archive.urbact.eu/civic-estate-0>

- URBACT. (2023). *Combating poverty in deprived urban areas*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://archive.urbact.eu/urbinclusion>
- URBACT. (2023). *Revitalization of the sleeping giants*. Πρόσβαση 07/2023. Ανάκτηση από <https://archive.urbact.eu/2nd-chance>
- Visitnaples.eu. (2023). *Piazza del Mercato: one of the symbolic places in the history of Naples*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από <https://www.visitnaples.eu/en/neapolitanity/walk-naples/piazza-del-mercato-one-of-the-symbolic-places-in-the-history-of-naples>
- Vittorini, R. (2020). *Reconstructing housing and communities: The INA-Casa Plan*. Rome, Italy.
- Wikipedia. (2023). *History of Naples*. Πρόσβαση 01/2023. Ανάκτηση από https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Naples
- Wikipedia. (2023). *Naples*. Πρόσβαση 01/2023. Ανάκτηση από <https://en.wikipedia.org/wiki/Naples>
- Wikipedia. (2023). *Quartieri Spagnoli*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από https://it.wikipedia.org/wiki/Quartieri_Spagnoli
- Wikipedia. (2023). *Rione Sanità*. Πρόσβαση 06/2023. Ανάκτηση από https://en.wikipedia.org/wiki/Rione_Sanit%C3%A0
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης. (1997). *Νόμος 2508/1997 - ΦΕΚ 124/Α/13-6-1997: Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις, Κεφάλαιο Β΄, Άρθρο 8*. Ανάκτηση από <https://www.e-nomothesia.gr/kat-periballon/skhedia-poleon/n-2508-1997.html>
- Μαλλούχου Tufano, Φ. (2016). *Προστασία και Διαχείριση Μνημείων [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]*. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.

Εικ.30/Εικ.31:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1052> -προσωπική επεξεργασία

Εικ.32:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14142> - Allegato A

Εικ.33:https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Palace_of_Naples

Εικ.34:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.35:<https://www.campania.info/napoli/cosa-vedere-napoli/spaccanapoli/>

Εικ.36:<https://www.italyportexcursions.com/enigma-portfolio/naples-tour/>

Εικ.37:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1100> - προσωπική επεξεργασία

Εικ.38:<https://www.google.com/maps>

Εικ.39:https://www.edilportale.com/news/2021/06/progettazione/ex-albergo-dei-poveri-di-napoli-cercansi-idee-per-il-riuso_83493_17.html

Εικ.40:https://en.wikipedia.org/wiki/National_Archaeological_Museum,_Naples

Εικ.41:https://it.wikipedia.org/wiki/Chiesa_di_Santa_Maria_Donnaregina_Nuova#

Εικ.42:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.43:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14142> - Allegato A-προσωπική επεξεργασία

Εικ.44:<https://whc.unesco.org/en/list/726/maps/>

Εικ.45/Εικ.46:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.47:https://it.wikipedia.org/wiki/Quartieri_Spagnoli

Εικ.48:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.49/Εικ.50:<https://www.wantedinrome.com/news/naples-a-city-like-no-other-thank-goodness.html>

Εικ.51:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.52:<https://youritalianfriend.zendesk.com/hc/en-gb/articles/360011456598-NAPLES-SHOPPING-SAN-GREGORIO-ARMENO>

Εικ.53:<https://www.italymagazine.com/featured-story/neapolitan-nativities-buyers-guide>

Εικ.54:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/20747> - tavola di presentazione degli interventi

Εικ.55:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.56:https://en.wikipedia.org/wiki/Porta_Capuana#

Εικ.57/Εικ.58:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14142> -Parte A-Sistema di Gestione

Εικ.59:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14142> - Allegato A

Εικ.60:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/33637>

Εικ.61:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.62:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1109> - montecalvario-programma urban-προσωπική επεξεργασία

Εικ.63:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1109> - sanità-programma urban-προσωπική επεξεργασία

Εικ.64:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1109> - montecalvario-programma urban-προσωπική επεξεργασία

Εικ.65:<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1109> - sanità-programma urban-προσωπική επεξεργασία

Εικ.66:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.67:Pasquale Rossi (2017). Il Racconto di piazza Mercato a Napoli. Cargomar International Freight Forwarders. Naples. Σελ.124-125

Εικ.68:<https://www.visitnaples.eu/en/neapolitanity/walk-naples/piazza-del-mercato-one-of-the-symbolic-places-in-the-history-of-naples>

Εικ.69:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.70:https://www.getyourguide.com/naples-l162/pompeii-tour-from-naples-cruise-port-t57718/?visitor-id=9HWGFH9WCJJ9N01KNE2LL1HRYRTG6LNF&locale_autoredirect_optout=true

Εικ.71:URBACT, CTUR, Piano di Azione Locale, Città di Napoli, Autorità Portuale di Napoli,2011

Εικ.72:Google earth-προσωπική επεξεργασία

Εικ.73/Εικ.74:URBACT, 2nd Chance, Waking up the sleeping giants, City of Naples, Integrated Action Plan, 2018

Εικ.75:<https://commonsnapoli.org/nuove-istituzioni/la-rete-cittadina/>

Εικ.76:http://www.sirena.na.it/download/Pubblicazione_societa_sirena_e_progetto_sirena_marzo_2012.pdf

Εικ.77/Εικ.78:<http://www.sirena.na.it/download/Presentazione%20prima%20e%20dopo%202002%202012.pdf>